

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarut 2010

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarut 2010

Missingersuusionermut inatsit malillugu Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummik Naalakkersuisut ukiu-moortumik saqqummiussisussaataapput.

Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat aamma isertitani aningaasartuutini nilu nalinginnaasumik ineriartornerup nassuiaateqarfiginerisa saniatigut siunertaq tassaavoq aningaasartuuteqarfiusuni isertitaqarfiusunilu pingaarnermi ataatsimi ar-lalinniluunniit aningaasaqarnikkut ingerlatallu ineriartornerisa paasiniaaffigineqar-nissaat, tassunga ilanngullugu aningaasanut inatsimmi tunngavigineqartut naleq-qjunneri.

Nalunaarusiami siunertarineqarpoq Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerat pillugu paasissutissiinerup annertusineqarnissaa aamma Namminersorlutik Oqartus-sani Nunatsinnilu ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut ineriartorneq pillugu piuk-kunnaatilimmik oqallinnissamut tunngavissiinissaq.

Nalunaarusiami aamma siunertarineqarpoq ajornartorsiuteqarfiusut ineriartorner-mullu takussutaasut immikkuullarissut ersarissisinnissaat, inatsisillu naapertorlugit imatut iluseqassalluni aningaasaqarnikkut ineriartorneq pingaarnersiunerlu pillugit Naalakkersuisut Inatsisartullu eqqarsaasersuutaannut ilaasinnaalluni.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu 2010-mut Naalakkersuisut maannakkut na-lunaarutaat 2011-mut aningaasanut inatsisissamut siunnersuutissamut, augustimi saqqummiunneqartussatut naatsorsuutigineqartumut, Naalakkersuisut suliaqarne-rannut atatillugu isigineqassaaq.

Siulequt	3
1. Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq	7
1.1 Aningaasaqarnikkut inissisimaneq	7
1.2 Nunatta Karsia nunanillu allanit taarsigassarsineq	8
1.3 2010-mut aningaasanut inatsit	10
2. Aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi unamminartut	12
2.1 Kommunit aamma Nunatta Karsiani isertitat ineriartornerisigut oqimaatigiinnginnerit	12
2.2 Innuttaasuni ineriartorneq inuiaqatigiinnilu isertitatigut assigiinnginneq	13
2.3 Inuussutissarsiutit suliffeqarfiillu aaqqissugaanerit	17
2.4 Aserfallatsaaliinermi kinguaattoornerit	20
2.5 Inuiaqatigiit akiitsoqarnerat	21
3. Suliniuteqarfiit	23
3.1 Meeqqat inuusuttullu	24
3.2 Inissiat atassuteqaatersuutillu	29
3.3 Ileqqusumik inuussutissarsiutini aaqqissugaanikkut naleqqussaanerit	31
3.4 Inuussutissarsiutit siuariartorfusut nutaat aqutigalugit isertitat suliffiillu amerlanerusut	36
3.5 Ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu tunngasut	45
4. 2011-mut Aningaasanut Inatsit	51
Ilanngussaq A: Aningaasaqarnikkut inissisimaneq	53

Palle Christiansen – Aningaasaqarnermut Naalackersuisoq

2010 ukioq allannguutaasuvoq, tassa ukiuni qulini siullermeertumik Qeqertarsuup kitaani imaani uuliasiorluni qillisoqartussaammat. Kalaallit Nunaata nunarsuarmi uuliasiorfiusinnaasutut qiimmannartumik ilisimaneqalernissaa matumani pineqarmat.

Uuliamik nassaartoqarpat, nassaarineqartorlu aningaasarsionnikkut imminut akilersinnaappat, tamanna siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu inuiqatigiit kalaallit aningaasaqarnikkut toqqammavigisaannik pissanganartumik allannguissaaq. Uuliamik nassaartoqangippat qanorluunniit pisoqaralarpat qillerinerit nunap sananeqaataanik ilisimasanik nutaanik pingaaruteqartunillu pissarsiffiussaaq, uuliamik siunnerfeqartumik ujarleqqinnissamut tunngaviliisinaasut.

Kisitsisitigut paasissutissat naapertorlugit uuliamik nassaarsinnaanginnerup ilimanaateqarnera uuliamik nassaarnissamut ilimanaateqarneranit annertu-neruvoq. Tamanna qularnaateqanngilaq. Taamaattumik Nunatsinni eqqissisimaaginnarsinnaanngilagut neriuutigalugulu uuliatigut pisuussutit aningaasaqarnikkut unamminartut tamaasa iluarsiumaarai. Allaat uuliamik nassaartoqaralarpat nassaareernerup kingorna ukiut 20-30-t qaangiunnerini iluanaarutaasut inuiqatigiinnit kalaallinit aatsaat iluamik takuneqarsinnaalissapput. Taamaattumik qanorluunniit pisoqaralarpat ukiuni qaninnerni inuiaqatigiit nammeneq napatinnerulernissaannut suliniutit nutarterinerillu pisariaqartut aallartittariaqarpagut.

Naalackersuisunit qularutigineqanngilaq inuiaqatigiit kalaallit nammeneq napatinnissaannut tunngavissusaavoq inuiaqatigiinni kalaallini inuttut inooqatigiinnikkullu atugarisat ineriartorsinnaanermullu periarfissat qaffaavigineqarnissat. Taamaattumik Naalackersuisunut pingaarnertut isigineqartussaq tassaassaaq meeqqatta inuusuttortalu inuttut inooqatigiinnikkullu aamma ilinniartitaanikkut tunnga-

viusumik pitsaanagerusumik atugaqarnissaat. Taamaalillutik ineriartornermut pisariaqartinneqartumut ilapittuutaanissamut tunngavissaqalerlutik.

Immikkoortumi tassani unamminartut ima annertutigaat suliassaq taanna Naalakkersuisut kisimiillutik kivissinnaanagu. Suliami tassani nukiit nutaat ilanngutitinneqarnissaat pisariaqartinneqarput, taamaalilluni ataatsimoorunneqarluni immikkoortoq kivinneqarluni. Taamaattumik nuannersuuvoq kommuninut suleqatiginissaannik Naalakkersuisut isumaqatigiissuteqarnerat iluatsimmat, aamma suliap taassuma kivinneqarnissaanut kattuffiit soqutigisaqatigiiffiit arlallit inuussutissarsiortullu peqataanissamut kajumissuseqarnertik nalunaarutigini kuullugu.

Inuttut inooqatigiinnikkullu atugarisat ineriartorsinnaanermullu periarfissat qaffaavigineqarnissaani alla pingaaruteqartoq tassaavoq Nunatsinni innuttaasut tamarmik ullutsinnut naleqquttumik inissiaqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa. Tassungatunngatillugu sulineq aallartinneqareerpoq, siullermillu isiginiarneqartussa qatassaalluni illoqarfinni inissia taarnissamut utaqqiffiusuni tamanut iluaqutissanik inissiat annertusarneqarnissaat. Tamatuma peqatigisaanik illoqarfinni ataasiakkaani utaqqisut allatortorsimaffii piviusut nalilersornissaannut sulineq aallartinneqarsimavoq, taamaalilluni piviusut tunngavigalugit inissiat annertusarneqarsinnaallutik.

Innuuttaasut atugarissaarnerisa qaffatsinneqarnissaat pillugu Naalakkersuisut aamma anguniagaqarput, minnerunngitsumik ilaqutariinnut meeralinnut aningaasaqarnikkut pigissaartuunnginnerpaanut. Taamaattumik akileraartarnermut atugarissaarnermullu ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsisoqarpoq. Ataatsimiititaliarsuup suliassaraa akileraarutit akit-suutillu kiisalu isumaginninnikkut inissiaqarnikkullu tapiissuteqartarnerit tamaasa annertuumik paasini-

arnissaat, minnerunngitsumik taakku akornanni ataqatigiinnerit.

Paasiniaaneq aallaavigalugu pingaartumik inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut pigissaartuunnginnerpaat atugarissaarnerulernissaasa qulakkeerneqarnissaa siunertaralugu allannguutissat, allanngortiterinissat suliniutissallu pillugit aalajangersimasunik ataatsimiititaliarsuaq siunnersuuteqassaaq. Tamatuma peqatigisaanik qulakkeerneqassaaq akileraarutitigut akitsuutitigullu kiisalu isumaginninnikkut inissiaqarnikkullu tapiissutit siunissami aaqquissuunneqarneri amerlanerusut pingaaruteqartumik sulilernissaanut kissaateqarneq pisariaqartitsinerlu ilaatigut tapersersussavaa, aamma nammineq sulinikkut isertitaqalernissamut nuussinikkut isertitat qaquguluunniit kajumissuseerutsitsissanngimmata.

Akileraartarnermut atugarissaarnermullu ataatsimiititaliarsuup 2011-mi februarip aallaqqaataani nalunaarussiaq inaarutaasoq saqqummiutissavaa, siunissamilu atugarissaarnermullu Nunatsinni ineriartortitsinissamut tikkuussiissalluni.

Naalakkersuisut anguniakkamisut pingaarnerpaajuttippaat meeqqatta inuusuttortallu alliarortarneranni pitsaanagerusumik periarfissaqarnissaannik qulakkeerninnissaaq, aamma kikkunnut tamanut ullutsinnut naleqquttumik inissiaqartitsinissaaq, aammalu pissakilliornerpaartatsinnut atugarissaarnermullu naliginnaasumik kivitsinissaaq. Tamakku Naalakkersuisut anguniagaqarnerat aningaasaqarnitsinnut annertuumik unamminartoqarpoq.

2009-mut aningaasanut inatsit 310 mio. kr.-inik ISA-mi amigartooruteqartussa akuerineqarpoq. Tamatuma saniatigut 2009-mi katillugit 694 mio. kr.-it ilassutitut aningaasaliissutit Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliamit akuerineqarput. Tamanna isumaqarpoq 2009-mi amigartoorutit katillugit

1 mia. kr.-it missaaniittut akuersissutigineqartut. Tamanna ukiuni arlalinni amigartoorutit qaffakkiartuinnartut qaffasinnerpaaffigaat. 1995-imiilli aat-saat siullermeertumik pisariaqalerpoq uagut inuiaqatigiit ingerlanneqarnerput aningaasalersorsinnaajumallugu nunatta karsiata nunani allani taarsigasarsiniarnissaa. Tamatuma nammineq takutippaa tamanna ineriartorneq attanneqarsinnaanngitsoq. Ineriartorneq taanna mumisinnerqassaaq, Naalakkersuisullu aningaasaqarnikkut ingerlatsinerisigut mumsinnerqassalluni.

Inuiaqatigiinni inuttut inooqatigiinnikkullu atugarisat ineriartorsinnaanermullu periarfissat qaffaavigineqarnissaat aningaasalersussagutsigu taamaalillutalu inuiaqatigiit imminnut napatinnissaannut tunngavissamik pilersitsilluta Nunatta Karsiata aningaasaataanik pingaarnersuinissarput taava pisariaqassaaq. 2010-mut Aningaasanut inatsisikkut Naalakkersuisut aallarniutaasumik alloriarput. Namminersorlutik Oqartussani aamma kommunini sipaarniarnerit pisariaqartut naammassineqarput. Meeqqanut inuussuttunullu tunngasutigut suliniutigut aningaasalersorsinnaajumallugit aningaasat allatut tulleriiarneqarput. Inissiaqarnermut tunngasuni allatut tulleriiarisoqarpoq, taamaalilluni illoqarfinni annertunerpaamik pisariaqartitsisuni sanaartornissaq qulakkeerneqarluni. Kiisalu akileraarutitigut akitsuutitigullu inuiaqatigiinni oqimaaqatigiissumik iluarsisooqarnissaa naammassiniarsaalerlutigu.

Suliniutilli qulaani taaneqartut naammangillat. Tulliususaaq tassaavoq inuussutissarsiortutta aqqisugaanerisigut pisariaqartutitigut naleqqussaanerit aallartissallugit. Assigiinngitsunik tapiissuteqartarnikkut inuussutissarsiutitigut aqqissuussaaneq, Nunatta nammineq napatilernissaanut suliassat annertuut kivinneqarnissaannut pisariaqartoq, aningaasarsiornikkut siuariartornermik pilersitseqataangilluinnartuq attatiinnarparput.

Inuussutissarsiordermi aqqissuussaaneq nuleqqussaaneq nunap immikkoortuisa assigiinngitsut nukittuffii periarfissaallu eqqarsaatigineqassapput. Nunap immikkoortuinut pilersarusiordermi suliaq taamaattumik Naalakkersuisut aallartissimavaat. Sulinermit tassanga inerniliussat kaammattuutillu inuussutissarsiordermi aqqissuussaaneq nuleqqussaalluni Naalakkersuisut suliamik ingerlatseqqinneranut ilaatinneqassapput.

Inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut, killingusaamiilersunut sulisinnaasut qulakkeerneqarnissaannut annertuumik unamminartoqarpoq. Inuussutissarsiutilli siuariartorfiusut taakku piviusunngortinneqarnissaat utaqqiinnarsinnaanngilarput. Ullumikkummi ilaatigut sanaartornerup iluani kiisalu isumassuinerup iluani inuussutissarsiutaareersunut sulisinnaasunik naammattunik pissarsiniarnermi annertuumik unamminartoqareerpoq. Inuttut inooqatigiinnikkullu patajaallisaanerup qulakkeerneqarnissaa iluatsinneqassappat taamaattumik ullumikkut inuussutissarsiutaareersunut taakkuninnga inuit amerlanerusut ilinniartittariaqarpagut.

Tamatuma tapersersorpaa nunatsinni aalisarnerup pisariaqartutitigut sunniuteqarluarnerulernissaa maannangaq aallartinneqassasoq soorlu Aalisarnek pillugu Ataatsimiititaliarsuup tamanna kaammattuutigaa. Inuiaqatigiit aningaasarsiorderisigut sapinngisamik annertunerpaamik ataavartumik inuiaqatigiit iluannaaruteqarnerannik qulakkeerinnittumik aalisarnermik ingerlatsisoqassaagut. Aalisarnek pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaani soorlu allanneqartut tamatuma kinguneraa aalisarnerup iluani inuit ikinnerusut sulilissasut. Akerlianilli inuit inuussutissarsiummiiginnartut qaffasinnerusumik isertitaqalissallutik.

Inuussutissarsiutinut tunngasutigut inatsisitigut ukiumi suliniutit pingaarnersaat taamaattumik tas-

saassaaq aalisarneq pillugu inatsisip nutarterneqar-nissaa. Ineriartornermut pisariaqartumut toqqam-mavissanik tamatuma pilersitsinissaa qulakkiissa-varput. Aalisarneq pillugu inatsilli kisimiissinnaan-gilaq. Aalisarnerup iluani sulisut inuussutissarsiuti-nut allanut, ullumikkut sulisinnaasunik amigaateqar-tunut ilinniarteqqinnissaannik qulakkeerinnittumik suliniutinik tamanna tapersorsorneqassaaq. Immik-koortumi suliniutissanik, Inatsisartuni amerlaner-paanik katersuuffiusinnaasumik, Naalakkersuisut taamaattumik saqqummiussissapput.

Uagut inuiaqatigiit annertuumik unamminartoqarpu-gut kisiannili aamma annertuunik periarfissaqarluta. Inuiaqatigiinni inuttut inooqatigiinnikkut, ineriartor-nersinnaanermullu periarfissat pitsanngorsassagut-sigit, taamaalillutalu inuiaqatigiit imminnut napatin-nissaannut tunngavississagutsigit pisariaqassaaq uagut inuiattut annertunerusumik akisussaaffeqa-lerrnissarput, ineriartornermilu peqataalluta. Ilin-niagaqarnissamut tamanna pisariaqartitsivoq, alla-mik ilinniartinneqarnissamut tamanna pisariaqartit-sivoq. Kisianni aamma ineriartornermut tassunga toqqammavissat eqqortut pilersinnissaannut naa-lakkersuinikkut piumassuseqarnissamik aamma pi-sariaqartitsilluni.

Toqqammaviit taakku pilersinnissaannut Naalakker-suisut piumassuseqarput. Tamannali Inatsisartuni partiit akornanni annertuumik suleqatigiinnissamik pisariaqartitsilluni, kisianni aamma Namminersorlu-tik Oqartussat, kommunit, inuussutissarsiortut, kat-tuffiillu soqutigisaqatigiit innuttaasullu ataasiak-kaat akornanni. Ataatsimoorluta suliamik kivitseqa-taassuugut.

Ingerlatsinikkut aningaasaqarnikkullu annertuunik unamminartunik sammisassaqarpugut. Peqatigisaa-nik Nunarput ineriartornissamut arlalissuarnik peri-arfissaqarpoq taamaalillunilu unamminartut periar-

fissattalu akornanni ataqatigiissitsinissaq Inatsi-sartuni Naalakkersuisunilu suliassani pingaarnersa-assalluni.

Taamatut ataqatigiissitsinissamut ataatsimiititali-arsuit siunnersuisoqatigiillu pilersinneqarsimasut sakkussaassapput sakkortuut pitsaasullu. Naalak-kersuisut taamaattumik siunissamut neriulluarpu-gut ilumoortumillu upperalugu Nunatta siunissaani inuuniarnikkut ineriartornikkullu atukkat qaffarsar-nissaannut pitsaanerpaanik toqqammavissaqartoq, tamatta iluaqutigisinnaasatsinnik nuannaarutigisin-naasatsinnillu.

Taamatut oqaaseqarlunga Naalakkersuisut sinnerlu-git Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalu-naarut 2010 Inatsisartunut allanullu soqutiginnis-sinnaasunut tunniuppara.

Atuarluarisi oqallilluarisilu.

Palle Christiansen – Aningaasaqarnermut Naalak-kersuisoq

1. ANINGAASAQARNIKKUT INGERLATSINEQ

1.1 Aningaasaqarnikkut inissisimaneq

2009-mi aningaasaqarnikkut ingerlataqarneq kingaannerulersimavoq. Namminersortuni aningaasaaliinerit annikillimisapput, aamma Nunatta avammut nioqqutissiaanik tunisassiorneq apparsimalluni, aalisarnermi aatsitassarsiornermilu. Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik naliiivoq inuiaqatigiinni tunisassiorneq tamarmiusoq 2 pct.-ip tungaanut 2009-mi appariarsimasoq.

2010-mi ilimagineqarpoq raajarniarnermi appariartoqassasoq, soorlu aamma maannakkut raajat akii ammut naqinneqarsimasut. 2010-mi aamma 2 pct.-ip tungaanut killormut aningaasaqarnikkut ineriartortoqarnissaa maannakkut ilimagineqarpoq. Akile- raarutitigut akitsuutitigullu isertitat ineriartorneri aamma tarraajuttuovoq, isertitani taakkunani qaffar- arneq akissarsiat qaffariaataannit maannakkut an- nikinnerummata. Sulisut tamarmiusut maannakkut appariartornerannik tamanna takussutaavoq. Nalu- nami Maarmorilimmilu aatsitassarsiorfiit ammaq- qinneqarneri 2010-p ingerlanerani sumiiffinni sulis- oqarnikkut periarfissat pitsaanerulersissinnaa- vaat. Nunali tamakkerlugu pitsanngoriartoqarnis- saanut ilimanartoqarnani.

Piffissami 2004-miit 2008-mut aningaasaqarnikkut pitsaasumik ineriartortoqarsimavoq. Tamannali siu- nissamut ungasinnerusumut aarlerinartoqartitsiler- poq, ineriartorneq taanna avammut niuernerup qaf- fanneranik pilersinneqarsimanngimmat, akierlianilli taarsigassarsianeersimalluni. Ukiut kingulliit qular- naveeqqusiissutitalimmik taarsigassarsiat anner- tuumik qaffannerinik aamma namminersorlutik oq- artussat pigisaasa ingerlatseqatigiiffiit akiitsuusa annertuumik qaffannerinik sunnerneqarsimapput, maannakkullu Nunatta Karsiata akissaqarnera aam- ma apparsimalluni. Allatut oqaatigalugu aningaasa- siornikkut siuariarfeqarsimavugut taarsigassarsini- arnikkut aningaasalersorneqarsimasumik. Taamatut ineriartorneq ingerlatiinnarneqarpat atasinnaan-

ngitsumik akiitsoqalernerimik kinguneqassaaq aningaasaqarnikkullu ingerlatsinerimik kiffaanngissu- seqartumik iliuusissat annertuumik annikillissallu- tik.

Taamaattumik maannakkut pisariaqarpoq avammut tunisassiornitta malunnaatilimmik pitsanngoriartin- nissaa, ilaatigut aalisarnermi aqqissuusaaanikkut pisariillisaasoqarneratigut ilaatigullu avammut tuni- sassiatigut nutaatigut assersuutigalugu saviminer- nik akuiaanerup aatsitassarsiornerullu iluini. Taama- allaat taakku aqqutigalugit maannakkut atugarissa- arnitsigut inissisimanitsinnut aamma siunissami kis- saatigisatsinnut tunngavissanik pilersitsisinnaavu- gut.

2009-mut aningaasanut inatsit 310 mio. kr.-inik ISA-mi amigartooruteqartussaaq akuerineqarpoq. Tamatuma saniatigut 2009-mi katillugit 694 mio. kr.-it ilassutitut aningaasaliissutit Aningaasaqarner- mut Ataatsimiititaliamit akuerineqarput. Tamanna isumaqarpoq 2009-mi amigartoorutit katillugit 1 mia. kr.-it missaaniittut akuersissutigineqartut. Na- atsorsuutini angusassatut paasinarsigallartut erser- sippaat amigartooruteqarnissaaq missingersuutigi- neqartuniit annikinnerulaassasoq. Qanorluunniit pi- soqaraluarpat aatsaat taamatut annertutigisumik amigartoorortoqassaaq.

Ukioq 2010-mut aningaasaqarnikkut ingerlatsiner- mi sukaterisoqarpoq, tassa 227 mio. kr.-inik ISA-mi amigartoorortoqarnissaa missingersuusiorneqarmat, aamma Namminersorlutik Oqartussat ingerlatsiner- mut sanaartornermullu missingersuutaanni oqimaa- qatigiittoqassalluni. Aningaasaqarnikkullu ingerlat- sinerimik oqimaaqatigiissitsineq qajannartuovoq, tas- sa akile- raarutitigut akitsuutitigullu isertitassat ikin- nerunissaannut aamma immikkoortut ilaanni anin- gaasartuutit qaffassimanissaat aarlerinarmat. Aamma kommunit 2010-mut missingersuutini suka-

terisimapput, Namminersorlutilli Oqartussanit annikinnerusumik. Kommunit marluk, tassa Qaasuitsup Kommunea aamma Kommune Kujalleq, aningaasaqarnikkut sanngiitsumik toqqammaveqarput, naatsorsuutigingisamik aningaasartuutit qaffanneri imaluunniit isertitat appariarneri akiliisinnaassut-sikkut ajornartorsiuteqalersitsisinnaallutik, missingersuutitigut malittarinnittoqanngippat aningaasartuutinillu naleqqussaasoqanngippat.

Suliffissaaleqineq ukiuni 2008 tikillugu appariartorsimavoq. 2009-mili qaffariarpoq, 2010-milu suliffissaaleqisut sulii amerleriaqqinnissaannut ilimanaateqarluni.

Suliffissaaleqisut amerleriarnersa annertunnginnerannut ilinniartitaanermut pilersaarut iluaqutaasimavoq. 2005-imut naleqqiullugu ullumikkut inuit 600-it missaannik amerlanerusut ilinniagaqarnermik ingerlataqarput, tamannalu suliffissaaleqisut ikinnerunerinut iluaqutaasimalluni, peqatigisaanillu siunissami naammassisaqarsinnaassutsip isertitaqarnissallu qaffasinnerunissaanut tunngavissamik pilersitsilluni.

Amerlanerusut ilinniagaqarnerat pikkorissarnerilu inuiaqatigiit aqqiissuusaanikkut ajornartorsiutannik aqqiissuteqarnissamut tunngaviuvoq, maannakkullu ilinniartitaanikkut suliniutit sulii sukkanerulersinneqassapput. Suliffissaaleqineq unikaallatsiniarlugu aamma inuit inuussutissarsiuutinit naammassisaqarluannngitsuniit suliffinnut sulisoqarnikkut periarfissaqarluartunut imaluunniit periarfissaqarlualerumaartunut nuutsinniarlugit tamanna pissaq. Pingaartumik ilinniagaqarneq pikkorissarnerlu ilaqutariit ataasiakkaat suliffinnik pitsaasunik pissarsinissaannut inuunermullu pitsaasumut tunngavisoq pingaaruteqartuupput taamaalillunilu Nunatta imminut napatilernissaanut ineriartornissamut iluaqutaallutik.

1.2 Nunatta Karsia nunanillu allanit taarsigassarsineq

2009-mi ineriartorneq pissutsinik ikittuinnarnik annertuunillu Nunatta Karsiata akiliisinnaassusianut tamaviaartitsisimasunit sunnerneqarsimavoq.

2009-mi Royal Greenland A/S-imut 250 mio. kr.-inik taarsigassarsisitsinermik aamma aningaasaataasigut 250 mio. kr.-inik ilasinermik katillugit 500 mio. kr.-inik aningaasaliisoqartariaqarsimavoq. Taakku saniatigut Great Greenland A/S-imi aningaasaatitigut aningaasaliinissaq pisariaqarsimavoq, soorlu aamma nunaqarfinni tunisassiorfinnut aningaasaleeqqittoqarnissaa pisariaqarsimasoq.

2009-mi aamma paasinarsivoq kommunerujussuit nutaat ilai akiliisinnaassutsimikkut ajornartorsiuteqartut ukiullu naanerani ilaatigut Qaasuitsup Kommunian 50 mio. kr.-inik Nunatta Karsianit taarsigassarsisitinneqarnissaa pisariaqarsimalluni.

Suliniutit annertunerusumik aningaasartuuteqarfuisimasut allat ilanngullugit kingunerisaannik Nunatta Karsia 2009-mi 1 mia. kr.-it missaannik amigartooruteqarpoq.

Tamanna Nunatta Karsiata akiliisinnaassusiani ersersinneqarpoq, 2009-p naanerani 2 mia. kr.-it miasaanniit 2009-p naanerani 1 mia. kr.-it missaannut ikilisinneqarmat.

Nunatta Karsia 2005-imiilli akiitsoqarsimangilaq. 2009-mili immikkut ittumik aningaasartuuteqarnerup kingunerisaanik 2010-mut Aningaasanut Inatsimmi tunngavigineqarpoq 2010-mi aamma ukiuni missingersuusiorfiusuni 2011-13-mi katillugit 600 mio. kr.-inik annertussusilinnik taarsigassarsinarnissaq pisariaqassaaq Sisimiuni aamma Ilulissani erngup nukinganik nukissiorfiornerit pingaartumik aningaasaliiffiginissaannut.

Naalakkersuisut naliliipput Nunatta Karsiata akiliissinnaassusia tamatigut 600 mio. kr.-inik annertussuseqartassasoq, imaluunniit ingerlatsinermut sanaartornermullu missingersuutit tamarmiusut 10 %-erissagaat. Nunatta Karsiata tamatigut akiliissinnaassuseqarnissaa qulakkeerniarlugu, aamma pissut sit naatsorsuutiginnisat aqqusaarneqaraluarpata, assersuutigalugu ingerlatseqatigiiffinni aningaasatitigut aningaasaliisoqarnissaa pisariaqalissappat, qularnaveeqqusiisoqassappat imaluunniit akilersueriaatsit allanngortinneqassappata. Naatsorsuutiginerpaam 600 mio. kr.-inik pilersaarutaasumik minnerpaamik akiliissinnaassuseqarnissap anguneqarnissaa qulakkeerniarlugu Nunatta Karsia kingusinnerpaamik 2010-mi ukiakkut taarsigassarsiaritariqassasoq imaluunniit aningaaserivinni uninngasuutinik tiguisinnaatitaanissaq anguniarneqassasoq.

Nunatta Karsiata taarsigassarsiniarnera namminer mi aarlerinartuunngilaq, tassa aningaasat pingaartumik erngup nukinganik nukissiorfiit aningaasalersornissaannut ator neqartussaammata, ukiuni aggersuni Nukissiorfiit erniaqartitsinikkut akilersuutiniillu iluanaaruteqarfiussammata, aamma CO₂-mik aniatitsinerup appartinnissaanut Nunatta pisussaffimminut naammassisaqarnissaanut iluaqutaassamat.

Akerlianilli Nunatta nunanut allanut ilanngaattissat ilanngaatigereerlugit akiitsui tamarmiusut ineriartorneri aarlerititsissallutik. Ukiuni kingullerni namminersorlutik oqartussat ingerlatseqatigiiffiutaasa akiitsui annertuumik qaffassimapput, soorlu aamma inissianik sanaartornermut atatillugu qularnaveeqqusiussilluni akiitsut malunnaatilimmik qaffassimasut. Tamanna isumaqarpoq Nunatta nunanut allanut ernianik akilersuutinillu ataatsimut akiliisarnera qaffassimasoq, ingerlatseqatigiiffiillu ilaqutariillu

ataasiakkaat isertitami ilai annertusiartortut nunanut allanut ernianut akilersuutinillu akiliinernut atortarlugit, aningaasaqarnikkullu kiffaanngissuseqarluni iliuuseqarsinnaaneq taamaalilluni annikinnerulerluni. Taamaattumik ukiuni aggersuni uuliamik eqqussuinerup annikillisinneeratigut avammullu niuerner mi nutaanik isertitaqalernikkut nunanut allanut tunngatillugu akiliissinnaanerup oqimaaqatigiissinnerani allanik pitsannguutinit nunatta nunanut allanut akiitsut tamarmiusut illuatungilerneqarnissaasa Naalakkersuisunit Inatsisartuniillu qulakkeerneqarnissaa suliaassaavoq.

1.3 2010-mut aningaasanut inatsit

2010-mut Aningaasanut Inatsisikkut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi Naalakkersuisut sukateripput, peqatigisaanillu atugarissaarnikkut pitsannguinissanut arlalinnut piumasanik iliorsinnaaffik pilerisillugu.

Ukiut kingulliit ingerlanerini Nunatta Karsiani amigartoorutit amerliartuinnarsimapput, taamaattumik ineriartornerup taassuma mumisinnerqarnissaa pingaaruteqarluni. Taamaallilluni 2010-mi ingerlatsinermut sanaartornermullu aningaasartuutit oqimaqatigiissinnissaat iluatsinnerqarsimavoq 2013-mi 95 mio. kr.-it missaannik sinneqartoortoqartussangorlugu.

2010-mut Aningaasanut inatsilli suli piffissami ataatsimut amigartooruteqarfiussaaq, tassa erngup nukinganik nukissiorfinni nutaani aningaasaliinerit Nukissiorfinnut taarsigassarsisitsinermik kinguneqassammata, ukiut arlallit ingerlanerini aatsaat akilerneqartussat. Aningaasaliinerilli silatusaarnerusuummata, utertinnerqarumaartut, taarsigassarsitisinerit taakku Nunatta Karsianut ataatsimut amigartoorutitsinissaat immikkoortutut ajornartorsiutaangilaq.

Tabel 1:

2010-mut Aningaasanut Inatsimmi ISA-mi nikinganeq

	2010	2011	2012	2013
IA nikinganeq	0,2	49,5	79,4	95,4
ISA nikinganeq	-227,0	-163,4	-144,5	-32,1

Najoqqutaq: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi sukaterisoqaruarloq atugarissaarnikkut pitsannguuteqarnissamut iliorfissanik pilersitsisoqarpoq, pingaartumik

meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni ukiumut 25 mio. kr.-inik ilasisoqarsimalluni. Peqqinnissaqarfimmi pilattaanerni utaqqisut allattorsimaffianiittut ikilinnerqarnissaat siunertaralugu suliniuteqartoqarpoq soorlu aamma siusinaartumik pensionisiaqartut pisartagaat aningaasat qaffanneqartut. Peqatigisaanik inissianik sanaartornermut aningaasat atorineqartussat allatut tullerriaarneqarput taamaallilluni aningaasat illoqarfimmi inissiamut utaqqisut allatsissimasut amerlanersaaffiini atorineqartussangorlutik.

Kiisalu 2010-mi 15 mio. kr.-inik sillimmatissanik immikkoortitsisoqarpoq, suliffiit amerlineqarnissannut, ilinniartitaanikkut suliniutinut, nuttarsinnaanernut kiisalu nunaqarfiit illoqarfiillu mikinerusut ilaanni allamut ilinniartitsinernut immikkut suliniutinut iliuutsinullu atorineqartussat, taamaallilluni sumiiffinni taakkunani suliffeqarnikkut suliaqarnikkullu ingerlatat suli naapertuuttuunissaat qulakkeerneqarluni.

Aningaasalersuineq pingaartumik Namminersorlutik Oqartussani allaffissornikkut sipaarniuteqarnikkut pisimavoq soorlu aamma kommunitut ataatsimoorumik tapiissutit ukiumut 30 mio. kr.-inik ikilinnerqarsimasut kommunit mikisut 18-it kommunerujussuarnut sisamanut angisuunnut kattussuunneri allaffissornikkut sipaaruteqarneri innersuussutigalugu. Aamma ilaatigut aalisarnerup nakkutigineqarneranut Mittarfeqarfiillu iluini manna tikillugu Namminersorlutik Oqartussat aningaasalersugaanni atuisut akiliuteqartinneqartalerlutik.

2010-mi akileraarutitigut akitsuutitigullu annikitsumik qaffaasoqarsimavoq, 2011-mi illi katillugit 115 mio. kr.-inik akileraarutitigut akitsuutitigullu qaffaasoqarnissaa naatsorsuutigineqarluni, nutaanik isertitaqartoqanngippat imaluunniit sipaarfissat nutaat naammassineqanngippata.

2010-mut Aningaasanut inatsit taamaattumik iller-
sorneqarsinnaasumik aningaasaqarnikkut ingerlat-
sinermut takussutissaavoq, pisortat aningaasaqar-
nerannut oqimaaqatigiissumut ineriartorneq aallar-
tinneqarluni.

2. ANINGAASAQARNIKKUT INGERLATSINERMI UNAMMINARTUT

2.1 Kommunit aamma Nunatta Karsiani isertitat ineriartornerisigut oqimaatigiinnginnerit

2010-mut aningaasanut inatsimmi oqimaatigiisumik ineriartornissaq aallartinneqaraluartoq siunissami qanittumi ungasinnerusumilu isumagineqartussanik aningaasaqarnikkut annertuunik sulii unamminartoqarpoq. Taakku tassaapput:

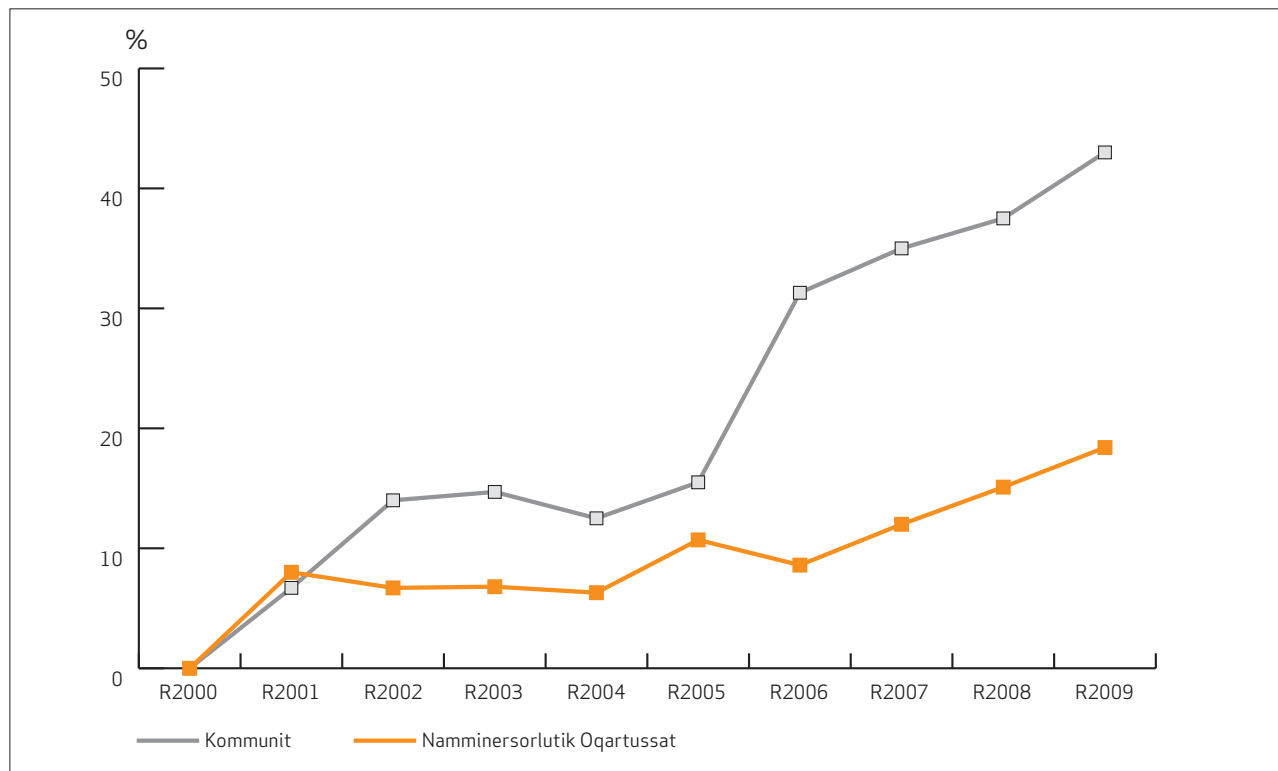
- Kommunit aamma Nunatta Karsiani isertitat ineriartornerisigut oqimaatigiinnginnerit
- Innuttaasut ineriartornerat inuiaqatigiinnilu isertittakkat assigiinngissusaat
- Inuussutissarsiutit suliffeqarfiillu aqqissugaanerit
- Aserfallatsaaliinikkut kinguaattoornerit
- Inuiaqatigiit akiitsoqarlersinnerat

2010-mut aningaasanut inatsit naapertorlugu Namminersorlutik Oqartussat ataatsimut isertitaat 25 mio. kr.-inik taamaallaat qaffattussaapput, kommuniti ataatsimut isertitaat 51 mio. kr.-inik qaffannissaat missingersuusiorneqarsimallutik. Peqatigisaanik kommunit aningaasartuutaat missingersuusiorneqarsimasut tamarmiusut 120 mio. kr.-inik qaffattussaapput, Namminersorlutilli Oqartussat aningaasartuutaat 51 mio. kr.-inik appariniarnissaat missingersuusiorneqarsimallutik.

Kisitsisit takutippaat manna tikillugu Namminersorlutik Oqartussat taakkuunerusut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi pisariaqartumik sukaterinnermit

Titartagaq 1: Ukiuni 2000-imiit 2009-mut kommunini aamma Namminersorlutik Oqartussani isertitat katiternerini ukiumut qaffariarneri procentinngorlugit.

Najoqqutaq: Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

2.2 Innuttaasuni ineriartorneq inuiaqatigiinnilu isertitatigut assigiinnginneq

sakkortunerpaamik eqqorneqarsimasut, kommuninut naleqqiullugu.

Piffissami 2000-2009-mi Namminersorlutik Oqartussani Kommuninilu isertitat ineriartorneq takutip-paat Namminersorlutik Oqartussat isertitaat katiterneqarsimasut procentinngorlugit 18 %-imik qaffassimasut, kommunilli ukiumut katiterneqarsimasut procentinngorlugit qaffanneri 43 %-iulluni.

Kommuninut isertitaqarfiusoq pingaarneq tassavoq akileraarutit, akileraarutit tamarmiusut 74 %-ii kommuninut tuttarlutik, sinnerilu Namminersorlutik Oqartussanut tuttarlutik. Taakku saniatigut Namminersorlutik Oqartussat danskit naalagaaffimmiit ataatsimoortumik tapiissutinik, EU-mit aalisarneq pillugu peqatigiinnissamillu isumaqatigiissutiniit, kiisalu akitsuutiniit isertitanik pissarsisarlutik.

Naligiinnginnermut pingaarnertut pissutaavoq ukiut ingerlanerini akileraarutiniit isertitat naalagaaffimmiit ataatsimoortumik tapiissutinii annertunerusumik qaffakkiartorsimani. Naalagaaffimmiit ataatsimoortumik tapiissutit tunngaviatigut allanngujuitsuupput taamaallaalli akit nikerarnerinut naleqqusarneqartarlutik. Akileraarutiniit isertitanit kommunip pisartagaat annertunerummata, taakku isertitatigut qaffariaataat annertuneruvoq. Tamanna isumaqarpoq kommunit aningaasaqarnerinut naleqqiullugu Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnikkut piumasamik iliorsinnaaffiat ukiut kingulliit qulit ingerlanerini millisimasoq.

Nunatsinni ukiut tulluuttut qulit ingerlanerini utoqqaat amerlanerulersussaapput, sulisinnaasullu amerlassusaat naatsorsuutigineqarluni annikitsumik ikileriassasoq. Ineriartorneq kingunerisaanik pisortat missingersuutaanni aningaasartuutitigut tatineqarneq annertusiartussaaq, utoqqaat amerlassusiisigut qaffariarnerup kingunerisussaammagu utoqqalinersiutinut, utoqqarnik isumassuinermut peqqinnissakkullu akiliutinut aningaasartuutit amerleriarnissaat.

Nunatsinni peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutinut aalajangeeqataasoq tassavoq agguaqatigiissillugu ukiut suli inuuffiusussat, ukiuni qulikkaani kingullerini marlunni qaffariarsimasut, taamaanneratalu siunissami ingerlaannarnissaa ilimagineqarluni, ilaati-gut nakorsaanikkut ilisimatusarnerup iluani teknolo-giip pitsanngoriartuinnarnerata kiisalu Nunatsinni nappaatit suussusersiisarnerit katsorsaasarneri-lu pitsanngoriarnerisa malitsigisaannik. Agguaqatigiis-sillugu ukiut suli inuuffiusussat sivisunerulernerat kisiat isigigaanni tamanna peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit qaffannerinut sunniuteqassaaq.

Nunatsinni peqqinnissaqarfimmut anguniagaq tassavoq pinaveersaartitsinikkut suliniutit aqputiga-lugit peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutiniit in-nuttaasut ingerlanerannit ineriartorneq annillu tatisi-manninnerup kinguartinnissaa taamaallunilu inu-nerup ingerlanerani kingusinnerusukku peqqinnis-saqarfimmut aningaasartuutissat kinguartillugit. Peqqinnissaqarfimmut aningaasartuutit suli anneru-

Tabel 2: Nunatsinni agguaqatigiissillugu ukiut suli inuuffiusussat

	1990	1993	1996	1999	2003	2004	2005	2006
Angutit	60,7	61,7	62,8	62,7	64,1	64,6	65,5	65,8
Arnat	68,4	68,5	68,4	68,0	67,8	70,4	70,9	71,2

Najoqutaq: Nunatsinni Nakorsaaneqarfik

sumik ukiuni inuuffiusuni kingullerni aningaasartuutigineqartassapput. Aggvaqatigiissillugu ukiut suli inuuffiusussat qaffakkiartortillugit peqqinnissamut aningaasartuutit ilai inuunerup naalernerani aningaasartuutaasartut aamma kinguartinneqassapput. (Inuunerup naalernerani aningaasartuutit tassaapput napparsimasunut piffissami aalajangersimasumi toqusartunut peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutit). "Peqqinnartumik utoqqalinissaq" pillugu anguniagaq iluatsinneqassappat peqqinnarnerusumik inuusaaseqarnissamut kajumissaarineq annertunerusariaqarpoq. Inuunermut attuumassuteqartuni nappaatini, inunni sulisinnaasutut ukiulinni atugaa-sartuni OECD-mi nunanut naleqqiulluni Nunatsinni suli kingulerussimasoqarpoq.

Ukiut qulikkaarullu tulluuttut ingerlanerini sulisinnaasut amerlassusaannut naleqqiulluni utoqqaat amerlassusaasa qaffariarnerat ineriartorneruvoq nunarsuarmi killermi nunanut nalinginnaasusooq.

Tabellimi tulluuttumi takuneqarsinnaavoq piffissamut 2009-2040-mut Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasut pillugit siumut naatsorsuinerat.

Innuttaasut siumut naatsorsornerannit takuneqarsinnaavoq 2040-p tungaanut ukioqqortussuseq naapertorlugu agguataarinerni tamani inuit amerlassusaasa kinguariarnissaat naatsorsuutigineqartoq, utoqqaat amerlassussat minillugit, taakkunani ukioqqortussuseq naapertorlugu agguataarinermi 65+-inik ukiulinni piffissami 2009-2040-mi marloriaaitinngornissaat naatsorsuutigineqarluni. Pingaartumik piffissami 2020-2030-mi utoqqaat amerlassut-simikkut sakkortoosujussuarmik amerleriarnissaat naatsorsuutigineqarluni, tamatumunnga tunuliaqutaalluni Nunatsinni 1960-ikkunni inunngortut amerlassuujusimanerat.

Innuttaasut siumut naatsorsornerini toqqammaviusut pingasut angissusaat pillugu ilimagisat ilaatinneqartarput, tassa toqusoqartarneq, kinguaassiorsinnaaneq kiisalu nunasiartorneq aamma allamut nunasiartorneq. Innuttaasut siumut naatsorsorneri pisarneq malillugu nalinginnaasumik annertuumik nalorninar-toqartarput. Nalorninar-toqarneranut kinguaassiorsinnaaneq pingaartumillu nunasiartorneq allamullu nunasiartorneq pillugu ilimagisanut attuumassuteqarnerusarput.

Tabel 3: Innuttaasut siumut naatsorsorneranni 2009-2040, ukiut toqqarneqartut, naliliineq 2009=100, aamma inuit amerlassusaat

	-inik ukiullit 0-5	6-17	18-24	25-64	65+
2009 – amerlassusaat	4.935	10.715	6.147	30.716	3.681
2009	100	100	100	100	100
2015	106	88	98	102	115
2020	106	86	92	102	136
2030	99	88	89	97	205
2040	96	84	92	96	223
Inuit amerlassusaat					
2009	4.935	10.715	6.147	30.716	3.681
2040 – antal	4.737	9.016	5.649	29.496	8.205

Najoqqaat: Naatsorsueqqissaartarfi, 2009-2040-mut innuttaasut siumut naatsorsorneranni "pingaarnertut takutinniagaq".

Nunarput pineqartillugu pingaartumik nunarsiartorneq aamma allamut nunasiartorneq nalorninartortaqarpoq. Nalorninartoqarnera tassaavoq kalaallit qallunaallu Nunatsinnut nunasiartortut allamullu nunasiartortut qangali annertusarmata. Tassunga ilanngutissaaq inuussutissarsiutitigut pilersaarutit annertuut ukiuni qulikkaani aggersuni aluminium aamma aatsitassarsiornermi pilersaarutit kingunerisinnaammassuk utaqqiisaagallartumik ataavartumillu suliartortutigut nunasiartortut malunnaatilimmik amerlassammata.

Naak nalorninartoqaraluartoq innuttaasut siumut naatsorsuinerup pigineqartup paasinarsisippaa ukiuni aggersuni utoqqaat amerlassutsimikkut qaffakkiartornerisa kingunerissagaa pisortat missingersuutaasigut aningaasartuutitigut tatisimannineq annertusiartussasoq. Assersuutigalugu Namminersorlutik Oqartussat utoqqalinersiutinut aningaasartuutaat ukiumut 300 mio. kr.-inik annertussuseqarput, taamaattumik inuit 65 sinnerlugit ukiullit amerlassusaasa marloriaatinngornerisa kingunerissusavaa utoqqalinersiutinut aningaasartuutit 600 mio. kr.-inut marloriaatinngornissaat.

Inuiaqatigiit agguataarnerisigut ineriartorneq, utoqqaat amerliartorlutik meeqqallu ikinnerulerlutik, inuiaqatigiinnut unamminartuuvoq. Tamanna isumaqarpoq ilaqutariinnut meeralinnut atukkat pitsaasut pilersinneqartariaqartut taamaalilluni innuttaasut meerartaarsinnaasut meerartaarnissaannut pilernarsisillugu. Tamatumani ilinniartitaaneq pilliutiginagu.

Akilerartarnermut atugarissaarnermullu ataatsimiititaliarsuaq

Inuiaqatigiinni isertitat annertuumik assigiinnginneri nassuerutigalugit aamma pisortat tapersiisarneri-

nit tapiissuteqartarnerinit misilittakkat tunualiaqutaralugit Naalakkersuisut akilerartarnermut atugarissaarnermullu ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsinikuupput, pingaartumik ilaqutariit aningaasaqanikut pigissaannginnerpaat akornanni innuttaasut atugarissaarnerisa nalinginnaasumik qaffanneqarnissaanut suliniuteqarnissamut siunnersuusiornissamut suliakkerneqartumik.

Naalakkersuisut anguniagaraat sapinngisamik amerlanerpaat imminnut pilersorsinnaassasut inuiaqatigiillu ineriartornerannut peqataallutillu tapersueqataassasut. Siunertaavoq inuuniarneq nalinginnaasumik qaffanneqassasoq isertitakkinnerpaajusullu inuunermi atugaat immikkut isiginiarneqassasut. Ataatsimiititaliarsuup suliassaraa isertititigut aningaasartuutitigullu assigiinngissutit annertuut qanoq nalogiissarneqarnissaannut siunnersuuteqarnissaq. Ataatsimiititaliarsuup sulinerani akilerartarnermut, akitsuutinut, tapiissuteqartarnermut akinut iluanaarutinullu tunngasut ilaatissavai, aaq-qissuussinerit periutsillu assigiinngitsut imminnut aporaatinnginnissaat siunertaralugu.

Ataatsimiititaliarsuup sulineranut anguniagaq tassaavoq Inatsisartunut arlalinnik siunnersuutininik saqqummiussinerimi atorneqartussanik Naalakkersuisunut isumaliutissiisummik piareersaanissaq. Akileraarutit akitsuutillu kiisalu isumaginninnermi inissiaqarnikkullu tapiissuteqartarnerit aqqqissugaaneri, annertussusai sunniutaalu taakkulu akornanni ataqatigiinnerit annertuumik ataatsimiititaliarsuarmut misissorneqassapput.

Akilerartarnermut atugarissaarnermullu ataatsimiititaliarsuarmiippat inuit inatsisilerinikkut, aningaasarsiornikkut, inuiaqatigiinnik ilisimatusarnermik allaffissornermillu sammineqartuni tamani annertuumik paasisimasaqartut. Ataatsimiititaliarsuup killiffik pillugu nalunaarusiani 2010-mi ukiak-

kut nalunaarusiarlu inaarutaasoq februar 2011-mi tunniutissavai. Ataatsimiititaliarsuup sulinini 2009-mi ukiakkut aallartippaa.

Ataatsimiititaliarsuup makku pillugit misissueqqissaassaaq kaammattuuteqarlunilu:

- Pisortat ingerlataqarfiisa siunissami aningaasalersornissaannut tunngavissaq tassunga ilaalluni atugarissaarnermut ingerlataqarfiit, taamaalilluni naalagaaffimmit ataatsimoortumik tapiissutit ingerlaannarneri naalagaaffimmiillu suliat tiguneqartut aningaasaliiffiqineqarneri aallaavigalugit namminersorlutik oqartussani kommuninilu siunissami aningaasalersuinissamut tunngaviit atasinnaasut ineriartortinneqarlutik.
 - Pisortat ingerlataqarfiisa siunissami aningaasalersornissaannut tunngavissaq tassunga ilaalluni atugarissaarnermut ingerlataqarfiit innuttaasut siunissami innuttaasulerinermi katitigaaneri aallaavigalugit, innuttaasunut inuussutissarsiorsinnaasunut naleqqiullugu utoqqaat amerlanerusussaallutik.
 - Siunissami qanittuni, akunnattumi ungasissumilu inuiaqatigiit aningaasarsiornikkut ineriartornerat tapersorsorlugu, tassunga ilaatillugu tunisassiornerup suliffeqarnerullu annertusinnissaannut tunngaviit nukittorsarlugit.
 - Nunatsinni sulinissaq, suliffeqarfimmik ingerlatsinissaq aningaasaliinissarlu pilerinartuussasoq. Sulinikkut, suliffeqarfikkullu ingerlatsiviillu isertitaanik akileraarusersuineq taamaattumik inuiaqatigiinnut atugarissaarfiusunut allanut naleqqiulluni unamillersinnaassaaq.
 - Akileraartarnermik aqutsineq pisortallu pissaanik akiliisitsiniartarnek pisariillisarneqassasoq (akileraarutit, akitsuutit pisortallu pissarsiaasaat allat).
 - Avatangiisitigut nukissiuutitigullu anguniakkat siuarsarneqassasut inuit suliffeqarfiillu avatangiisimut eqqortumik nukissianut sipaartinniarneqarnissaannut kaammattorlugit.
- Tamatuma peqatigisaanik ataatsimiititaliarsuup

atugarissaarnermut tunngasoq tamaat sukumiisumik misissoqqissaassavaa, isumaginninnermi ikiorsiissutit tamaasa ilanngullugit, taakkua ilagalugit pi-sortanit ikiorsiissutit, pensionit, meeqqanut tapiissutit, ineqarnermut tapiissutit il.il.

Ataatsimiititaliarsuup aamma inissiaqarnikkut tapiissutaasartut misissoqqissaassavai, taakkua ilagalugit ineqarnermut tapiissutit, piginneqatigiilluni namminerlu inissianut tapiissutit aamma pisortat inissiaataanni ineqarnermut akiliutit kiisalu akiliutit taakku aamma akileraarutit/akitsuutit akornanni ataqatigiinnerit. Misissueqqissaarnerit taakku aallaavigalugit allannguutissat, allanngortitsinissat sulinuutissallu, akileraarutit nutaat, akitsuutit aamma/imaluunniit isumaginninnermi inissiaqarnermilu tapiissutit pillugit ataatsimiititaliarsuaq siunnersuusissaaq. Pitsaanerusumik atugarissaarnissaq aamma innuttaasunut inuussutissarsiuutinullu aningaasarsiornikkut pissutsit agguarnerillu pitsaanerusut siunertaralugit tamanna pissaq, pingaartumik aningaasaqarnikkut pigissaartuunnginnerusunut.

Tassunga atatillugu ataatsimiititaliarsuaq makku ilanngullugit misissoqqissaassavai:

- Akilersuutinut tapiissutinullu tunngatillugu aaq-qissuussinerit imatut aaqqissuunneri qulakkeerlugu inunnut ikiorneqarnissaminut pisariaqartitsinerpaanut tapiissuteqarnissaq qulakkeerneqarluni. Aaqqissuussinerit aamma imatut ineriartortinnekqassapput taakkunatigut piginnaasallit inuussutissarsiuuteqartuusinnaanerannut kajumilersillugit, kiisalu inuttut inooqataanermullu toqqissisimasumut oqimaatigitiinnissamut tunngavissaq nalinginnaasumik qulakkeerneqarluni.
- Isumaginninnikkut tapiissutit assersuutigalugu ineqarnermut tapiissutit inunnut tamatumingna pisariaqartitsinngitsunut naapertuutinnngitsumik tunniunneqannginnissaat qulakkeerlugu.
- Innuttaasunut inuussutissarsiuutinullu aningaasar-

siornikkut pissutsit agguarnerillu pitsaanerusut siu-
nertaralugit, pingaartumik aningaasaqarnikkut pi-
gissaartuunnginnerusunut siunissami aaqqissuussi-
nissamut kaammattuuteqarneq siunnersuuteqar-
nerlu.

Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaa, februar
2011-mi tamanut saqqummiunneqartussatut naat-
sorsuutigineqartoq, ukiunut arlalinnut akileraartar-
nermut, inissiaqarnermut isumaginninnermullu tun-
ngasutigut siunnersuutit kaammattuutillu piviusun-
ngortinnissaannut iliuuseqarnissamut pilersaarum-
mut ataatsimoortumut siunnersuutinik imaqassaaq.

2.3 Inuussutissarsiutit suliffeqarfiillu aaqqissugaanerit

Pisortat aningaasaqarnerini oqimaaqatigiinnissaq
aamma imminut napatittumik aningaasaqarnerunis-
saq pillugu anguniagaq angusinnaajumallugu pingaa-
ruteqarluinnarpoq sulisinnaasut sapinngisamik
amerlanerpaat sulilernissaat, taakkulu sapinngisam-
ik qaffasinnerpaamik akissarsiaqartinneqarlutik. Ta-
matumani pisariaqarpoq suliffissaaleqisut sapinngi-
samik sulilissasut, akissarsiakinnerpaallu suliffeq-
arfinnut akissarsiaqarfiunerusunut nuullutik. Sulif-
fiit taakku tassaassapput pisortanit tapiissutinik
isumalluuteqanngitsut.

Nalunaarusiami "Sulisinnaasut inuussutissarsiutinut
siuariartorfiusunut nutaanut naleqqussarneri"
2008-imeersumi inuussutissarsiutit suliffeqarfiillu
aaqqissugaanerini oqimaaqatigiinninnerit ersaris-
sut saqqummiunneqarput. Naatsumik iluarsaallugil-
lu imatut tulluuttumi allanneqarsinnaapput:

- Inuit a-mik isertitaqartut 40 %-ii SIK-p appasin-
nerpaamik akissarsiarititaanik appasinnerusumik
isertitaqarput. Tamanna ataasiakkaanut taassumalu
ilaqutaanut atugarissaarnikkut ajornartorsiortitsi-
voq. Tamanna nunatsinni annertuutigit piitsuunikkut
ajornartorsiortitsivoq.
- Ilaatigut allanut naleqqiullugu suliffissaaleqisu-
tut nalunaarsorsimasut amerlapput, ilaatigut pinga-
artumik nunaqarfinni suliffissaaleqisut nalunaarsor-
neqarneq ajorlutik. Taakku ilai piviusumik sulisin-
naasutut imaaliillaannaq piareersimangillat.
- Sulisunik amerlasoorpassuarnik tikisitsisoqartar-
poq, aamma suliffinnut immikkut ittumik sammisaq-
arfiunngitsunut.
- Sulisinnaasut allamut nunasiartortarput. Peqati-
gisaanik ilinniagaqartut tamarmik, Nunatta avataani
ilinniagaqarsimasut, ilinniagaqareernerup kingorna
nunatsinnut uteqqinneq ajorput.
- Innuttaasut ilarpassui siusinaartumik pensionisi-
aqartuupput.
- Sulisinnaasut ilarpassui suliffeqartuusutut, sulif-

fissaaleqisutut, ilinniagaqartuusut imaluunniit siusinaartumik pensionisiaqartutut nalunaarsorsimangillat. Taakku taamaattumik sulinermik ingerlataqanngitsutut isigineqartariaqarput, isertitatigullu akileraaruteqartarnikkut ataatsimut aningaasaqarnermut tapertaanatik.

- Suliffeqarfiit nunallu ilaani aalajangersimasuni sulisoqarnissaq tunitsivissaqarnissarlu qulakkeerniarlugit pisortat aningaasaataat annikigisassaangitsut atorineqartarput.
- Sulisut amerlasuut Namminersorlutik Oqartussani kommuninilu sulisuupput, taakkua ilagalugit suliffeqarfiit pilersuisuusut pisortanit pigineqartut. 44,3 %-it 2006-imi allaffissornerup kiffartuussinerullu iluini sulisuupput. (Najoqqutaq: Naatsorsueq-qissaartarfik).
- Ingerlataqarfinni assigiinngitsuni sulisussanik anertuumik amigaateqartoqarpoq.

Tassunga ilanngutissaaq immikkut ittumik ilinniartitaanikkut suliniuteqartoqaraluartoq suli paasinarmat inuusuttorpassuit meeqqat atuarfianiit anisut piginnaalersitsisumik ilinniagaqarneq ajornerat taamaallutillu sulisut naammassisaqarnerunissaannut peqataanatik.

Aammattaaq nunap inuussutissarsiutini pingaarnepaatut avammut niuernerani, aalisarnerup iluani oqimaaqatigiinngitsoqarpoq. Tamanna ilaatigut takutinneqarpoq sinerissamut qanittumi avataasiorluni-

lu raajarniarnermi sulisut akissarsiaasa assersuunerisigut.

Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaata aamma takutippaa sinerissamut qanittumi aalisarnerni allani isertitaqarnikkut suli anertunerusumik ajornartorsiuteqartoq. Aalisartut nalunaarsorneqarsimasut affai sinnerlugit 2006-imi ukiumut 100.000 kr.-it sinnerlugit isertitaqarsimapput. Aningaasanulli taakkununga ilaangillat pisanik atuinermi aningaasaqarnermit kisitsisit.

Akissarsiatigut isertinneqartartut ima appasitsigat inuussutissarsiutip taassuma aaqqissugaanerata qanoq allanngortinneqarnissaanut isumaliortoqartariaqarluni. Anguniagaq tassaasariaqarpoq aaqqissugaanikkut pisariaqartumik naleqqussaareernerup kingorna aalisartut sinneruttut qaffasinnerusumik isertitaqarnissaat taamaallutillu Nunatsinni isertitat agguarnerisa equnganginnerulernissaat pillugu politikikkut anguniakkamut iluaqutaallutik.

Tamanna suli siumut takorloornerulertitsivoq, tassa ingerlataqarfinni ullumikkut sulisunik tikisitsisartuni kiisalu inuussutissarsiutini siuariatorfiusussatut pilersinneqarnialersuni maannakkut isertitaqarnissamut periarfissat assersuukkaanni. Ullumikkut assersuutigalugu sanaartornermi inuussutissarsiutini kiffartuussiffiusuni assigiinngitsuni, ileqqoq maallillu inuussutissarsiutit ilarpassuinit pitsaaneru-

Tabel 4: Avataasiorluni sinerissamilu qanittumi raajarniarnermi akissarsiat, 2008-mi atuuttut

	Akissarsiat (mio. kr.)	Ukioq naallugu sulisut	Sulisip ataatsip ukiumut akissarsiai (1000 kr.)
Raajarniutit	305,9	857	357
- Avataasiorlutit	239,6	390	614
- Sineriassortut	66,3	467	142

Najoqqutaq: Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaata (2009)

jussuarmik akissarsiorfiusuni sulisunik ilinniarsimangitsunik ilinniarsimasunillu annertoorujussuarmik tikisitsisoqartarpoq.

Aalisarnermik ingerlataqarneq inuussutissarsiutini avammut niuernerme suli pingaarnersaavoq. Raajanik tunisassiornermik tunisaqarnermillu isertitat avammut niuerutigineqartuni naleqarnerpaajupput. Raajat akiisa appariaortornerisigut biologiniillu siunnersuutigineqartartut appariaortornerisigut ukiut ingerlanerini ingerlataqarfimmi aqqissuussaankkut naleqqussaanaissaq pisariaqartilersimavaa, kingulermik 2003-2004-mi. Tamanna avataasiorluni sinerissamullu qanittumi aalisarnermi nunamilu tunisassiornermi atuuppoq.

Nunatsinni atasinnaasumik imminullu akilersinnaasumik aalisarnej qulakkeerniarlugu pisariaqarpoq ingerlataqarfik tamakkerlugu ingerlaavartumik aqqissuussaankkut naleqqussaasoqarnissaa. Tamanna pingaaruteqarluinnarpoq ilaatigut inuussutissarsiutip iluani suliaqartut pitsaasumik akissarsiaqartinniarlugit, ilaatigut akileraarutitigut akitsuutitigullu nunatsinni ataatsimut aningaasarsiornermut inuussutissarsiutip taassuma pingaaruteqartup annertunerusumik iluaqutaatinniarlugu.

Killiffilli unaavoq:

- Sinerissamut qanittumi raajarniarnerup ilarujusua ukiuni makkunani amigartooruteqarpoq imaluunniit naammaginangitsumik appasissumik isertitaqarpoq. Sinerissamut qanittumi raajarniutinik piginnittut angallatinik nutaanik naleqqunnerusunillu eqaannerusumik ingerlataqarfiusinnaasunik isertitaqarfiunerusinnaasunillu nammineq aningaasalersuinissaminnut periarfissaqannginnerupput. Manakkut aningaasaqarnikkut inissisimaneq aamma aalisarnej pillugu inatsisip ilaa pissutigalugit ajornartorsiutit taakku qanoq iliuuseqarfigiuminaatsipai.

- Avataasiorluni raajarniarnej 1990-ikkut aallartinnerini aqqissuussaankkut annertunerusumik naleqqussaasoqareerneratigut sinerissamut qanittumut naleqqiulluni pitsaanerusumik isertitaqarsinnaapput. Avataasiorluni raajarniarnermi namminersolutik piginnittulli siunissami kinguaariit nikinnissannut annertuumik ajornartorsiuteqalersussaapput. Aalisarnej pillugu inatsimmi ajornartorsiutit taakku ullumikkut qanoq iliuuseqarfigiuminaapput.

- Nunami raajanik tunisassiornej allanut naleqqiulluni unammillersinnaassusia pitsaangilaq, suliffisuillu amerlassusaat pisariaqartutigut naammassisaqarluarsinnaassuseq naapertorlugu ikilisikkiartu-aartinneqartariaqarlutik. Ukiuni makkunani pisassiissutit appariaortorneri ineriartornermut tassunga peqataapput. Aalisarnej pillugu ataatsimiititaliar-suup isumaliutissiissutaani soorlu takutinneqartoq sinerissamut qanittumi raajarniartut amerlanersaasa 100 %-imik tulaassuisussaataannerat isumaqarpoq sinerissamut qanittumi raajarniutit akinik appasissunik akilersorneqartarlutik. Allatut oqaatigalugu suliffissuarni sulisoqaannarnissamut sinerissamut qanittumi raajarniartut akiliisarput. Tamatuma sinerissamut qanittumi aalisarnermi aqqissuussaankkut ajornartorsiutit annertusivai.

- Sinerissamut qanittumi qalerallinniarnermi ingerlataqartut annikitsuaqqat amerlapput umiatsiaaral-it/qimussimik nuttarnerusinnaangitsunillu angallatillit annertunngitsumillu isertitaqartut. Isumalluutit annertuumik tatisimaneqarput, tamannalu pisassiissutit nungusaataangitsumik aqunneqarnissaanik pisariaqartitsilluni. Aalisarnerup siunissami qanoq pitsaanerpaamik aqunneqarnissaanut tamanna isumaliortitsilerpoq, inuussutissarsiut taamaalilluni aalisartunut ataasiakkaanut tulluurtumik iluanaaruteqartitsilluni.

2.4 Aserfallatsaaliinermi kinguaattoornerit

Illunik allallu atassuteqaatersuutit ingerlaavartumik aserfallatsaaliorneqarneri akisuumik isaterinissaq, nutaamik sanaartornissaq iluarsaassinissarlu pinngitsoorniarlugit ingerlanneqartarpoq. Torersumik pilersarusiornikkut ingerlaavartumillu aserfallatsaaliuinikkut illut atasinnaaneri qaqugorsuarmut sivitsorneqarsinnaapput.

Namminersorlutik Oqartussat ukiut arlallit ingerlanerini aserfallatsaaliinermut aningaasat ikitsuinnaat atorsimavai. Namminersorlutik Oqartussani, suliffeqarfiutini ingerlatseqatigiiffinnilu attuumassuteqartuni kiisalu kommunini illunik ingerlatsinerini tamani sipaarutigineqartussaangitsunik ingerlaavartumik aserfallatsaaliinermut ingerlatsinerini aningaasat ilaasariaqarput.

Tamatuma kingunerisaanik inissiaqarnerup, atassuteqaatersuutit, suliffeqarfiit kommuninit namminerlu pigisut, umiarsualiviit, mittarfiit kiisalu illoqarfini nunaqarfinilu atassuteqaatersuutit allat iluini aserfallatsaaliuinikkut ullumikkut annertooujussuarmik kinguaattoortoqarsimavoq. Kinguaattoorsimaneq qaangerniarlugu ullumikkut annertuumik iluarsaassinissamik, isaterinissamik nutaanillu sanaartornissamik pisariaqartitsisoqarpoq. Kinguaattoorsimaneq pillugu isumaginnittoqanngippat illuni atassuteqaatersuutinilu pigineqartuni tamani inuiaqatigiit naleqartitaat maangaannartinneqartussaapput.

Ukiuni kingullerni marlussunni ilaatigut illut ingerlaavartumik aserfallatsaaliorneqarsimagaluarpata pisariaqarsimangikkaluartumik meeqqat atuarfiini illut iluarsaannissaannut isaternissaannullu nunatta karsianiit ukiumut 100 mio. kr.-it immikkoortinneqartarsimapput. Ajornartorsiuutit assinga pisortat illuutaannut atuuppoq, tassani isaterisarneq atuutussatut isigineqarluni.

Kingullertut KNI A/S-imi Polarolimit oqaatigineqarsimavoq sinerissami tankeqarfinnik iluarsaassinissap aallartinneqarnissaa pinngitsoorani pisariaqalersimasooq.

2004-mut aningaasanut inatsimmut atatillugu aserfallatsaaliuinissamut aningaasat, sipaarutigineqartussaangitsut, ingerlataqarfikkuutaartumik aningaasanut inatsimmi immikkoortinneqarsimapput. Taakku ullumikkut ukiumoortumik aningaanut inatsimmiippat, Namminersorlutili Oqartussat iluani ingerlataqarfimmiit ingerlataqarfimmut atorneqartarneri assigiinngisitaarlutik. Peqatigisaanik taamanikkut suleqatigiissitamit inerniliisoqarpoq Namminersornerullutik Oqartussani taassumalu ataani suliffeqarfiit illuutaanni aserfallatsaaliinissamut kinguaattoorutit 2,5 milliard koruunit missaaniittut. Naalakkersuisut naliliippat kisitsit taanna taamanili annerusumik allanngorsimangitsoq.

Namminersorlutik Oqartussani annertuumik aserfallatsaaliinermut aningaasanik immikkoortitsisoqarsimappat Naalakkersuisunit kissaatiginartuuvoq kommunit aamma inuiaqatigiit illuutaannik ingerlaavartumik aserfallatsaaliinissamut aningaasanik immikkoortitsisarnissaannut pisussaaffilerneqassasut, taakua ilagalugit meeqqat atuarfii.

Taamaalilluni Naalakkersuisunit inerniliisoqarpoq immikkoortoq qulaajaaffigineqartariaqartoq siummullu isigisumik misissorneqarluni, taamaalilluni immikkoortumi siunnerfeqartumik suliniuteqarnissaq aallartinneqarsinnaalerluni. Tassunga tunngatillugu aserfallatsaaliinermi kinguaattoorutit pillugit aalajangersimasumik toqqammaviliinissaq pisariaqassaaq, Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuini, kisianni aamma kommunit illuutaanni.

2.5 Inuiaqatigiit akiitsoqarnerat

Ukiut kingulliit ingerlanerini immikkoortuni arlalinni Nunarput akiitsoqarnera annertusiartorsimavoq. Akiitsoqarnerup qaffakkiartornera annertuunut aningaasaliinertigut namminersorlutik oqartussanit pigineqartuni ingerlatseqatigiiffinni takuneqarsinnaavoq, TELE Greenland A/S-i immap naqqatigut kabelimut 700 mio. kr.-it missaannut aningaasaliisimalluni, Royal Arctic Line A/S-ilu umiarsuarni nutaani aningaasanik annertuunik aningaasaliinissani pilersaarutigalugu. Inissialiorneq immikkoortoq allaavoq annertuumik akiitsoqalerfiusoq, tassa inissialiornerup aningaasalersornera qallunaat qularnaveeqqusiusilluni taarsigassarsiniarfiini annertuumik qularnaveeqqusiusilluni taarsigassarsisoqartarmat. Aamma Nukissiorfiit suliffeqarfittut nammineq ingerlatutut ukiuni kingullerni Qaqortumi, Sisimiuni Ilulissanilu innaallagiamik pilersuineranut erngup nukinganic nukissiorfiliornernut taarsigassarsiniarnermigut nunatta karsianut annertuumik akiitsoqalersimavoq.

Akiitsoqarnerup qaffakkiartornera ukiuni aggersuni ingerlaannarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Ilaatigut Air Greenlandi ukiuni arlalinni nunatsinni timmisaartuutaasa taarsorsornissaannut annertuumik aningaasaliisussaavoq. Aamma inissiaatileqatigiiffik Iluluit A/S pilersinneqaaqqammersoq aqqutigalugu inissialiornermi qularnaveeqqusiusilluni taarsigassarsiniartarnerup annertusinissaa naatsorsuutigineqarpoq. Aamma aluminiumimik pilersaarutip naammassineqarnissaani Maniitsumi illoqarfiup immikkoortuanik nutaamik sanaartornissamut pisortat aningaasatigut annertuumik aningaasaliinissaat naatsorsuutigineqarpoq, tamannalu pisortat taarsigassarsiniarinnissaanik pisariaqartitsilissalluni. Kiisalu CO2-mik aniatitsinerup appartinnissaanut naleqqiullugu illoqarfinnut allanut erngup nukinganic nukissiorfiliornernup siaruartinnissaa naleqquttuussalluni.

Akiitsoqarnerup qaffakkiartornera naleqqussinnaavoq. Taarsigassarsiniarneq taamaalilluni annertuumik aningaasaliinerit naammassineqarnissaanut pisariaqarpoq soorlu immap naqqatigut kabeliliineq imaluunniit erngup nukinganic nukissiorfiliorneq, tulluurtumik aningaasaliinertut nalilerneqartoq.

Akiitsoqarnerli annertusiartortoq Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnerannut annertuumik aarlerinartuusinnaavoq, tassa naggataatigut Namminersorlutik Oqartussat taamaalillunilu Nunatta Karsia, akiitsorilikkat ilaannut annertuunut qularnaveeqqusiusummat. Tamatuma kinguneraa ingerlatseqatigiiffiit namminersorlutik oqartussanit pigineqartut arlaata akiitsutigut pisussaaffini naammassinnaanngippagit, akiitsutigut pisussaaffik Nunatta Karsianit tiguneqartariaqarsinnaavoq, tamatumalu Namminersorlutik Oqartussat aningaasaqarnikkut inissisimanera akiligassarsinnaaneralu ajornerulersissinnaallugu. Tamannalu allanut suniuteqarsinnaalluni, allat taarsigassarsisitsimasut taarsigassarsiat akilerneqarnissaat piumasarisinnaallugu, taarsigassarsiat naammattumik qularnaveeqqusersimanerat misigisimanngimmassuk.

Nutaanik sanaartornermi aningaasaliinerit aallartineqarnissaat pillugit naliliinermi ukiuni aggersuni Nunatta tamakkiisumik akiitsutigut pisussaaffii annertunerusumik eqqarsaatigineqartariaqassapput. Tamanna isumaqarpoq pilersaarutini ataasiakkaani imminut akilersinnaassusermut isumannaatsuunermullu annertunerusumik piumasaqaateqartoqassa-soq.

Tabellimi ataniittumi obligationitigut akiitsut sinneri pillugit takussutissiaq kommuninut agguarsimasoq takuneqarsinnaavoq. Taamatut akiitsut tassaanerupput nammineq pigisanik aamma piginneqatigiilluni inissialianik sanaartornermut taarsigassarsiat annikinnerusumillu allaffeqarfinnut niuertarfin-

nullu inuussutissarsiortut sanaartorneri. Ukiut kingulliit ingerlanerini akiitsut marloriaat sinnerlugu amerleriarsimapput. Ukiuni aggersuni akiitsut taaku sakkortuumik qaffakkiartorneri inissialiornermi qularnaveeqqusiussilluni taarsigassarsinikkut aningaasalersuinerup ingerlaannarnissaanut ajornartorsiortitsilersinnaavoq.

Takussutissiami ataaniittumi ingerlatseqatigiiffinni namminersorlutik oqartussanit pigineqartuni anginerni tallimani 2008-p naanerani akiitsut ernialersorneqartut annertussusaat takutinneqarput. Takussutissiamit takuneqarsinnaavoq Royal Greenland A/S-imi akiitsut 2008-p naanerani 2,1 mia. kr.-it sinnersimagaat, KNI A/S-ili mia. kr.-it ataatsit sinnerlugit akiitsoqartoq.

Tabel 6: Akiitsut ernialersorneqartut, mio. kr.

Ukiup naanerani	2008
Royal Greenland A/S	2.114
KNI A/S	1.067
Air Greenland A/S	0
Royal Arctic Line A/S	167
TELE Greenland A/S	727
Katillugit	4.075

Najoqqutaq: Naalackersuisut Siulittasuata Naalackersuisoqarfia

Tabel 5: Obligationitigut akiitsut sinneri, kommuninut agguarlugit, mio. kr., ukiup naanerani

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kommune Kujalleq	128	124	131	131	134	135	145	159
Kommuneqarfik Sermersooq	738	708	744	817	958	1.142	1.547	1.841
Qeqqata Kommunia	135	130	135	147	177	195	226	249
Qaasuitsup Kommunia	151	153	147	151	146	176	204	215
Katillugit	1.151	1.114	1.157	1.246	1.414	1.648	2.122	2.464

Najoqqutaq: Nunatsinni qularnaveeqqusiussilluni taarsigassarsinermut tunngatillugu nakkutilliisut

3. SULINIUTEQARFIIT

Siunissami qanittumi ungasinnerusumilu aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi unaminartuusinnaasut pisariaqartilerpaat aningaasaqarnikkut annertunerusumik periarfissiinnaasunik suliniutinik aallartisisoqartariaqartoq.

Takorluugaq ataatsimoorlunilu Naalackersuisuni anguniagaq tassaavoq inuiaqatigiit kikkut tamarmik pisariaqartinneqarfigisaasa inissaqartinneqarfigisaasalu pilersinnissaat. Innuttaasut oqaloqatigalugit suleqatigalugillu inuunermut ataqeqatigiiffiisumut tunngavissat pilersissapput, kikkut tamarmik ineriartorfigisinnaasaat imminnullu pilersorlutik inuuffigisinnaasaat.

Nunatta angissusaata nunasseriaatsillu kingunerisaanik atukkat periarfissallu assigiinngitsueneri nassuerutigalugit, Naalackersuisunit pingaartinneqarpoq nunap immikkoortuisa nukittuffii periarfissaalu tamaasa qulaajaaffigineqarnissaat.

Taamaattumik nunap immikkoortuinut pilersaarusi-orneq Naalackersuisunit aallartinneqarsimavoq. Tamatuma ukunatigut suliniutinut pisariaqartunut toqqammavigisassat saqqummiutissavai:

- meeqqanut inuusuttunullu tunngasut
- peqqinnissaqarfimmi aqqissugaanikkut aqqissuusseqqinneq
- inissianut atassuteqaatersuutinullu tunngasut
- ileqquusumik inuussutissarsiutini aqqissugaanikkut naleqqussaanerit
- inuussutissarsiutit siuariartorfiusut nutaat
- ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu tunngasut

Nunap immikkoortuisa ineriartornissamut periarfissai immikkuullarissut qulakkeerniarlugit Nunatta nunap immikkoortuinut arfinilinnut aggorneqarnissaa Naalackersuisunit aalajangerneqarsimavoq, tassa kommunerujussuit sisamat, Sermersooq aamma

Qaasuitsup tunumi avannaanilu immikkoortulerlugit avinneqarsimallutik.

Paasissutissanik katersineq aallartillugu sulineq aallartisarneqarpoq. Tamatuma kingorna suleqatigiissitamik pilersitsisoqarumaarpoq, nunap immikkoortuisa ataasiakkaat ineriartornerinut pilersaaruisiornerup aqqissuunnissaani sulinerup ingerlaqqinnerani kommunit peqataatinneqassallutik.

3.1 Meeqqat inuusuttullu

Meeqqanut inuusuttunullu tunngasut Naalackersuisut sammisaanni pingaaruteqarluinnarput, aamma meeqqat atugarliortut inuusuttullu alliarthoneranni atukkat pitsaasumillu inuunissaannut periarfissat nukittorsarniarneqartuarlutik. Meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni suliap isumaginissaanut pingaarnertut akisussaasut tassaapput kommunit, taamaattumik iliuusissamut peqataallutik siunissamilu peqataatinneqassalutik.

Meeqqalli atugaqarnerannut Namminersorlutik Oqartussat pingaarnertigut akisussaapput suliallu pitsaasumik ajunngitsumillu isumaginissaanut tunngavissat qulakkeernissaannut aningaasaqarnikkut akisussaaqataallutik. Nunatsinni meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni suliniut iliuusissami, suliniuteqarfiusunut marlunnut sammisuni tunngaveqarpoq. Iluatigut pitsaaliuineramik suliniut, siunissami ungasinnerusumi inooqataanermi ajornartorsiutit anertussusaannik annikillisaqataassasoq. Aappaatigullu katsorsaalluni suliniut, katsorsarneqartariaqarnerpaanut massakkullu pisariaqartitsisunut aaqqiisuteqarniarluni.

Meeqqat aamma Peqqinnissaq

Meeqqanut inuusuttunullu inuttut inooqataanermilu atukkat pitsaanerulersinnissaannut peqqinnissaqarfik pingaaruteqartuuvoq, tassa illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani peqqinnissaqarfeqarmat. Ilaqutariinni sumiginnaanermut takussutaasinnaasut imaluunniit meeqqap inuunerani kingusinnerusukkut periarfissaanik tamakkiisumik iluaqutigalugit atorsinnaasaaanik meeqqani kukkusumik ineriartortitsinerit qulaajaaffiginissaannut periarfissiisunik peqqinnissaqarfik misissuinernik ingerlataqartarpoq.

Peqqinnissaqarfiup suliniutai ilaatigut sumiiffinni pinaveersaartitsinermut ataatsimiititaliatigut

atuarfeqarfimmi isumaginninnermilu ilaatinneqale-reersimapput, annertuutigullu suliniuteqarnikkut meeraq suli qitiutillugu suliniutit siunissami pitsaanerulernissaat ilaatinneqarnissaallu pisariaqarput.

Meeqqat inuusuttullu inuunermi atugaasa pitsaanerulersinniarlugit suliniutini naartulernernik kissaataannngitsunik pinaveersaartitsineq sammisani pingaaruteqartuuvoq, tassa siusippallaamik angajoqqaanngornerup ajattugaalersinnaanerup annertuumik aarlerinarsisinnaanera kingunerisinnaammagu.

Meeqqat timikkut tarnikkullu peqqissuunissaannut suli annertunerusumik nuna tamakkerlugu aningaasaliisoqartariaqarpoq, illoqarfinni, isorliunerusuni nunaqarfinnilu meeqqat inuusuttullu assigiinngissutaannik naligiissitsinerusumik iluaqutaasinnaasut suliniutit immikkut aallullugit. Tamanna pissaaq ernisussiortunit sullinneqarnerup, ilaqutariinni meeraaratilini peqqinnissamik isumaginninnerup pitsaanerulersinnerisigut, atuarfinni peqqissaasunut tiimit amerlinerisigut, meeqqanut nakorsaqtitsinerup annertusineratigut kiisalu meeqqanut inuusuttunullu tarnip pissusaanut tunngasut annertunerusumik isigilernerisigut.

Pingaartumik tarnikkut inooqataanikkullu tunngasutigtut suliniutit annertusinissaat pisariaqarpoq. Suliniutissat amerlaqaat; ajornartorsiutinik tumisiuinerup annertusinera aamma katsorsartinneqarsinnaaneq ajornannginnerulersillugu, katsorsaaneramik ingerlataqartunik suliatigut ilinniarsimasunik siuner-siuineq. Suliniutini pingaaruteqartoq tassaavoq inuusuttut atornerluisut ilaqutariinnillu katsorsaa-neq.

Meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni immikkut suliniutit

2010-mut aningaasanut inatsimmi meeqqanut inuusuttunullu suliniutit nukittorsarneqarnissaannut aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq, katsorsaanikkut pitsaaliuinikkullu suliniutit kivinnekarnissaannut iluaqutaasussatut. Suliniutissatut pilersaartigineqartuni anguniarneqartoq tassaavoq meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu isumaginninnikkut suliniutit tamarmiusut pitsaanerulernissaannut kajumissaataallutillu aallartitsisuusussat.

Pilersaarutit arlallit aallartinneqareerput, ilaatigut Nuummi "meeqqanut sullissivik" pilersinneqarnera eqqaaneqarsinnaalluni, meeqqanut atoqatigiinnikkut atornerlunneqarsimasunut immikkut katsorsaanisamat neqeroortissaavoq. Aammattaaq meeqqanut tunngatillugu siunnersuisoqatigiinnik pilersitsinissamut tunngatillugu piareersarneq aallartinneqarpoq, meeqqat pisinnaatitaaffiinik siunissami isumaginnissaq pillugu aalajangiinnermi tunngavissiusaqaq. Aammattaaq anguniagaavoq kommunit suleqatigalugit meeqqat inuusuttullu ornittagaannik, ilaqtanik ikinngutinik aamma "atuarfimmi iluarsisartoq" pillugu aqqissuussinerit pilersinneqassallutik.

Aammattaaq kattuffiit nammineq piumassutsimikkut ingerlanneqartut suleqatiginissaannut suliniuteqartoqarpoq, aallarniutaasumillu makkununga tunngasuullutik; isumanik sunniinarneq aamma inuttut inooqataanermilu akisussaaneq pillugu suliniut; meeqqanut tunngasuni suliniutit sunniutaannik missuisinissamut nalilersuinissamullu periarfissat nukittorsarneri kiisalu meeqqanik suliaqarnermi suliamut atasumik najoqqutassanut aamma inuit nukittorsarnissaannut iluaqutaasinnaasunik suliniutissatut siunnersuutit, meeqqanut tunngasutigut pisortat aqqutiginaqit suliqartunut immikkut sammitinneqartunik.

Kiisalu meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu siunnerfeqartumik suliniutinut 2010-mut aningaasanut inatsimmi aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq, nunap ilaani suliniutinut siunnerfilinnut immikkoortitsisoqarluni, ilaqutariinnut katsorsaaviit/ilaqutariinnut højskolit akornanni agguarneqartussatut immikkoortitat kiisalu qimarnguiit aamma sumiginnaanernik pitsaaliuinerit akornanni agguarneqartussatut immikkoortitat. Immikkoortitat taakku kommuniniit qinnuteqaatit tiguneqarneri kiisalu nammineq suliniutit aqqutigalugit piviusunngortin-neqarumaarput. Nunatsinni meeqqat inuusuttullu atugarliortut pillugit inuunerup pitsaanerulersinnissanut siunissamilu takorluukkat aallartinnaannut suliniutit pingaaruteqartut tamakku ilagiinnarpaat.

Meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni siumut sammisut siunniussat

Suliniutit qulaani taaneqartut nunatsinni meeqqat inuusuttullu atugaannik pitsanngortitsissapput, anertunerusumillu suliniuteqartoqarnissaa pisariaqarluni.

Meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni siunissamut ungasinnerusumut atasinnaasunillu pitsannguutinik pilersitsisoqarnissaannut naalakkersuisoqarfiit, kommunit kattuffiillu akornanni susassaqatigiinnik suleqatigiinnissaq pingaarluinnarpoq. Tamanna tunngavigalugu Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfiup Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfiup akornanni immikkoortuni ukunani pingasuni ataatsimoorussamik suliniuteqartoqassaaq:

- "Ilaqutariinnut naartusunut siusissukkut suliniuteqarneq"
- "Meerartaarnissamut piareerneq" angajoqqaanik ilinniartitsineq
- "Inuusaqarneq"

Suliniuteqarfiit taakku pingasut meeqqat inuusuttullu inuunermik atugaasa pitsaanerulernissaat qulakkeerniarlugu assigiinngitsutigut iluaqutaassapput. Meeqqat inuusuttullu inuttut inooqataaermilu atugaasa pitsaanerulernissaannut peqqinnissaqarfik pingaaruteqartuuvoq. Peqqinnissaqarfiup suliniutai sumiiffinni pinaveersaartitsinermut ataatsimiititaliat aqutigalugit atuarfinni isumaginnittoqarfinnilu ilaatigut ilaatinneqalereersimapput, suliniutilli arlallit aqutigalugit meeraq sulipingaernerutillugu suliniutip pitsaanerulersinnissaa annertuseqqinnissaalu siunissami pisariaqassaaq.

Meeqqanut atoqatigiinnikkut atonerlunneqarsimasunut neqeroorutit annertusinneqarnissaat pisariaqarpoq nunatsinni siaruarsimasunik "meeqqanik sullissiveqarnikkut", tassani meeqqat atoqatigiinnikkut innarlerneqarsimasut atoqatigiisumik nassuiaaffigineqarlutillu katsorsarneqarsinnaallutik. Peqatigisaanik "meeqqanik sullissivimmi" suliniut pinaveersaartitsinerussaaq, taamaalilluni "eqqugaasimasoq" kingusinnerusukkut nammineq innarliinnginnissaa anguniarlugu. Aamma "meeqqanik sullissivik" immikkoortumi ilisimasanik katersuiffittut ingerlatitseqqiffiusartutullu pingaaruteqartumik inissisimassaaq.

Kiisalu inersimasunut atoqatigiinnikkut atonerlunneqarsimasut kingusissukkut kinguneqartitsisunut neqerooruteqarfigineqarnissaa pisariaqarpoq assersuutigalugu tarnip pissusaanik ilisimasalinnik angalaqatigiittartunik pilersitsinikkut.

Aammattaaq meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinniffinni inissat amerlinissaat nukinginnarluinnartumik pisariaqalersimavoq. Maannakkut Qitiusumik Utaqqisut Allattorsimaffianni meeqqat 30-it ilaqutariit pingasut taakku pisariaqartitaannik sammisumik ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissamut utaqquisuupput. Utaqqisoqarnikkut ajornartorsiut maannakkut ulloq unnuarlu paaqqinniffinni

"uningasoqartaannarneranut" atatillugu isigineqassaaq. Tamatumunnga pissutaavoq inuusuttut 18-23-it akornanni ukiullit arlalissuit meeqqat sivisunerusumik ikiorneqarnissaat pillugu inatsit malillugu inissinneqarsimanagerat, taamaalillutillu inissaqartitsinatik. Tamatuma kinguneraa ulloq unnuarlu paaqqinniffiit utaqqisut allattorsimaffianniit meeqqanut inuusuttunillu nutaanik pisariaqartutigut tiguisinnaanatik.

Siumut sammisumik aqqiisutaasinnaasoq tassavoq inuusuttunut piareersarfimmik pilersitsisoqarnera, 18-23-nik ukiulinnut sulitapersorsorneqarnissamik pisariaqartitsisunut sammitinneqartoq, pingaartumillu ilinniagaqarluni suliffeqarluniluunniit inersimasutut inuuneqarnissamut sammitinneqartoq. Peqatigisaanik "aporfissatigut ajornartorsiut" annikillisinneqarsinnaavoq, utaqqisut allattorsimaffianeersunik meeqqanik tiguisinissamut ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissaqalissammat. Periarfissaq alla tassavoq inuusuttunut piareersarfik suliniuteqareernermi malinnaanissamik neqerooruteqarnikkut periarfissat annertusillugit. Inuusuttut 18-23-it akornanni ukiulippassuit angajoqqaarsiaqareernerup imaluunniit ulloq unnuarlu paaqqinniffimmi inissinneqareersimanagerup kingorna isumassorneqarnissamut tapersorsorneqarnissamullu sulipisariaqartitsisarput, taamatulli pisariaqartitsineq annikinnerusumik akuliuffigineqartuulluni. Inuusuttunut pingaarluinnartuusooq paasineqarsimavoq paaqqinnittarfimmiit ingerlateqqinneqarnerisa kingorna ineqarnerup, suliffeqarnerup, ilinniarnarup sulinerulluunniit iluani naleqquttumik neqeroorfigineqarnissaat.

Maannakkut ulloq unnuarlu paaqqinniffinnik kiisalu kommunit namminersortullu ulloq unnuarlu paaqqinniffiit nakkutilliisarneq ingerlanneqartarpoq Namminersorlutik Oqartussanit isumagineqarluni, nak-

kutilliinerlu kommunalbestyrelsip qinigaaffiata iluani minnerpaamik ataasiarluni ingerlanneqartarluni. Nakkutilliinerup taassuma nukittorsarnissaanut annertusinissaanullu pisariaqartitsisoqarpoq, taamaallilluni ukiumut ataasiarluni marloriarluniluunniit nakkutilliisoqartarluni, perorsaanermik, allaffissornermik aningaasaqarnermillu nakkutilliineq sammitinneqarluni.

Ilaqutariinni inissiisarnermi suliniutit nukittorsarnissaat suli pisariaqartinneqarpoq, taakkua ilagalugu piffissami sivisunerusumi annertuumik ilinniartitsinikkut ilaqutariit inissiisarfiusut pikkorissarneqarneri. Aammattaaq ilaqutariit inissiisarfiusut ingerlaavartumik siunnersorneqarnissamut annertuumik pisariaqartitsisarput. Taamatut aaqqissuussineq tassaasinnaavoq kommunini ilaqutariinni inissiisarfiusunut siunnersortinik atorfinitsitsinernut tapiisuteqartarnerup ingerlateqqinneqarnera.

Isumanik sunniiniarneq qaammarsaanerillu aallartinneqarnissaannut suli pisariaqartitsisoqarpoq. Suliniutip "siusissuklut suliniuteqarneq"-rup takutissimavaa inuttut inooqataanerme ajornartorsiutit qulaajaaffiqarsinaasut sumiissusersineqarsinnaasullu, pingaaruteqarporli suliniutip sapinngisamik annertunerpaamik sunniuteqarnissaa siunertaralugu malitsigisaanik suliniutissanik nukinnik immikkoortitsisoqartarnissaa. Tassani ilaatigut pineqarput ilaqutariinnik katsorsaasarfinnik amerlanerusunik pilersitsinissaq kiisalu ilaqutariinnik katsorsaasarfiusuni pioreersuni neqeroorutit annertusineqarnissaat siunnerfilerneqarnissaallu, tassunga ilanngullugu piffissami sivisunerusumi angajoqqaanik ilinniartitsinermik annertunerusumik neqerooruteqarneq.

Siumut sammisumik taamaattumik isiginneriaatsit pingasut sammineqartariaqarput. Siullermik suliniutissarpasuit, aallartinneqartussatut eqqarsaatigineqartut malittarineqassapput, taakkulu sunniutigineq-

sinnaasaat qulakkeerneqarlutik. Aammattaaq suliniutit taakku piareersarnerisa kingunerisimallugu suliniutit pillugit isumassarsiat katersorneqarlutik, immikkoortumi siunissami pingaarnertigut iliuusissat ilaatinneqartussat, naalakkersuisoqarfiillu allat aamma peqataatinneqarumaarlutik. Isumaginninnermut tunngasuni siunissami suliassat taamaattumik siusinnerusumut naleqqiullugu naalakkersuisoqarfiit akornanni ingerlanneqartussaassapput.

Aappaatut pinaveersaartitsinermi suliniuteqarpoq, tassani ineriartortitsinissamut ersinngitsumik annertuumik periarfissaqarluni. Pinaveersaartitsinermi suliniutiniipput meeqqat inuusuttullu atugarliortut pitsaanerusumik inuuneqalersinnissaat inuuneramilu atugaqalernissaat, kisianni aamma aningaasaqarnikkut imminut akilersinnaasariaqarpoq. Sunniuteqarluarnerusumik pinaveersaartitsisoqarpat taava ikinnerusut katsorsarneqassapput, innuttaasullu amerlanerusut inuiaqatigiinnut iluaqutaasumik isumalluutinnorlutik. Paasinarpoq pinaveersaartitsinermi suliniuterpassuit sunniutaat aatsaat ukiut arlallit qaangiunnerisigut takuneqarsinnaalersartut. Suliassarli taanna namminersorlutik oqartussat kisimiillutik kivissinnaanngilaat, taamaattumik peqataasinneqarnissaat pingaaruteqarluni.

Pingajuattut isumaginninnermut tunngasuni soqutigisaqatigiinnit suliniutit akornanni ataqatigiittoqarlunilu ataqatigiissaasoqassaaq. Qanittuklut ataatsimeersuartitsineq "ataatsimut kivitseqatigiinneq"-rup takutippaa suleqatigiinnerit annertusinerisa pingaaruteqarnera siumullu pilersaarusionerme ajungitsorpassuit. Pingaartumik kommunit, namminersorlutik oqartussat, NGO't inuussutissarsiortullu akornanni annertunerusumik ataqatigiissaarinerup takutissimavaa isumaginninnermi suliniutit pitsaasusaasa nukittorsarnissaannut periarfissaqartoq. Taamaallilluni aamma tassani ineriartornissamut periarfissat malinnaavigisariaqarput.

Peqqinnissaqarfimmi aqqissugaanikkut aqqissusseqqinneq

Peqqinnissaqarfiup oqaluttuarisaanerani aqqissusseqqinneq annertunerpaq 2010-mi aallartinneqapoq. Aqqissusseqqinnerup kingunerisaanik peqqinnissaqarfearfiit maannakkut 16-iusut immikkoortunut tallimanut allanngortinneqarput, aamma Qeqqani Qeqertarsuullu eqqaani immikkoortuni misiligutaasumik suliniutit aallartinneqarlutik. Misi-ligutaasumik suliniutiniit misilittakkat peqqinnissaqarfiup siunissami aqqissugaanissaata pilersaarsiornissaanut ilaatinneqassaput.

Peqqinnissaqarfimmi aqqissusseqqinnerup kingunerisaanik maannakkut aqqissussaanerup ukiunik 83-inik pisoqaassusillip nutarterneqarnissaanik pisariaqartitsivoq, peqqinnissaqarfiup ullumikkut unaminartuinut kiisalu atortorissaaruteqarnikkut periarfissani inuiaqatigiinnit aningaasaliiffiqineqarsimasunut naleqqussarneqarluni, tassunga ilaalluni nalunaarasuartaatikku attaveqaatit pitsaanerulersimasut.

Aqqissusseqqinnerup siunertaraa allaffissornikkut immikkoortut amerlassusaasa ikilisinnerisigut aqutsinikkut allaffissornikkullu suliat pisariillisarneqarnissaat. Taamaalilluni ingerlatsineq pisariinnerusoq qulakkeerneqassaaq, nakorsat sulinerannut isumalluutit atugassanngortillugit, taakkuuppummi peqqinnissaqarfiup suliaanik pingaarnernik pilersitsisuusut.

Peqqinnissaqarfimmi aqqissusseqqinnerup siunertarissavaa nunap immikkoortuini napparsimma-viit qitiusumik inissisimanerulernissaat, taamaalilluni peqqinnissakkut kiffartuussinerani pingaarnerni sullissineranut pitsaassutsinullu naleqqiullugu peqqinnissaqarfiup pisussaaffimminik kivitissinnaalluni. Takorluugaq sulitassaavoq sinerissami aamma in-

nuttaasunut qanittumi peqqinnissaqarfiup atatiinnarnissaa assersuutigalugu misissuineranut siuller-nut napparsimasullu nappaataanik paasinninnermut atatillugu telemedicinip atorneqarneratigut. Anguniagaq tassaavoq nunaqarfiup nunallu immikkoortuani napparsimmaviup akornanni isumannaatsumik sukkaasuumillu attaveqatigiinnikkut kiisalu napparsimasunik assartuinissamut pisariaqartitsinerup annikillisinneqarneratigut peqqinnissaqarfiup sullissineranut ingerlaannartumik toqqaannartumillu isersinnaanerup qulakkeerneqarnissaa.

Nunap immikkoortuini aqqissusssinerup iluatsilluarnissaanut tunngavisoq tassaavoq peqqinnissaqarfiup iluani sulianik ingerlataqarfiit tamarmik pikkorissarneqarnissaasa ukiuni aggersuni ilungersuutiqineqarnissaat.

Nunap immikkoortuini peqqinnissaqarfiup tunngaviumik sullissineranut innuttaasut naatsorsuutiqisaannik naammassinninnermi nakorsat peqataasappata "nunatsinni nakorsaatini" ilassutitut ilinniartitaanermik nakorsat piukkunnarsarnissaat pisariaqarpoq.

Peqqinnissaqarfimmi aqqissusseqqinnerup kingunerissavaa nakorsat peqqissaasullu akornanni suliatigut aporfeqannginnerunissap annertunerusumik sulissutiginnissaa. Tamanna nunap immikkoortuini peqqissaasunut nutaanik annertunerusunillu piumasaaqateqarpoq. Piumasaaqat tamanna tunngaviumik ilinniarnerni piginnaasat pissarsiarineqartartut avataanniippoq. Suliatigut qaffasissuseqartumik suliaq taanna kivissinnaajumallugu taamaalilluni pingaarteqarluinnarpoq peqqissaasut ilinniartitaaneranni ingerlaqqiffiusumik piginnaalersitsisumik ineriartortitsisoqarnissaa.

Aamma peqqinnissamut assistentit, peqqinnissamut ikiortit portørillu tunngaviumik peqqinnissak-

kut ilinniartitaanerit iluanni ingerlaavartumik ineri-artortitsinissaq pikkorissaanissarlu pisariaqartin-neqarpoq, tassa sulisut taakku sumiiffinni arlalissu-arni peqqinnissaqarfimmi sulisuni salliusarmata, amerlanertigut innuttaasunik/napparsimasunik siul-liullutik attaveqartartuullutik.

3.2 Inissiat atassuteqaatersuutillu

Naalakkersuisooqatigiinnermi isumaqatigiissut aal-laavigalugu illoqarfinni inissianik amigaateqarfiu-nerpaani inissiat attartugassat inissiallu pigisat tul-leriiaarinnermi salliutinneqassapput. Inissianik pilersuineq oqimaqatigiissaaq, taamaalilluni nutaamik sanaartorneqartut tassaassallutik pisortat inissiat attartortittagaat aamma piginneqatigiilluni ima-lunniit inissiat nammineq pigisat.

Illoqarfinni ukunani annertunerusumik inissialiorto-qarnissaanut pisariaqartitsineq qulaajaaffiginiarlugu inissianik misissueqqissaarneq aallartinneqar-poq; Nuuk, Sisimiut, Ilulissat aamma Qaqortoq. Mi-sissueqqissaarneq 2010-2020-mi atuuttussamik inissiaqarnikkut nutarterinerup piareersarnerani im-mikkoortoq siulliusaaq. Inissiat naatsorsuutigineq-arpoq Illuut A/S aqqutigalugu sanaartorneqassasut naatsorsuutigineqarpoq. Inissianilu siunertaq apeq-qutaatillugu nutaanik sanaartorneq assigiinngisita-artumik annertussusilimmik allaniit aningaasaler-sorneqassalluni. Naatsorsuutigineqarpoq ukiuni ag-gersuni inissiat 1.000-it tungaannut pilersaarusi-or-neqarlutillu aallartinneqassasut.

Naalakkersuisut takorluugaraat inissiaqarnermut tunngasuni ukiunut qulinut pilersaarut naalakkersui-nikkut ingerlataqartunit tamanit isumaqataaffigine-qassasoq, taannalu makkuninnga imaqarluni:

- Nalinginnaasumik inissiani attartortittakkanik aamma inissianik nammineq pigisanik ukiuni tulliu-tuni qulini ikinnerpaamik inissianik 4000-inik sana-artornerup aallartinneqarnera.
- Peqatigisaanik inissiat attartortinneqartartut isa-terneqarissamut pisariaqartinneqartut 2000-it isaterneqassapput. Taamaalilluni inissarsiortunut inissiamik utaqqisunut 2000-it ilassutigineqassap-put.
- Inissiat 3000-it sananeqarnerinut Namminersorlu-tik Oqartussat sanaartortitsillutillu aningaasaleeqa-taassapput.

- Kommunit, ingerlatseqatigiiffiit inuinaallu inissiat allat 1000-it sanaartussagaat naatsorsuutigineqarpoq.
- Suliniummut atatillugu Namminersorlutik Oqartussat ukiuni qulini ukiumut agguaqatigiissillugu 330 mio. kr.-it immikkoortittassavaat.

Suliffeqarfiit pisinnaasaannut periarfissaannullu naleqqiullugu kiisalu sumiiffinni aalajangersimasuni inissianik pisariaqartitsinerup ineriartorneranut naleqqiullugu pisariaqartutigit naleqqussaaniisaq siunertaralugu sulinerup ingerlannera ingerlaavartumik nalilersorneqartassaaq.

Namminersorlutik Oqartussani 2010-mi inissiat nutaat 215-it sanaartorneqassapput, 2011-milu inissiat nutaat 192-it sanaartorneqassallutik. Akerlianilli ukiuni kingullerni marlussunni Nuummi inissiat 185-it isaterneqarsimallutik. 2011-p naanerani taamaalilluni inissiat 222-nik amerlisimassapput.

Assartuineranut tunngasut

Siunissamat ungasissumut angallannikkut ingerlatsinerup angallannerullu aaqqissugaanerata pilersinereqarnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut november 2009-mi assartuineq pillugu isumalioqatigiissitamik pilersitsipput.

Assartuineq pillugu isumalioqatigiissitat suliassarat, imminut napatittumik aningaasaqarnissaaq pillugu siunissami ungasinnerusumi Namminersorlutik Oqartussat anguniagaat tunuliaqutaralugu, Nunatsinni assartuineranut tunngasutigit takorluukkanik piareersaasaq aamma takorluukkap taassuma qanoq piviusunngortinneqarnissaanut ineriartornissamat ilimagisat piareersarneqassapput. Assartuineq pillugu isumalioqatigiissitat naatsorsuutigineqarput isumaliutissiisutaat juni 2010-mi tunniunneqassasoq.

Assartuineq pillugu isumalioqatigiissitat pingaarnertigit immikkoortut pingaarnertit makku qulaajaaffigissavaat:

- kikkut sunik aalajangiisarnerannik, kikkut sunik isummertarnerannik aamma pisortat aningaasaatannik kikkut agguasaarnerannik paasititsisumik aaqqissuussinerit ataqatigiinnerinik misissueqqissaarneq,
- qitiusumik unamminartut ineriartornissamullu periarfissat misissoqqissaarneri,
- sakkunik, pilersaarusionermit toqqakkanik tullerriarinermilu periarfissanik qulaajaaneq nalilersuinerlu,
- avataaniit aningaasalersuisut aamma aningaasalersueriaatsit paasitinneqarneri,
- assartuineranut tunngasut aaqqissugaanerannik aalajangersimasutigitullu ilusilersornerannik misissueqqissaarneq nalilersuinerlu,
- takorluukkanik siunnersuusionerit kaammattuteqarnerlu.

Nunaqarfinnut assartuineranut usitussutsinik nutaanik pisinissaaq qulakkeerniarlugu Royal Bygdeservicek ukiunut 20-nut isumaqatigiissusiornissamat periarfissarsiorneq Naalakkersuisunit misissorneqalerpoq, maannakkut nunaqarfinnut usinik assartuutit nungullarlutillu pisoqalimmata.

Eqqagassat pillugit iliuusissamik pilersaarussiaq

Eqqakkanik passussineq ullutsinnut naleqquttooq, avatangiisitigit peqqinnissakkullu illersorneqarsinnaasoq, qulakkeerniarlugu annertuumik pisariaqartitsisoqarpoq. Eqqakkanik passussineq ullutsinnut naleqqutinngitsoq ajoraluartumik ukiorpassuit ingerlanerini akuersaartariaqarsimavarput. Taamaatumik eqqagassat pillugit iliuusissamik pilersaarusiortoqarsimavoq, immikkoortup kivinereqarnissaanut susoqarnissaanik allaaserinnittumik. Eqqa-

3.3 Ileqquusumik inuussutissarsiutini aaqqissugaanikkut naleqqussaanerit

gassat pillugit iliuussissamik pilersaarut arfineq pingasunik immikkoortunik anguniagaqarpoq. Anguniakkat ilaani ataasiakkaani anguniagassat suliassallu allaaserineqarput, aningaasaqarnikkullu allaffissorikkullu kingunissai kiisalu avatangiisitigut peqqinnissakkullu pitsannguutissat pillugit nassuiaasior-toqarluni.

Ullutsinnut naleqquttumik eqqakkanik passussinerup malitsigissavaa eqqakkanik pilersitsisup aningaasartuuteqarnerulernera. Piffissami ukiuni aqqaneq marlunni aningaasaliinissamut ataatsimut pisariaqartitsinerit 400 mio. kr.-it missaaniipput. Ukiut aqqaneq marluk kingorna suliniutit tamarmik naammassineqarpata eqqagassanut tunngasuni ingerlatsinermut allaffissornermullu aningaasartuutit ullumimut naleqqiullugit 75 mio. kr.-it missaannik qaffasinnerussapput. Aningaasarpassuit nassaarineqartussaapput. Taamaattumik sulianut allanut suliassatsinnut naleqqiullugu eqqagassanut tunngasut aamma pingaartinneqarnissaannut suliniuteqartoqassaaq.

Eqqagassanut tunngasut aningaasalernissaat pillugit isumaqatigiissuteqarnissaq siunertaralugu komunit isumaqatigiinniarnissaat taamaattumik pisariaqarpoq. Nunamut Namminermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisup aamma KANUKO-KAp akornanni eqqagassanik passussinermut pilersaarusernermut tunngatillugu suleqatigiissitaliortoqassasoq isumaqatigiissutigineqarpoq, kissap atunngisap atorneqarnissaanut, pilersaarutip aningaasalersornissaa il.il. apeqqutinik aamma ilanngusisussaq. Suleqatigiissitamiissapput aamma Ineqarnermut, Attaveqarnermut Angallannermullu Naalakkersuisoqarfik kiisalu Nukissiorfiit.

Sinerissamut qanittumi raajarniarneq
Sinerissamut qanittumi raajarniutini aaqqissugaanikkut naleqqussaaniissap suli pisariaqartinneranut ilaatigut tunisinermi akit appassisuunerinut aamma biologit siunnersuutigisartagaasa appariartorneranut atassuteqarpoq. Sinerissamut qanittumi raajarniutit ilarpassui sinneqartoorteqarlutik ingerlasinnaajunnaarnikuupput. Sinerissamut qanittumi aalisariutit ingerlanneqartut ilaannut pisassiissutit qaffanneqarnerisigut annertuallaamik aningaasartuuteqarnertik aserfallatsaaliinissamullu annertuunik aningaasartuuteqarnissaat pissutigalugu imminut akilersinnaassusiata pitsanngoriarnissaa naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq. Taamaattumik sinerissamut qanittumi raajarniarneq maannakkut pissutsini atuuttuni angallatinut nutaanut aningaasaliisinaanera ilimananngilaq.

Sinerissamut qanittumi qalerallinniarneq
Qeqertarsuup Tunuani Upernaviullu eqqaani qaleraleqarnermut tunngatillugu biologit siunnersuisarneq appariartorpoq. Tamatuma saniatigut Uummanap eqqaani qalerallit appariartulernerannut takusutissaqarluni. Biologit tunngaannit mianersoqqusisoqarpoq. Sinerissamut qanittumi aalisariutit amerlavallaarlutillu ataqatigiinngippallaaqaat. Nunap ilaani nunami tunitsivinni annertuallaamik piginnaasaqarneq annertusiartorpoq, sumiiffinnili allani amigatigineqarluni, pissutsit tamakku nunap immikkoortuini iliuussisamut ilaatillugu oqallisigineqartariaqarput.

Aalisarnermi maannakkut aaqqissugaanikkut ajornartorsiutit ima annertutigaat aalisarneq pillugu inatsisip nutarterneqarneratigut inuussutissarsiummi toqqammavitsigut piumasaqaatit pisariaqartumik arlalitsigut allannguisoqarnissaanut nangaasoq-artariaqarnani.

Taamatut aaqqissugaanikkut naleqqussaasoqalerpat ilungersornartumik mianersornartoqassaaq:

- Aalisariutit angallatinik nutaanik ilaneqarnissaat qulakkeerneqassaaq, peqatigisaanillu isaterinerup ingerlatiinnarneratigut maannakkut aalisariutaasut ikilisinneqarlutik. Aalisariutit ilaneqarnerinit anner-tunerusumik usisinnaassutsip nalinganik isaterinis-saq pisariaqarpoq. Taamatut ineriartortitsineq, pi-saqarsinnaassutsimik annikillilerineq, peqatigisaa-nillu aalisariutit sinneruttut nutarterneqarlutillu ta-arsersorneqarnerat tassatuaavoq taamaasiornikkut aalisar-neq unammillersinnaanerulersillugu, ingerla-taqartunut pitsaaneerusumik isertitaqartitsisumik siumullu sammisumik aalisar-neq atasinnaasoq qu-lakkeerneqarluni.
- Aaqqissugaanikkut naleqqussaane-
rup kinguneris-savaa sulisut suliunnaartut inuussutissarsiutinut in-gerlareersunut allanut, ullumikkut sulisussanik ami-gaateqarfiusunut kiisalu inuussutissarsiutinut siu-nissami siuariartortussanut ingerlateqqinneqarnis-saat. Tamatumani ilaatigut pisariaqarpoq eqiingane-rusumik ilinniartitaanikkut suliffeqarnikkullu politi-kikkut suliniuteqarneq pisortat namminersortullu akornanni pitsaasumik ataqatigiissinneqartumik. Ta-manna pillugu Kapitali 3.5-imi immikkoortumi erseq-qinnerusumik nassuaasoqarpoq.

Sinerissamut qanittumi aalisariutit nutarterneqar-neri annertuumik aningaasartuuteqarfiusussaavoq. Pissutsit arlallit tamatumunnga kingaallisaataap-put:

- Aalisariutinik nutarterinerup pisariaqartinneqar-tup naammassineqarnissaanut sinerissamut qanit-tumi aalisarnermi peqataasut akornanni naammatt-unik aningaasaateqartoqanngilaq.
- Umiatsiaaqaniit angallatiniillu mikinerniit aali-sarnermiit angallatinik angisuunik akisuunillu in-ger-latsiner-mik aningaasaqarnikkullu aqutsinissamut

akisussaalernissamut ingerlatsiner-mi aqutsinikkut pisinnaasat sukannernerusussaapput.

- Aalisar-neq pillugu inatsimmi atuuttumi arlalinnik aalajangersagaqarpoq ineriartornissamut kissaati-gineqartumut naleqqiullugu akornutaasutut isikkoq-artunik.

Maannakkut aalisar-neq pillugu inatsimmi raajartas-siissutinik piginittuunissamut umiarsuaatileqatigiif-fimmillu ingerlatsinissamut pi-masaqaataavoq pi-ginnittut Nunatsinni nunaqavissuunissaat. Inuit ataasiakkaat eqqarsaatigalugit aamma ukiut siuliini marlunni inuussutissarsiutigalugu aalisarnermik su-liaqartuusimassapput. Ingerlatseqatigiiffiit eqqar-saatigalugit nammineq aningaasaatit inunnit Nunat-sinni najugaqavissunit pigineqartussaapput anin-gaasaatillu affai inunnit ataasiakkaanit ukiut siuliini marlunni inuussutissarsiutigalugu aalisarnermik su-liaqartuusimasunit pigineqassallutik.

Aalisar-neq pillugu inatsimmi aalajangersakkat ilai raajarniartut nunatsinni aningaasaatinut pissarsis-inaanerat ilaannakuusumik akornuserpaa, kisianni aamma nunat allamiut aningaasaataannut. Aalisar-neq pillugu inatsimmi aalajangersakkat taakku pif-fissap sivikitsup iluani raajarniarnerup iluani aaqqis-sugaanikkut naleqqussaane-
rmi kinguaariillu nikinne-rini annertuumik ajornartorsiutaassasoq naatsor-suutigineqarpoq.

Taamaalilluni sinerissamut qanittumi aalisarnermi aaqqissugaanikkut naleqqussaaneq naammassiniar-neqalerpat ersarissumik naalakkersuinnikkut qini-gassaqarpoq, aamma sinerissamut qanittumi ava-taasiorluni aalisarnerit akornanni maannakkut im-mikkoortitsiner-mi.

Nutaanik pisiner-mut aamma tapiissuteqartarnernut allanut atatillugu maannakkut toqqammavitsigut atukkani tamanna pisortat annertusiartortumik pe-

qataanissaannik kinguneqassaaq malitsigisaanillu aningaasaleeqataanikkut aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi kinguneqartitsilluni.

Pisortaniit tapiissutitaqanngitsumik aqqissugaanikkut naleqqussaasoqarnissaa kissaatigineqassapat tamanna aalisarneq pillugu inatsimmi aalajangersakkanik arlalinnik allannguinermik tamatumalu aqunneqarnissaanik pisariaqartitsissaaq:

- Tassani pineqarpoq ilaatigut maannakkut 10 %-init annertunerusunik sinerissamut qanittumi raajartassiissutinik pigisaqalersinnaaneq. Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmit kaammattuutigineqarpoq kisitsit minnerpaamik 15 – 20 %-imut qaffaneqartariaqartoq angallatit naleqqunnerpaat angusinnaajumallugit. Aamma iluamik aningaasaqarnissaq qulakkeersinnaajumallugu ilaatigut nammineq tunisassiorsinnaanissaq anguneqartariaqarpoq.
- Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmit kaammattuutigineqarpoq aalisarneq pillugu inatsimmi "paragraffi aalisartut inuussutissarsiuteqartuunissamik piumasaqaatitaqartoq" allanngortittariaqartoq, ingerlataqartunit allaniit inuussutissarsiummi aningaasaliinissamut periarfissanik killiliisorujusuaq. Taamatut ammaassinikkut piginnittut annertunerusumik siammartineqassapput, tamannalu aamma politikikkut ujartorneqarnikuulluni. Tamanna pisinnaavoq assersuutigalugu pensioninut aningaasat aqqutigalugit angallatinut nutaanu aningaasaliisinaanerup ammaanneqarneratigut. Tamannali tungaviumik aalajangiiffigineqartussaassaaq, tassa aalisarnermi piginnittut aalisarnermik ingerlataqartunut attuumassuteqartuummata.
- Tamatuma saniatigut Aalisarneq pillugu ataatsimiititaliarsuarmit kaammattuutigineqarpoq aalisarnermi amerlanerusuni pisassiissutit nammineq pigisat niuerutigineqarsinnaasut atulersinneqarneri imaluunniit minnerpaatut ingerlataqarfimmi aningaasaliinissamut isumannaanneq annertunerusumik

qulakkeerniarlugu ukiunut arlalinnut pisassiissuteqartarnerup atulersinnera, angallatinik nutaanik pisinermi.

- Aalisarneq pillugu inatsimmi allannguutissat imatut aqqissuunneqartariaqarput aalisartut inuusutut inuussutissarsiummi piginnittuulernissamut aamma periarfissinneqarlutik.

Raajarniarnermi kinguaariit nikinneranni ajornartorsiut

Ukiuni aggersuni raajarniarnermi unamminartoq pingaaruteqartoq alla tassaavoq umiarsuaatileqatigiiffinni kinguaariit nikinnerat. Tamanna avataasiordermi sinerissamilu qanittumi atuuppoq.

Sinerissamut qanittumi raajarniutini aqqissugaanikkut ineriartortitsineq pisariaqartoq qulannanngitsumik angallatit ikinnerulernerannik anginerulernerannillu kinguneqassaaq. Aammattaaq naatsorsuutigineqarpoq siunissami qaninnermi sinerissamut qanittumi umiarsuaatileqatigiiffinni amerlanerni kinguaariit nikinnissaat pisariaqassasoq. Sinerissamut qanittumi umiarsuaatileqatigiiffiit arlalissuit angallatit immi akilersinnaasumik ingerlassinnaangilaat. Taamaattumik maannakkut aalisartut aalisariutiminni aningaasaleqqinnissamut sapersateqarput. Angallatinut angineranut taarsiinnermi aningaasaliisup nammineq aningaasaateqarnissaanut kiisalu aningaasaliisoqarsinnaanerup pitsaanerunissaanut piumasaqarnermut annertunerusumik piumasaqaateqartoqarpoq.

Kilisaatit avataasiortut siunissami qaninnermi kinguaariit nikinnissaannut pisariaqarluinnartumik pisariaqartitsipput. Taamaalluni umiarsuaatileqatigiiffinni namminersortuni tallimani pigisat minnerpaamik 500 mio. kr.-inik naleqassasut missiliorneqarput. Aningaasaliinissamut ataatsimut pisariaqartitsineq,

Royal Greenlandip umiarsuaatileqatigiiffia ilanngulugu, 1,5 – 2 milliardit koruuninut missiliorneqarpoq. Aalisariutit ilaasa tunineqarnerini minnerpaamik akigitassaq anguneqarsinnaanngippat aarlerinartoqarsinnaavoq aalisariutit nunap avataanut tunineqar-nissaat iluanaarnarnerussasq, aalisarsinnaanermut akuersissutit ilanngunnagit umiarsuaatileqatigiiffiillu atorunnaarsillugit. Taamaalilluni Nunarput kilisaa-tini tunisassiorfiusut nutaaliaasut annaassavai. Tamanna avammut niuerutigisat naliinik annaasaqar-nermik aamma naleqartitsinerulerneq annaaneqar-neranik taamaallaat kinguneqassanngilaq, kisianni aamma suliffiit, akileraarutit akitsuutillu.

Umiarsuaatileqatigiiffimmi aalisariummiluunniit aningaasaliinermut tunngaviuvoq aningaasaliisup aningaasaqarnikkut naammattumik nukittunissaa. Aningaaseriviit aningaasaliisarfiillu piumasarivaat aningaasaliisup nammineq aningaasaatai aningaasa-liissutaasunit suli annertunerussasut. Taamaattumik raajarniarnermi aningaasaliinissamut aamma kingu-aariit nikinnerat qulakkeerniarlugu aningaasaatit naammattut katersornissaannut nunatsinni anin-gaasaliisussanut/aalisartunut tamanna sapernarsin-naavoq. Tamatumunnga pissutaavoq umiarsuaatile-qatigiiffinni aningaasaliinissamut Nunatsinni anin-gaasaliisinnaasut aningaasaateqarluartut naam-manninneri.

Aalisarnerup iluani pilersitsinissamut pisortat ikiu-nerat aningaasarsiornikkut isigalugu aqqiineruvoq pitsaanngitsoq sunniuteqarluannngitsorlu. Tamanna periarfissani kingullersaasariaqarpoq, minnerun-ngitsumik nunarsuup ilarujussua assigalugu Nunatta aningaasarsiornikkut ajornartumik inissisimanagera – aamma suli taamaannissaanut ilimanaateqarnera.

Naalakkersuisut Inatsisartut 2010-mi ukiakkut ata-atsimiinneranni aalisarneq pillugu inatsisip allan-gortinnissaanut siunnersuuteqalersaarput, maan-

nakkut inatsimmi ajornartorsiutit ilungersunarner-paat akisussaaffigalugit tamannalu aqqutigalugu inuussutissarsiummi toqqammaviumik piumasa-qaatit pitsaanerulersillugit, pisortat aningaasaqar-nerannut minnerpaamik artukkiisumik. Aalisarnermi pitsaaneruumik isertitaqarnissamut tunngavissii-sumik, taamaalillunilu isumalluutinit iluanaarutit qaffasinnerullutik. Aalisarneq pillugu inatsimmi al-lannguisoqassaaq taamaalilluni aalisartut inuusut-tut inuussutissarsiummut isersinnaanerat qulakke-erneqarsinnaalerluni. Inatsisissamut siunnersuutis-samut piareersarneq toqqammaviit taakku iluanni naammassiniarneqassaaq aalisarnermik inuussutis-sarsiordermi soqutigisaqaqatigiit suleqatigalugit.

Royal Greenland A/S-imik piginnineq

Namminersorlutik Oqartussat Royal Greenland A/S-imik piginnittuunertik aqqutigalugu, inuussutissar-siummut toqqammavitsigut piumasaqaatini allan-gortinneqartussani sunnerneqartussani aalisarner-mik ingerlataqartuni anginersaapput.

Ingerlatseqatigiiffik pisassiissutinik pigisat, kaavii-aartitat sulisoqarnerlu eqqarsaatigalugit anginer-saavoq, ingerlatseqatigiiffimmili isertitaqarneq eq-qarsaatigalugu tamanna atuunnani.

Ingerlatseqatigiiffiup suliffippassuaqartuunera nu-nallu immikkoortuini aningaasarsiornikkut annertuu-mik pingaaruteqarnera pissutigalugu Royal Green-land A/S-imik pisortat piginnittuunerisa kinguneris-aanik Royal Greenlandimi aqutsisut suliffissuaqar-fik suliffittut namminersortut pigisaattut ingerlas-sinnaasimannngilaat. Tamanna inuussutissarsiummi ingerlatseqatigiiffinnit namminersortunit pigineqar-tunit isertitaqarnissamut annertuneruumik aallu-taqartumit assersuunneqarsinnaasunit aningaasar-siornikkut ajorneruumik angusaqartarneratigut ta-kuneqarsinnaavoq.

Tamatuma kinguneraa Royal Greenland A/S anner-
toorujussuarnik akiitsoqalersimanagera qularnanngit-
sumillu nunami tunisassiornermi naammassisaqar-
sinnaassuseq ilaatigut annertuallaarluni. Royal Gre-
enland A/S-ip ingerlanneqarneranut politikkilu tun-
ngavigalugu uumatinneqarnerani aningaasartuutit
taamaattumik qaffasissuupput. 1990-imi aamma
2002-mi illunut 100 mio. kr.-inik aamma 200 mio.
kr.-inik suliffeqarfimmu tapersiisoqarpoq. 2009-mi
Royal Greenlandi 250 mio. kr.-inik aningaasaatitigut
aningaasaliiffiqineqarpoq kiisalu 250 mio. kr.-inik
taarsigassarsitinneqarluni. Tamanna arlalinnik peq-
quteqartumik ajornartorsiutitaqarpoq. Ilaatigut ta-
manna pisortanut annertuumik aningaasartuutaa-
voq, ilaatigut aalisarnermik ingerlataqarfiusumi niu-
erfimmi equngatitsilersoqarluni.

Naalakkersuisut taamaattumik kissaatigaat ukiuni
aggersuni ingerlatseqatigiiffimmi aningaasaqarne-
rup iluarseqqinnissaanut Royal Greenland A/S-imi
akiitsut ikilisinneqarnissaat isertitaqarnissarluni an-
nertunerumik aallunneqassasut. Aatsaat taama-
asisoqareerpat ingerlatseqatigiiffimmik tamakkii-
sumik ilaannakuusumilluunniit piginnittuuneq inger-
latiinnarneqassanersoq politikikkut isummerfigine-
qarumaarpoq. Tamatuma tikinneqarnissaata tungaa-
nut Naalakkersuisunit kissaatigineqarpoq ingerlat-
seqatigiiffimmi peqqinnartumik aningaasarsiornik-
kut ineriartornissap qulakkeerneqarnissaanut Royal
Greenland A/S-imi aqutsisut pisariaqartumik suline-
rannik sapinngisamik akornusersorneqassanngitsut
taamaalillunilu Nunatta Karsianut aarlerinarsitsi-
lersinnaasut annikillisillugit.

Great Greenland A/S

Great Greenlandi ukiuni kingullerni puisit amiinik tu-
nisaqarnikkut annertuumik appariernermik misigi-
saqarsimavoq, europami niuerfimmi kiisalu nunar-
suaq tamakkerlugu niuerfimmi. Tamatumunnga pis-

sutaaneruvoq puisinit tunisassianik eqqussuinissa-
mut EU'p inerteqquteqarnera niuerfinni pissutsinut
aseruisimasoq.

Taamaattorli suliffeqarfik kiffartuussinissamut isu-
maqatigiissuteqarnikkut amernik pisiortornissamut
pisussaaffeqarpoq. Tamatuma kingunerisaanik am-
mit uninngasuutit, tunineqarsinnaanngitsut, anner-
tuunngorsimapput. 2010-imi 1/3-mi ammit uninnga-
suutit 250.000-iupput, tamannalu annertuumik
aningaasartuuteqarfiulluni.

Namminersorlutik Oqartussat 2009-mi aamma
2010-mi immikkut ittumik aningaasaatitigut anin-
gaasaliinermigut suliffeqarfimmu tapiissuteqarsi-
mavoq. Suliffeqarfiup siunissaa unamminartuuvoq,
Naalakkersuisut taamaattumik suliffeqarfik aamma
piniartutut inuussutissarsiut pillugu siunissamut un-
gasinnerusumut iliuusissamik pilersaarusionerq aal-
lartissimavaat. Naalakkersuisut siunniussaata tas-
saavoq puisit amii pillugit ajornartorsiut nunap im-
mikkoortuini ineriartortitsinermi pilersaarusioner-
mut ilanngullugu suliarineqassasoq, tassa puisit
amiinik tunisassiornerup ilaa asseqanngitsuummat
Nunatsinnullu ilisarnaatitut suli naleqarmat.

Nunalerinermik inuussutissarsiutip aaqqissugaanerata naleqqussarnissaa

Nunalerinermik inuussutissarsiummi ukiuni kingul-
lerni marlussunni aningaasaqarnikkut ingerlanerliu-
lernerup aaqqissugaanikkut naleqqussarnissaaq pi-
sariaqartilerpaa, taamaalilluni atuisut aningaasaq-
arnikkut iluanaaruteqarsinnaasimasut kisimik inger-
laqqittariaqarlutik. Aningaasaqarnermik paasiniaa-
neq 2008-imeersoq nutarterneqassaaq aaqqissu-
gaanikkullu naleqqussaannermi najoqqutassanik tik-
kuaanissamut Naalakkersuisunut sakkutut atorner-
qassalluni.

3.4 Inuussutissarsiutit siuariartorfiusut nutaat aqputigalugit isertitat suliffiillu amerlanerusut

Sulisartut inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut nutaanut tulluussarnissaat

Inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut naleqqiullugu, soorlu aatsitassarsiorterup, aluminiumimik suliffissuaqarnerup kiisalu sanaartornerup iluini, kalaallit sulisinnaasut naammassisaqarsinnaanerit anertusineqassappat nunanilu allani sulisinnaasunut unammillersinnaanerulissappata ajornartorsiutit arallit qaangerneqaaqaartussaapput.

Sulisartut inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut nutaanut tulluussarnissaat pillugu suleqatigiissitaq suliniuteqarfissat pillugit kaammattuuteqarsimavoq, taakkulu immikkoortumi tulliuuttumi eqqartorneqarlutik.¹

Nuttarnerulersinnaanerup saniatigut sulisartut suliffeqarnermi atuuffinnut nutaanut piginnaangorsarnissaat pillugu pisortaniit suliniutit nukittorsarnissaat pisariaqassaaq, kiisalu suliffissaqarnerup avataanut inissinneqarssimasut ajattugaasimasullu ilinniartitaanikkut sammisanut allanut naleqqiullugit piginnaangorsarnissaannut piukkunnarsarnissaannullu suliniutit nukittorsarneqarlutik. Ilinniartitaanerit, piginnaangorsaanerit piukkunnarsaanerillu pitsaangorsarniarlugit kommunit kajumissaarneqarnerussapput. Tamatuma saniatigut isumaginninnikkut politikki aamma peqqissutsikkut politikki anertunersumik ataqatigiissaarneqartariaqarput, kiisalu pisortat allaffissornerat nalinginnaasumik pisariillisinneqarpat pisortanit suliniutit sunniuteqarluarne-runissaannut iluaqutaassaaq.

Suliffiutillit pimoorussinerusunut peqataatinneqassapput, tamanna ilaatigut pisinnaavoq atuarfinni praktikkertitsisarnerit, kiisalu sulisitsisunut praktikkertussanik, lærlinginik ilinniartunillu amerlanerusunik tigusinissaannut kaammattuutitut bonusi-

sitsisarneq atulersinnerisigut. Ilinniartitaanikkut peqataaffigisat pillugit sulisitsisut nalunaartussaa-titaanerisigut suliniutit siunnerfeqalernerulersinnerisigut sunniuteqarluarnerulersinnaapput. Sulisinnaasut suliffeqarnerup avataanut inissisimasut aamma ilinniarsimangitsut naammaginartumik isertitaqarnissaat qulakkeerniarlugu pisortat sulisitsisullu suleqatigiinnissaat pisariaqarpoq, kiisalu suliatigut ilinniartitaanerit atatillugu ilinniartut ineqarfiini inissaqartinneqarnissamut qulakkeerisogartarnissaa aamma atulersinneqarsinnaalluni.

Sulisartulli inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut nutaanut tulluussarnerat misissueqqissaarnernik amerlanerusunik pisariaqartitsissaaq, ilaatigut qitiusumi sinerissamilu sulisitsisutut ilinniartitaanerimilu oqartussat qanoq nukittunerulernissaat pillugu misissuinikkut. Kiisalu innuttaasunik, kulturikkut isummatigulluunniit, ilinniartitaanikkut ilungersunartumik kinguaattoortitsisut suunerinik naliliinarnermi inunnik ukioqatigiikkuutaanik misissuinerit ingerlanneqarneri. Suliffeqarnermi equngassutinut aporfiusartunut atatillugu tapiissutinik aqqissuus-sinerit misissoqqissaarneqarnissaat aamma pisariaqassaaq. Tamatuma saniatigut suliffeqarnermi sangiinnerpaat pillugit iliuusissatut suliasanullu pilersaarut sulisut tulluussarnissaannut naleqqiullugu sulineri sakkussaalluassaaq.

Nukissat atorneqangitsut nuttarsinnaalersinneri

Naalakkersuisut isumaqarluinnarput sulisinnaasut annertusarniarlugit anguniagaqarnermi siusinaartumik pensionisiaqartuni annertuumik nukissanik atorneqangitsunik nassaassaartoq.

Siusinaartumik pensionisiaqalernissamut malittarissat sukaternerisigut aamma eqaannerulersissin-

¹ Namminersornerullutik Oqartussat: "Sulisartut inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut nutaanut tulluussarnissaat" Bind I Nalunaarusiaq pingaarneq April 2008

nerisigut Naalakkersuisut isumaqarput ikinnerusut suliaqarnatik pisortanit pilersorneqalissasut amerlanerusullu sapinngisartik naapertorlugu iluaqutaalersinnaassasut.

Siusinaartumik pensionisiaqartut ilaatigut sulisinaassuseqartut sapinngisaat naapertorlugu suliaqalersinnerisigut sulisinnaasut amerlanerulersissinnaavagut peqatigisaanillu inuup, maannakkut inuiaqatigiinni suleqataalersutut misigisaqartup inuunerrata naleqassusia namminerlu naleqassusia qaffatsillugu.

Aatsitassanut tunngasut

2009-mi ukiakkut ataatsimiinneri aalajangerneqarpoq Namminersorlutik Oqartussat aatsitassanut tunngasut taassumalu iluani imartani uuliasiorfiliani sullivinnik isumannaallisaanermut tunngasut tigusaagaat. Peqatigisaanik Kalaallit Nunaanni aatsitassanut Inatsisartut inatsisaat ingerlatallu tamatumunga pingaaruteqartut akuerineqarpoq. Tamanna isumaqarpoq aatsitassanut tunngasut akisussaaffiit tamaasa Namminersorlutik Oqartussanit tiguneqartut, taamaattumik Kalaallit Nunaanni atortussiassanit aatsitassanut tunngatillugu siunnersuisoqatigiit atorunnaarsinneqarlutik.

Naalakkersuisut anguniagaraat aatsitassanik ingerlataqarfiusup inuussutissarsiutitut napatitsuulernissaa, aningaasarsiornikkut ineriartornermut sulifinnillu nutaanik pilersitsinermut iluaqutaasusaaq.

Anguniagaq siunissami ungasinnerusumi aningaasagarnikkut ingerlatsinermi pingaaruteqartuuvoq, inuussutissarsiutit nutaat ineriartornerinut taper-sersuinissamat kiisalu Danmarkimiit ukiumoortumik ataatsimoortumik tapiissutinik maannakkut isumaluuteqarnerup annikillisinneqarnissaanik siunertaqartoq.

Pilersaarutit tamarmik inuiaqatigiinni atasinnaasutut ingerlanneqassapput, tassungalugu ilanngullugu qulakkeerneqassalluni:

- Piiannermiit sinneqartoortut ilaanik tulluurtumik unammillersinnaasumillu inuiaqatigiit pissarsissasut.
- Sulisut nunatsinneersut suliffeqarfiillu nunatsinneersut sapinngisamik annertunerpaamik atorneqassasut.
- Suliffeqarfiit nunatsinneersut sulisullu nunatsinneersut piginnaangorsarneqassasut.
- Aatsitassarsiornermik ingerlatat tamarmik isumannaallisaanikkut, peqqinnissakkut avatangiisitigullu illersorneqarsinnaasumik naammassineqassapput.
- Aatsitassanik ingerlataqarfiit ineriartortinnerinut atatillugu sunneeqataanissamat ilisimasaqarnissamillu innuttaasut qulakkeerneqassasut.
- Ineriartorneq nunatsinni naleqartitat ataqquillugit ingerlanneqassaaq.

Anguniakkat taakku naammassineqarnissaat qulakkeerniarlugu Namminersorlutik Oqartussat, kommunip aamma ingerlatseqatigiiffiup pineqartup akornanni suleqatigiinnissamat isumaqatigiissusiortoqassaaq.

Pingaartumik uuliasiornerup gassimullu tunngasut iluanni 2010-mi ingerlatat uuliasiorneq gassimillu iluaquteqarneq inuussutissarsiutitut pingaaruteqartutut nutaat ineriartorsinnaanersut aalajangiisumik tikkuussissapput.

Cairn Energy taamaalilluni pilersaaruteqarpoq, Naalakkersuisunit akuerineqassaguni, 2010-p ingerlanerani Qeqertarsuup-Nuussuup kitaani imartami missiulluni qillerinernik ataatsimik arlalinnillu ingerlatsissamaarluni.

Taamatut qillerinissamut piareersarnermut oqartus-
sat ukiut arlallit ingerlanerini avatangiisinik mis-
suinernik, misissueqqissaarnernik malittarisassali-
ornermillu annertuumik suliaqarsimapput. Avata-
ngiisinik misissuinerit Danmarks Miljøundersøgelse-
mit (DMU) aamma Pinngortitaleriffimmit ingerlan-
neqarsimapput. DMU-mit innersuussisoqarnerati-
gut immap naqqanik, imermik uumasuaqqanik tap-
piorannartunik il.il. misiligutissanik tiguisoqarsima-
voq, avatangiisimut sunniutaasinnaasut nalilersor-
nissaannut paasisutissat tunngaviusussat ilaattut,
aamma qillerisoqassappat immikkut eqqarsaatigi-
sassat paasiniarlugit.

Aammattaaq inuiaqatigiinni atasinnaanermik nali-
lersuisoqassaaq kingusinnerusukkullu kalaallit suli-
sut suliffeqarfiillu nunatsinneersut peqataatinneq-
arnissaat pillugu pisortat ingerlatseqatigiiffiullu
akornanni isumaqatigiissusiortoqarluni.

Avatangiisinut sunniutinik naliliineq, inuiaqatigiinni
atasinnaaneranik nalilersuineq il.il. pilersaarutigine-
qarpoq 2010-mi martsip aallaqqaataani tusarniuti-
gigalugit nassiunneqassasut. Tamanut ammasunik
ataatsimiisitsisoqartassaaq, Cairn aamma oqartus-
sat attuumassuteqartut peqatigalugit periarfissa-
nik, arlerinartuusinnaasunik, avatangiisit il.il. pillugit
oqallinnissamut kikkut tamarmik periarfissaqassal-
lutik.

Tusarniaanermut piffissaliussap naanerata kingorna
aalajangiinissamut tunngavissiaq piareersarneqas-
saaq, taannalu inaarutaasumik isummerfigisussan-
ngorlugu Naalakkersuisunut saqqummiunneqassal-
luni.

Aammattaaq Avannaani Baffin Bugtimi suliarinnit-
tussarsiuussineq 2010-mi ingerlanneqassasoq aala-
jangiunneqarpoq. Imartaq suliarinnittussarsiuussif-
fiusussaq imatut toqqarneqarpoq sinerissamut 40-
70 km-mik ungasissuseqartumik sinerissami immik-

koortunut pisariaqartumik ungasissusilerneratigut
avatangiisit eqqarsaatigineqarlutik. Aammattaaq
Qimusseriarsuarmi uumasut malussarisut eqqar-
saatigineqarput, tassa imartap suliarinnittussarsiu-
ussiffiusup avannamut killeqarfia 75°30'A sinerlugu
killilerneqarsimammat.

Immikkoortoq akuersissuteqarfiusunut 14-inut ag-
guarneqarsimavoq imartaq akuersissuteqarfiusoq
katillugit 151.358 km -inik annertussuseqarluni.
2009-mi suliarinnittussarsiuussinermut atatillugu
ingerlatseqatigiiffiit 13-it ingerlataqartussatut siul-
lermik akuerineqarput, taakkualu ilagalugit nunarsu-
armi uulsiornermik ingerlataqartut annersaasut ila-
at. Misissuinnissamut piiaanissamut akuersissuteq-
arnissamut qinnuteqarnissamut piffissaliussaq tas-
saavoq 1. maj 2010.

Aningaasaqarnikkut ajornartoorneq 2009-mi inger-
laannaraluartoq paasineqarpoq misissuinnikkut in-
gerlatsinerit oqaluttuarisaanermi aatsaat taamatut
suli amerlatigineri. Tamatumunnga ilaatigut pissu-
taavoq aatsitassat ilaasa, guultip, aqerlup aamma
zinkip 2009-ip ingerlanerani malunnaatilimmik qaf-
fakkiartorsimani.

2009-mi Nanortallip eqqaani Nalunami guultisiorfik
Angel Mining plc-imut tunineqarpoq. Siusinnerusuk-
kut piginnittunut allaanerusumik maannakkut saf-
fiugassiassaq piiarneqartoq sumiiffimmi guultin-
ngorlugu suliarineqartussaassaaq. Tunisassiorneq
2010-mi qaammatit siullit pingasut ingerlanerini
aallartinneqassaaq, ukiup ataatsip missaani unin-
ngasimasinnarluni. Ingerlatsinerup nalaani sulisut
60-it missaaniinnissat naatsorsuutigineqarpoq.

Aamma Angel Mining plc.-ip Maarmorilimmi atassu-
teqaatersuutit porsaaffigalugit sulinini ingerlateq-
qissavaa, 2010-imi ukiup affaata aappaani tunisas-
siornerup aallartinneqarnissaa siunertaralugu. In-

gerlatsinerup nalaani sulisut 110-it missaaniinnis-
saat naatsorsuutigineqarpoq.

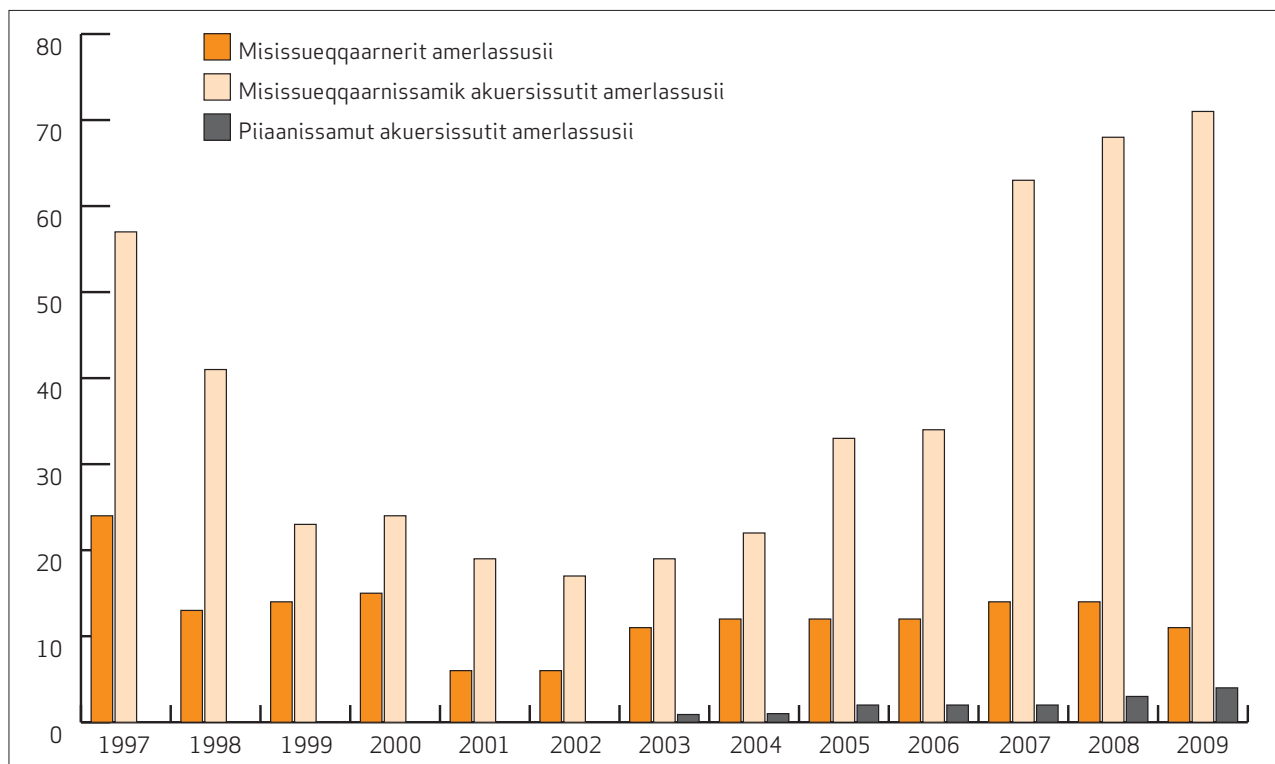
Akerlianilli molybdænip nunarsuarmi niuerfimmii
akia suli appasippoq, taamaattumik Malmbjergimi
pilersaarummut tunngatillugu atassuteqaatersuuti-
nik il.il. pilersitsiniarluni sulineq qularnanngitsumik
2010-ip ingerlanerani aallartinneqassanani.

Aatsitassarsiornermulli tunngasuni allanik pilersaa-
ruteqarpoq ukiualuit ingerlanerani misissuinermit
píiaanermut ikaarsaarnissamut periarfissaqartunik.
Píngaartumik Nuup Kangerluani Isuata eqqaani savi-

minissaq pillugu pilersaarut annertuumik ingerlan-
neqarlualereerpoq, píiaanissamut akuersissummik
ingerlatseqatigiiffik qinnuteqarnissaanut aalajan-
gernissaq 2011-p aallartinnerani pinissaa naatsor-
suutigineqarluni.

Aatsitassarsiornermi pilersaarutit allat ingerlallua-
reersunit taaneqarsinnaapput Kujataani eudialyt pil-
lugu pilersaarut, Avannani Citronen Fjordimi zink pil-
lugu pilersaarut, Kitaani Kangerlussuup eqqaani dia-
mant pillugu pilersaarut, Qeqertarsuatsiaat eqqaan-
ni rubin pillugu pilersaarut aamma Tunumi Kanger-
lussuup eqqaani guulti-palladium pillugu pilersaarut.

Titartagaq 2: Atortussiassanut akuersissutit tunniunneqartut ineriartorneri, 1997 – 2009

Najoqqutaq: Aatsitassanut Ikummatissanullu Pisortaqaarfik

Aluminium pillugu pilersaarut

Aluminiumimik aatsitsivimmik tassungalu atasumik erngup nukinganik nukissiorfinnik pilersitsinissamik misissuinerit 2010-mi nanginneqassapput Alcoa Inc. suleqatigalugu. Pilersaarut aningaasaqarnikkut ajornartoornermit aarlerinartorsiortinneqanngilaq, anertunerusumilli misissuinissaq pisariaqarsimalluni, tamatumalu piffissaliussaq marloriarlugu sivitsorsimallugu.

Pilersaarut pillugu inaarutaasumik siusinnerpaamik aalajangiisoqarsinnaanera naatsorsuutigineqarpoq 2011-mi pisinnaassasoq sanaartornerlu 2012-mi aallartinneqarluni. Tamatuma kingorna ingerlatsineq 2016/17-mi aallartissinnaassaaq. Sanaartornerup nalaani sulisut 2015/16-ip ingerlanerani amerlanerpaagunik 3.300-it atorfinitsinneqarsimassasut, taakkunannga sulisut 2.600-it aluminiumileriffimmik aamma erngup nukinganik nukissiorfinnik pilersitsinnermut attuumassuteqassapput. Sulisut sinneruttut 700-it inissianik, atassuteqaatersuutunik kiffartuusisinnillu assigiinngitsunik sanaartornermi suliaqartussaassapput.

Aluminiumileriffimmik aamma erngup nukinganik nukissiorfinnik sanaartornermi sulisut tassaanerussapput suliffeqarfiit sulisullu nunanit allaneersut, Maniitsumili atassuteqaatersuutunik inissianillu sanaartornermi naatsorsuutigineqarluni suliffeqarfinit nunatsinneersunit suliarineqassasut. Sanaartornerup aamma ingerlatsinerup nalaani sulisunik nunatsinneersunik ilinniartitsinerup malunnaatilimmik annertusinneqarnissaa periarfissaqassaaq, assersuutigalugu elektrikerit maskinmesterillu, kisianni aamma ilinniarsimasuunngitsunik piginnaanngorsaanerit, tamannallu tulluuttumi annertunerusumik eqqartorneqassalluni. Aammattaaq naatsorsuutigineqarpoq praktikkerfissanik arlalissuarnik peqarumaartoq.

Ingerlatsinerup nalaani katillugit atorfiit 1.100 – 1.200-it naatsorsuutigineqarput. Taakkunani 600-it aatsitsivimmi, 50-it erngup nukinanik nukissiorfimi, 100-it taakkunannga sullissisussat aamma toqqaannanngitsumik suliffiit 200-t. Taakku saniatigut atorfiit 200-it namminersortuni pisortanilu naatsorsuutigineqarput.

Ingerlatsinerup nalaani islandimi misilittakkat tungavialugit naatsorsuutigineqarpoq ilinniagaqarsimanngitsut 57 %-iussasut, suliatigut ilinniagaqarsimasut 24 %, akunnattumik ilinniarsimasut 8 % aamma qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasut 11 %.

2010-mi ukiakkut ataatsimiinnermi Naalakkersuisunit naatsorsuutigineqarpoq pilersaarusionermut atatillugu avatangiisit nalilersornerat kiisalu inuiatigiianni aningaasaqarneq pillugu nalunaarusiaq aamma innuttaasut akornanni nuttarnernulernissamik paasiniaaneq pillugu aalajangiiffigisassatut siunnersuut saqqummiunneqassasoq. Taamatut kinguatitsinnermut ilaatigut pissutaapput asimi misissuinerit kinguaattoorneri.

Piginnittuunissamat siunnersuut 2011-mi upernaakkut ataatsimiinnermi siusinnerpaamik saqqummiunneqarsinnaassasoq Naalakkersuisut naatsorsuutiigaat. Namminersorlutik Oqartussat piginneqataatilugit Inatsisartut piginnittuunermik toqqaassappata tamatuma kingunerissavaa nunatta karsianit aningaasaliinissamik piumasaqarneq. Alcoa suleqatigalugu pilersaarummi aningaasaqarnerup piukkunnarsarnissaa pisariaqarpoq, teknikkikkut apeqqutit iternga tikillugu paasineqarnissaannut piffissaq atorneqartariaqarluni.

Sanaartornerup aningaasartai 20 mia. kr.-iussappata 10 %-imillu piginnittuunissaq kissaatigineqassappat nunatta karsianut piumasaqaatigineqassaaq 800 mio. kr.-inik aningaasaliissuteqarnissaq. Nam-

mineq aningaasaatit 25 %-iannik aningaasaliissuteqarnissaq naatsorsuutigineqarpat aningaasaliinissamut piumasaqaatit 2 mia. kr.-it missaaniissapput. Aningaasaliissutinut ilaariissapput Namminersorlutik Oqartussat misissuineranut ataatsimut aningaasartuutigisimasaasa ilaat. Sinneri naatsorsuutigineqarpoq aluminiumimik ataatsimut ingerlatseqatigiiffimmit taarsigassarsiniarnikkut aningaasalersorneqassasut.

Atassuteqaatersuutitigut inissiatigullu allilerinermi aningaasaliinissamut ataatsimut pisariaqartitsineq 2 mia. kr.-init missaaniissasoq missiliorneqarpoq. Pisortat namminersortullu aningaasaliinerisa akornanni agguarneq kiisalu inissianik taarsigassarsinerit aamma inissiani atassuteqaatersuutinullu aningaasaliineranut aluminiumimik ingerlatseqatigiiffiup akiliutissai maannangaq aalajangersarneqarsinnaanngillat. Apeqqut NIRAS-ip paasiniaanerani erseqqinnerusumik nassuiarneqarpoq.

Aluminiumimik tunisassiornerup kingunerissavaa Nunatta kissatsittoornermut gassit aniatitaasa annertuumik annertusineri. 700.000 tonsit missaannik aniatitsisoqassaaq, tassa Nunatsinnut marloriaataasoq. Aniatitsineq aatsitsivimmiit taamaallaat pissaavaq. Inuunerup ingerlarna pillugu paasiniaa-nermi 2009-imeersumi soorlu uppersarneqartoq CO₂-mik aniatitsineq nunarsuaq tamaat isigalugu aluminiumileriffimmiit nukissiuutinik naturgassimik aamarsuarnilluunniit atuisumiit pingasoriaammiit aqqaneq marloriaammik annikinnerusussaavoq.

Silap pissusaa pillugu Naalackersuisut politikkaa naapertorlugu aluminiumileriffimiit siunissami aniatitsinissamut pisassiissutit Nunatta Karsianut aningaasaqarnikkut artukkiinnginnissaat qulakkeerneqassaaq. Taamaalluni silap pissusaa pillugu isumaqatigiissut, erngup nukinganik isumalluutinik nunani tamalaani unammillersinnaasumik iluaquteqarnis-

samut akornusiisumik silap pissusaa pillugu isumaqatigiissusiornissaq pinngitsoorneqassaaq.

Takornariaqarneq

Takornariaqarneq pillugu iliuusissat 2007 - 2010
Maannakkut iliuusissat nalilersorneri tunngavigalugit nuna tamakkerlugu nunallu immikkoortuini takornariaqarnermik inuussutissarsiummi siuariartorerup ingerlaannarneranut nukittorsaataasussanik siunissamut suliniuteqarfissat Naalackersuisunit qulaajaaffigineqarniarput. Nunap immikkoortuini takornariaqarnermik inuussutissarsiutinillu siuarsaasarfiit aamma NTIS suleqatigalugit sulisoqassaaq.

Akiliuteqarluni aallaaniarneq

Inuussutissarsiut siuariartornissamut annertuumik periarfissaqarpoq, amerlalluartunik tuttoqarlunilu umimmaqarmat. Ullumikkut akiliuteqarluni aallaaniartitsisartutut ilinniarsimasut 21-t nalunaarsorneqarsimapput. Annerusumik Kangerlussuup eqqaani ingerlatsisoqartarpoq, ukiuunerani qimussimik umimmanniartitsisoqartarluni, aasaanerani nalinginnaasumik aallaaniartitsisoqartarluni. Inuussutissarsiutip nunap immikkoortuini aamma allani siuariartortinnissaanut Naalackersuisut pilersaarusiortut. Siunissami ungasinnerusumi avammut tunisinissamut unitsitsisimaneq (CITES) namminerisaminik atorunnaarsinneqarpat nannunik tammajuitsussarsiniarluni piniartarnerup eqqunneqarsinnaanera eqqarsaatigineqarpoq. Taamaalluni ullumikkornit annertunerusumik nannumut ataatsimut isertissutaa-sartut annertuumik sumiiffinni pissarsiarineqarsinnaalissapput.

Inuussutissanik tunisassiorneq

Ukiuni 2005 – 2008-mi nunatsinni tunisassanik kalaaliminernik tunisassiornermik ineriartortitsinisaq ingerlaavartumik aallunneqarnikuvoq. Namminersornerullutik Oqartussat taamaalillutik isumasi-oqatigiissitsinernik aamma Maniitsumi nutaaliorfimmu tapersersuinikuupput. 2009-mut Al-miilli immikkoortup taassuma ineriartorteqqinnissaanut tapersersueqqinnissamut aningaasanik immikkoortitsisoqarsimanani. Nunap immikkoortuini arlalinni (Kujataani Avannaanilu) nunatsinni tunisassiat tunineqarnissaat siunertaralugu namminersortuni tunisassiornerit aallartinneqarnissaat aallunneqalersimapput. Tunisassiorfiit annikitsuinnaasussaapput – taamaattumik tunisassiassat pitsaanerusequmik iluaqutiginissaannik qulakkeerinnittumik tunisassiorfiit taakku tunisassianik inerisaanissaannut ikiuisussanik suliniutinik tapersersuinissamut aningaasanik immikkoortitsisoqarnissaa kaammattuutigineqarsinnaavoq, taamaalilluni iluanaaruteqarnissamut periarfissat annertunerulerlutillu amerlanerulerlutik. Takornariaqarnermik misigisassaqaartitsinermilu inuussutissarsiutinut atatinneqalersinnerisigut tamanna nunap immikkoortuini inuussutissarsiutinik siuarsaanissamut iliuusissani suliniuteqarfissanut ilanngunneqarsinnaavoq.

Nuttarnerulernissaq

Nunatta aqqissugaanikkut suliffeqarnikkullu ingerlatsinermi unamminartuisa immikkuullarisut kingunerisimavaat sumiiffit ilaasa sulisussanik amigaateqartarnerat, sumiiffiilli allat killormoortumik sulisut ikiliartornerannik suliffissaaleqinerillu annertusiar-tornerinik ajornartorsiuteqarlutik. Tamanna tunngavigalugu 2007-miilli nuttarnerulernissamut aningaasaliisoqarsinnaalersimavoq. 2010-mut Aningaasanut inatsimmi 2013-ilu tikillugu ukiuni missinger-

suusiorfiusuni ukiumoortumik 4,1 mio. kr.-inik missingersuusiarineqarput.

Nuttarnerulernissamut aningaasaliissuteqarnikkut Nunatsinni sumiiffimmi allami ataavartumik sulerusuttunut sulisunut tapersiinisaq inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerannut annertuumik iluaqutaavoq. Aningaasaliissutit nuunnermut tapiissutaasinnaapput, piumasaqaatigineqarluni sumiiffimmi nutserfigineqartumi inissaqarnissaq. Aammattaaq pequtininik pisinermut aningaasaliinissamut periarfissaqarpoq, soorlu aamma piffissami sivilisunerusequmik suliffissaaleqisimasunut pikkorissaasoqarsinnaasoq.

Nutsernermut atatillugu misilittakkat takutippaat tamatigit nutsernermut, aapparisaq meeqqallu ilanngullugit, imaaliallaannarluni aningaasaliisoqarsinnaaneq ajortoq, isumaqarlunilu aningaasaliissutit angusassamut sunniutissaanulu kissaatigineqartunik kinguneqartitsissasoq. Suliffissaaleqisut pingartumik pisariaqartunik piukkunnaatinik amigaateqartarput, immaqalu aamma piffissami sivilisuumi suliffissaaleqisimallutik, kiisalu inuunermi pissusilersuutitigit ajornartorsiuteqarlutik. Tamatuma takutippaa siumoortumik piareersartoqarsimassasoq, suliffissaaleqisut sulinnarnissaat sumiiffimmullu sungiussinissaat naatsorsuutigineqassappat. Nuttarnerulernissamut akiliutit Naalakkersuisunit sakkutut iluaqutaasutut isigineqarput, aqqissuussinerullu taassumalu sunniuteqarnerata ingerlaavartumik nalilersorneqartarnissaa sulissutigineqarluni.

Nuttarnerulernissaq pillugu missuineq

”Kalaallit Nunaanni aluminiumik aatsitsivimmik pilersitsinissamut aalajangiinissamut tunngavissaq” pillugu nassuiaatip 2008-mi upernaakkut ataatsimiinnermi saqqummiunneqarnerata kingorna paasinarsivoq ilaatigit inuit nuttarsinnaanerata pillugu ili-

simasanik tunngaviusunik piviusunik nalinginnaasumik pissarsiniarluni annertuumik suleqatigiittoqartariaqartoq.

Nuttarnerulernissamik misissuinerup siunertaa tassaasimavoq, siullermik innuttaasut nuuttarnerisa allaaserinissaa, kiisalu aappaatut innuttaasut nuuttarnermut isumaat, nunaqarfinnut attuumassutaannik allanullu nuunnissamut periarfissaanik misissuineq. Nuttarsinnaanermik misissuineq apeqqutit pingaarnert pingasut tunngavigalugit aqqissuunneqarpoq:

1) Ukiuni 1996-2006-imi Nunatsinni nuuttarneq qanoq iluseqarsimava?

Annerusumik Naatsorsueqqissaartarfimmi paasisutissat nalunaarsorneqarsimasut pigineqartut atorneqarsimapput. Misissuinerup ilanngunneqarput innuttaasut Nunatsinni aamma/imaluunniit Danmarkimi ilinniagaqarnersiutinik pissarsisimasut akornnanni ilinniagaqarsimanerat pillugu paasisutissat, Naatsorsueqqissaartarfimmi aamma Danmarks Statistikimi paasisutissat nalunaarsorneqarsimasut tunngavigalugit.

2) Siunissami qaninnermi nuunnissamut eqqarsaatigalugu inuit qanoq oqartarpat?

Misissuinerup apersuilluni immersugassiaqarpoq oqarasuaat internettulu atorlugu inuit 1.600-it misaat apersorneqarlutik.

Inunnik annertunerusumik apersuinerit inuit 175-it misaat.

Kalaallinik Danmarkimiittunik immikkut misissuineq.

3) Suliffissuarnik aatsitassarsiornerillu annertuut Nunani Issittuni qanoq ingerlasimappat?

Aatsitassarsiornermi, gasimik uuliamillu pilersaarutit kiisalu aluminiumimik pilersaarutit misissorneqarput.

Ukiuni aggersuni innuttaasut ineriartornissaannut naatsorsuutigisaq erseqqissarniarlugu innuttaasut

ineriartornissaat siumut naatsorsorlugit immikkut misissueqqissaarneq naammassineqarpoq. Tassani 2050 tikillugu siumut naatsorsuinerup ilaatigut takutinneqarpoq ukiualunnguit qaangiuppata Nunatsinni annertuumik unamminartoqalissasoq, innuttaasut utoqqaat, 'utoqqaat artukkiisussat'ut taaneqartut, amerliartupiloornerisigut. Peqatigisaanillu siumut naatsorsuinerup tikkuarneqarluni aamma ukiuni aggersuni innuttaasut amerlassussaata ikiliartussasut.

Nuttarnerulernissamut misissuinerup inernerit pingaarnert ilaat tassaapput:

- Ataavartumik nuuttoqassatillugu akissarsiaqarnerpaat akissarsiakinnerusuniit nuttarnerusinnaapput. Amerlanertigut suliffitsigut qaffannissaq mallersorniarlugu sumiiffinniit minnerusuniit anginerusunut nuuttoqartarpoq.

- Akerlianilli akissarsiakinnerpaat akulikinnerusumik nuuttarlutik kingusinnerusukkullu aallarfirminnut uteqqittarlutik. Utaqqiisaagallartumik nuuttoqartillugu isertitat ilassutissaat pissarsiarineqartarput.

- Piniartut aalisartullu taakkuupput innuttaasuni nuuttannginnerusut.

- Pensionisiaqartut, utoqqalinersiutinik isumaginninnermilu pensionisiaqartut aamma innuttaasuni taakkuupput nuuttannginnerusut.

- Innuttaasuni inuusunnerusut – pingaartumik 15 – 30-nik ukiullit – utoqqaanerusunut naleqqiullutik nuuttarnerusarput, inuusunnerusullu ilaat nuuttut ataavartumik nuuttarlutik. Pingaartumik inuusunnerusut ilinniagaqarnissamik qinnuteqartut – aallartitullu – sumiiffinnit mikinnerusuniit sumiiffinnut anginerusunut nuunniartarlutik. Amerlanertigut ilinniarnep naalaani aappartaartarput aallarfigisamillu avataani suliffittaartarlutik, aappariillu taamatut atugaqarlutik najugaqalersimasut aappariit aallarfigisimasaannik qaqutikkut utertarlutik.

- Inuit ilinniagaqarsimasut akissarsiakinnerusunit

nuttarnerunerusinnaapput, ataavartumik nuuttoqassatillugu. Amerlanertigut inuit ilinniagaqarsimasut suliffitsigut qaffannissaq malersorniarlugu sumiiffinniit minnerusuniit anginerusunut nuuttarput. Inuit killeqartumik ilinniagaqartut imaluunniit ilniarsimasuunngitsut akерlianik akulikinnerusumik nuuttarput kingusinnerusukkullu aallarfirminnut uteqqittarlutik. Utaqqiisaagallartumik nuuttoqartilugu isertitat ilassutissaat pissarsiarineqartarput.

- Angutit arnanit akulikinnerusumik nuuttarput, amerlanertigulli utaqqiisaasumik nuuttarlutik, angutimmi amerlanertigut kingusinnerusukkut aallarfirmimut uteqqittarmata. Angutit nuuttarput suliffissarsiorlutik, pitsaanerusumik isertitaqarniarlutik suliffimmilu pitsaanerusumik atugaqarusullutik.

- Arnat angutinit ataavannerusumik nuuttarput, arnallu amerlanertigut sumiiffinniit mikinerusuniit anginerusunut nuuttarlutik. Arnat nuuttarput suliffissarsiorlutik, ilinniagaqarnertik pikkorissarsimanertillu pitsaanerusumik atorussullugu, annertunerusumik ilinniagaqarusullutik pikkorissarusullutik aamma meerarissinnaasatik taamatut periarfissaqarnissaat qulakkeerniarlugu.

- Najugaqarfiit mikinerusut makku misigisarpaat:
 - o Inuusunnerusut sumiiffik qimattarpaat, ikinnerungaartullu kingusinnerusukkut uteqqittarlutik.

- o Pingaartumik arnat inuusunnerusut sumiiffik qimattarpaat, piukkunnaatik iluaqtigerusukkamikkut pissarsiasiffigerusullugillu, taakku marluutillugit sumiiffinni mikinerusuni pissarsiari neqarsinnaangimmata.

- o Inuit ilinniagaqarsimasut, arnaagunik angutaagunik, sumiiffik qimattarpaat.

- o Inuit sulinermikkut ingerlaqqerusuttut qaffakkiartorusutullu sumiiffik qimattarpaat.

- Ukiuni kingullerni qulini nuuttarnerit ilusaat ingerlaannassappat tamatuma kingunerissavaa:

- o Nunaqarfimmiut ukiuni tulliuttuni 20-30-ni affaannangussasut.

- o Illoqarfiit avinngarussimasut inuttai amerlassut-simikkut ikilissasut, ilai 20 % angullugu.

- o Illoqarfiit qitiusumiittut innuttaasunit nutserfigineqassasut.

- o Inunngortartut ikilinerat allamullu nunasiartortut amerlanerunerat pissutigalugu Nunatsinni innuttaasut amerlassusaat ikiliartussasut.

Pingaaruteqarpoq maluginiassallugu nuttarnerulernissamut misissuinikkut aatsaat siullermik aaqqissuussaasumik innuttaasut nuuttarnerat siunissamilu nuuttarnissaat pillugu taamatut annertutigisumik misissuisoqarmat. Aammattaaq siullerpaamik innuttaasut ilinniagaqarsimanerat pillugu paasissutissat taamatut tamakkiitigisut aallaavigalugit kisitsisitigut paasissutissiisoqarluni. Aatsaammi siullermik ataasiakkaat ilinniagaqarsimanerat pillugu paasissutissat Danmarks Statistikimiit aamma Naatsorsueqqissaartarfimmiit katersorneqarput. Aammattaaq siullerpaamik innuttaasut pillugit misissuineq naammassineqarpoq, kisitsisitigut paasissutissat nalinginnaasumik qularnaattumik oqartoqarsinnaaluni nunatsinni innuttaasut tamakkerlugit tassani pineqarlutik.

Nuttarnerulernissamut misissuinermit inernerit pigineqartut taamaalillutik piffissami aggersumi naalakkersuinikkut aalajangiinissanut pingaaruteqartunut arlalinnut aalajangiinermi tunngavissatut aallaavigissallugit pingaaruteqassapput. Ukiuni aggersuni inuiaqatigiinni ineriartornermut naleqqiullugu maannakkut tunngaviusumik misissuinerit naammassineqartut naleqarneri qulakkeersinnaajumallugit pingaaruteqarluinnarpoq misissuinermit inernerit ingerlaavartumik malittarineqarlutillu misissorneqartarnissaasa qulakkeerneqarnissaat.

Peqqinnissaqarnermut tunngasuni innuttaasullu peqqissuunerannut siunissami unamminartut siunissami nunasseriatsinut inuussutissarsiuillu aaqqis-

3.5 Ilinniartitaanermut suliffeqarnermullu tunngasut

sugaanerannut atalluinnarpoq. Matumani unamminnartoq pingaartumik tassaavoq sunniutit avataaneersut, soorlu: nunarsuarmioqatigiit imminnut qanilliaruinnarnerisa, inuussutissarsiutit aqqissugaanikut allanngornerisa, aatsitassarsiornerup il.il. pingaaruteqarneri. Sunniutit taakku siunissami peqqinnissaqarfimmut annertuumik sunniuteqarnissaat ilimagineqarpoq. Tassunga atatillugu inuiaqatigiinni allannguinernut naapertuuttumik naleqqussaanissamut pisortat sullissivii akisussaaffeqarput.

Nuttarnerulernissamut misissuinermit inernerit aluminiumimik pilersaarummi avatangiisinik nalilersuinermut tunuliaqutaasunut misissuinermut pingaaruteqartumut ilaassapput. Inernerit taamaattumik avatangiisinik nalilersuineq pillugu nittartakkami pissarsiarineqarsinnaapput: www.smv.gl

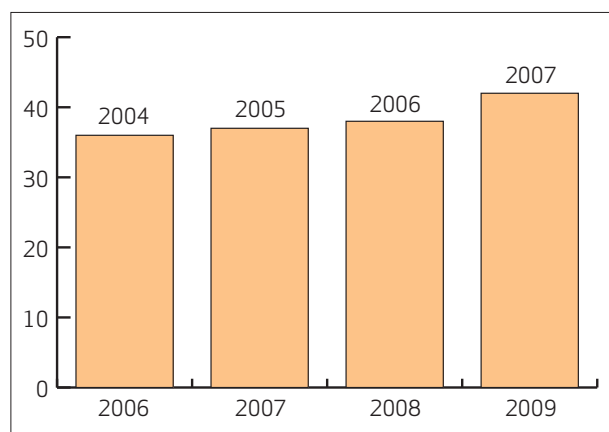
Nalunaarusiami matumani kapitalinit suillernit soorlu takuneqarsinnaasoq inuiaqatigiit siunissami siuariartornissaannut atugarissaarnissaannullu ilinniartitaaneq piginnaanngorsaqqinnerillu pingaaruteqarnerpaanut ilaapput. Immikkoortoq taamaattumik pisortat aningaasaataasa agguarneqarnerini annertuumik pingaartinneqarpoq. Pisortat aningaasartuutaasa tamarmiusut 20 %-it missaat ilinniartitaanermut atorineqarput, tamanna OECD-mi nunani atorineqartunit annertunerungaarluni, tassunga aamma ilanngullugu nunat avannarliit. Siunissamut ungasissumut ilinniartitaaneq pillugu pilersaaruteqarpugut, immikkoortualu siulleq 2012-mut ingerlasussaq ilinniagaqalernissamut piareersarluni ilinniartitaanernut, inuussutissarsiutinut ilinniartitaanernut, ilinniartitaanernut allanut inuussutissarsiutinut siuariartorfiusunut sammisunut sammitinneqarluni. Taakku saniatigut ilinniagaqarsimangitsunut aamma inunut inuussutissarsiutini aarlerinartorsiortinneqartuni, allamut ilinniaqqinnissamut pisariaqartitsisunut suliniut sammitinneqarluni.

Ilinniartitaanermut pilersaarut ukiumut EU-miit 200 mio. kr.-it missaannik missingersuutitigut tapiissutisarpog. Aningaasat taakku aalajangersimasunut immikkoortinneqarnikuunngillat, aningaasanullu inatsisip piareersarneranut atatillugu tulleriiaarneqartarlutik.

Ilinniartitaanermut pilersaarummi suliniutit sunniuteqalereernikuupput. Amerlanerusut ilinniagaqarnermik ingerlataqalerput, unitsitsiinnartartut ikiliartorput amerlanerusullu ilinniakkaminnik naammassinnittarlutik, tabelit 8 aamma 9 takukkit. Ajungitsumik ineriartortoqaraluartoq sulisinnaasut 2/3-liisa 2020-mi piginnaalersitsisumik ilinniagaqalernissaannut ilinniartitaanermut pilersaarutip aningaaq iluatsinneqassappat aqqutissaq suli takivoq.

Ukiut kingulliit ingerlanerini paasineqarpoq meeqqat atuarfiannik naammassinnereernerup kingorna inuusuttut ilinniagaqalernissaminnut aallartinnialuusaartartut. Inuusuttut 2007-mi meeqqat atuarfiannit anisut taamaallaat 42 %-ii ukiut marluk qaangiunnerini ilinniagaqalersimapput, titartagaq ataanittoo takujuk. Meeqqat atuarfianit ingerlaannarlutik imaluunniit kingusinnerulaartukut inuusuttut taamatut amerlatigisut ilinniarnermik aallartittanginnerinut pissutaasunik qulaajaanissaq Naalakkersuisunit ukiuni aggersuni aallartinniarneqarpoq.

Titartagaq 3: Meeqqat atuarfiat qimareerlugu ukiut aappassaanni ilinniagaqalersimasut amerlassusaat (% / ukioq)

Najoqqutaq: KIIN-imit immikkut saqqummersitaq

Tabel 7: Ukiumi pineqartumi ukiup naanerani inuusuttunut ilinniartut ingerlataqartut amerlassusaasi ineriartornerat

	2005	2006	2007	2008
GU, HHX & HTX	827	831	865	971
Inuuss. ilinniakkat	1098	1246	1313	1439
Katillugit	1925	2077	2178	2410

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Tabel 8: Ukiumi pineqartumi soraarummeertut ineriartorneri

	2005	2006	2007	2008
Erhvervsuddannelser	247	251	292	309
GU, HHX, HTX	173	213	221	237
Højere uddannelse	161	133	166	170
Total	581	597	679	716

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Meeqqat atuarfianniit ilinniagaqalernerit

Aallussineq siullermik meeqqat atuarfiannut sammitineqassaaq. Meeqqat atuarfiannik iluarsasseqqinneq "Atuarfitsialak", 2002-mi atulersinneqartoq, meeqqat atuarfianni perorsaanerit atuartitseriaatsillu annertuumik allangortinnerinik imaqarpoq, nunatsinni illoqarfinni atuarfinni 24-ni aamma nunaqarfinni atuarfinni 54-ini (ukioq atuarfiusoq 2009-10) tamani atuutilernissaa ukiorpanni ingerlassusaalluni. Meeqqat atuarfiat pillugu peqqussutit sunniutaanik qulaajaanissaq atulersitsinermilu sumiiffinni qanoq siuarsimatigineranik killiffik paasiniarlugu nalilersuinissaq 2010-mi ukiakkut Naalakkersuisunit ingerlanneqarniarpoq.

Ajornartorsiut immikkuullarissaq isorliunerusuni atuuppoq. Illoqarfinni atuarfiit marloriaataannik amerlanerusunik nunaqarfinni atuarfeqarualartoq meeqqat atuarfianni atuartut 16 %-iinnaat nunaqarfinni najugaqarput, tamatumalu kingunerisaanik nunaqarfinni atuarfinni atuartut ikitsuinnaallutik. Atuartut taakku atuartitsinerup annertunersaa (53 %) atuartitsisunit ilinniarsimangitsunik ingerlanneqartoq misigaat. Nunaqarfinni atuarfinni qulingiluani, katillugit 104-nik atuartoqartuni ilinniarsimasunik ilinniartitsisoqanngilaq. Nunaqarfinni atuarfinni taamaallaat qulini, katillugit 466-inik atuartoqartuni,

atuartitsisut ilinniarsimasut 2/3-mik amerlanerusuteqarput nunaqarfinnilu pingasuinnarni tamakkii-sumik ilinniartitsisoqarluni.

Tamanna tunngavigalugu ilimagineqarpoq isorliunerusuni atuartitsineq amigaateqarsinnaasoq imaluunniit atuartitsisoqanngitsoq, tamannalu meeqqat atuarfimmeereernerup kingorna inuusuttut ilaasa ilinniagaqarnermik aallartittannginnerinut pissutaa-sinnaalluni.

Pissutsit tamakku pitsaanerulissappata tamatuma kingunerisinnaavaa nunaqarfigisamit najugaqarfigisimasamiit illoqarfimmut anginerusumut, naammattumik ilinniartitsisoqartumut nuuttariaqarnissaq. Taamatut alloriarnissaq ajornakusoorsinnaavoq. Amerlasuunilli pitsaasumik atuarnissamut ilinniagaqarnissamullu periarfissaqarnissamut pisariaqartuusinnaalluni. Ajornartorsiutit tamakku ilaatigut iluatungilerniarlugit ukiuni aggersuni meeqqat atuarfianni ilinniartinnilu arlalinni ungasianiit atuartitsinermik neqerooruteqartarnissap pilersinneqarnissaanut siunnerfeqartumik suliniuteqartoqassaaq.

Efterskolit

Efterskolit amerlasuunut tassaapput atuarfimiit inuunermi ingerlaqqinnsisamut aqqutissaq siulleq. Nunatsinni efterskolini pilersitsisoqarnissaa sioqullugu meeqqat atuarfianeersut 20-25%-ii Danmarkimi efterskoleriartarput. Danmarkimi efterskolinukartarneq 2008-mi aamma 2009-mi ingerlatiinnarneqarpoq peqatigisaanillu nunatsinni efterskolerusuttut amerlallutik, 2009-mi katillugit atuartunut 160-inik tiguisinnaasut. Danmarkimi efterskolini tiguneqartunit, taakkununga qinnuteqartut illoqarfinnit anginerusuneertartuniit allaanerusumik nunatsinni efterskolinut qinnuteqartut amerlanersaat isorliunerusuneersuupput.

Qasigiannuani Kangerlussuarmilu efterskolit 2009-mi ukiakkut atuartut tamakkiusallugit tiguisinnaasimavaat utaqqisullu ikitsuinnaasimallutik. 2010-mi ukiamiit Qasigiannuani efterskoli kisimi ingerlaqqissaaq, Kangerlussuarmilu efterskoli Villads Villadsenip Efterskoliani siulersuisut kaammattuuteqarnerisigut matuneqartussaalluni.

Ukiumi atuarfiusumi 2011/2012-mi aallartitsinisaq siunertaralugu efterskolimik allamik sinerissap ilaani naleqquttumi aallartinneqarsinnaasumik nassaarniarnermut 2010 Naalakkersuisunit atorneqalersaarpoq.

Inuusuttunut ilinniartit

Immikkoortunilu allani annertunerusumik suliniuteqartoqarnissaa pisariaqarluni:

- Atuagarsorluni piukkunnarsarnissamut piareersimanngitsunut soraarummeernikkullu ilinniagaqarnissamut ingerlaniangitsunut inuusuttunut aqqutissanik nutaanik eqqarsartoqassaaq. Tassani ilinniarneq sulinikkut pilersitaqarnikkullu ingerlanneqarsinnaavoq imaluunniit ilaatigut Danmarkimi Islandimilu ilisimaneqartutut ingerlanneqarsinnaalluni.
 - o Nuummi ukiup kingulliup ingerlanerani kommuni-tunisassiornermik atuarfimmik aallartitsisoqarnikuuvoq, sulilu ataatsimik 2010-p ingerlanerani Tasiilami aallartitsisoqarnissaa pilersaarutaalluni. Peqatigisaanik pingaaruteqarpoq tunisassiornermik atuarfiit asuliinnarnissamut neqeroorutassanngimata, Piareersarfiilli qitiusumillu ilinniartit suleqatigilluinnarlugit ingerlanneqassallutik.
- Aatsitassarsiornerup iluani tunngaviumik inuussutissarsiutinut ilinniartitaaneq Aatsitassarsiornerup iluani ukiuni aggersuni ingerlataqarnikkut sulisoqanikkullu Aatsitassanut Ikumattissanullu Pisortaqarfiup naatsorsuuteqarnerata ki-

ngunerisaanik amerlasuut sulilernissaannut ilinniartitaanikkut suliniuteqartoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq, tassunga ilaallutik inuusuttut tunngaviusumik inuussutissarsiutinut ilinniartitaanermik ingerlataqarusullutik meeqqat atuarfiannit anisut. Suliaqarneq aatsitassarsiornerlu pillugit ataatsimiittitaliap tamanna tunngavigalugu kaammattuutigivaa ineriartortitsisoqassasoq siunissamullu ungasinnerusumut aatsitassarsiornermut tunngasuni tunngaviusumik inuussutissarsiutinut ilinniartitaanermik pilersitsisoqassasoq, ingerlataqarfimmi sapinngisamik kalaallit sulisut amerlanerpaat sulilernissaannut iluaqutaasussamik.

Ukiuni aggersuni nunatsinni inuussutissarsiornermi suliffeqarnermilu annertuunik unamminartoqartusami inuussutissarsiortunit kissaatigineqarpoq inuussutissarsiutinut atuarfiit aamma inuussutissarsiutit ilinniartitaanernit pineqartunit atuartunik atuisussat akornanni suleqatigiittoqarnerussasoq. Inuussutissarsiutinut ilinniartitaanernit, inuussutissarsiutit suliffeqarfiillu akornanni ataqatigiinnerit sunniivigeqatigiinnerillu nukittorsarniarlugit sulineq Naalakkersuisunit ingerlanneqaqqissaq.

- Atuarnermi matematikimilu tunngaviusumik piginnaasat pitsaanerulersinniarlugit inerisimasunut periarfissiinissaq siunertaralugu piareersarfisumik inersimasunut atuartitsineq – pingaartumik naqinnernik ilisarsisinnaangitsunut sammitinneqartunik. Piareersarfiusumik inersimasunut atuartitsinissaq pillugu aqqissuussaasumik neqerooruteqarneq nunatsinni ilinniartitaanernut ilaatinneqanngilaq.

Ilinniartitaanermiit suliffeqarfimmut

Inuussutissarsiutitigut aqqissugaanermi unamminartut annertusiartuinnartut suliffeqarnermi sungiussinissamat annertunerusumik piumasaqaateqar-

put, tassunga ilanngullugu sulisinnaasut allamut atuarinneqarnissaat siunertaralugu pikkorissarnissamut ilinniaqqinnissamullu neqeroorutunik naleqqutunuk neqerooruteqarneq. Inuussutissarsiutitigut sulisoqarnikkullu ilimagisat atuuttut aallaavigalugit naliliinermi Nunarput ikitsuinnarnik inoqartoq sulisutigut pisariaqartitaminik nammineq pissarsinissaminik ajornartorsiuteqartussaavoq. Naalakkersuisut taamaattumik sulisinnaasut atorneqarsinnaasut tamakkiusallugit sulilersinneqarnissaannut siunnerfeqartumik sulissuteqarput, tamannalu pingaaruteqarpoq periarfissanik nutaanik inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut tamakkiisumik iluanaaruteqassagutta. Suliniutit ilinniartitaanernut pilersaarummut ilaapput sulisinnaasut ilinniagaqarsimanngitsut pikkorissarneqarnissaat piginnaanngorsaqqinnissaallu qitiutillugit.

Piareersarfiit

Meeqqaat atuarfiata, ilinniarluni ingerlaqqinnerup aamma suliffeqarfiit akornanni atassut pingaaruteqartoq tassaavoq Piareersarfiit. Piareersarfinnut atatillugu inuussutissarsiutinut ilinniartitaanissamut akuerisaasumik ilisarititsineq pilersinneqarsimavoq. Siunnerfigisaq tassaavoq inuusuttut inuussutissarsiutinut ilinniarfinni aallartissinnaanngorlugit naammassisaqarsinnaasunngorlugillu pikkorissarnissaat. Pingaaruteqarporli neqeroorutip allanik ilinniagaqalersinnaanermik annertusineqarnissaa, inuttut ineriartornerup nukittorsarneqarnissaa siunertaralugu inuusuttut angerlarsimaffiginngisaanut illoqarfimmut allamut iluaqutaasumik inissinneqarsinnaallutik.

Pikkorissartut, misilitsinnerit angusisullu procentinngorneri pillugit kisitsisitigut paasissutissat annertuut 2009-miit katersorneqalerput, maannamullu taamaallaat AEU-mi pikkorissartut, inuussutissar-

Tabel 9: AEU-mi pikkorissartut immikkoortumi siullermi aappaanilu

	Ukiaq 08	Upernaaq 09
Pikkorissartut misilitsittussat amerlassusaat	262	336
Misilitsinnerit amerlassusaat	781	884
Angusaqartut procentiat	75	79
Ukit agguaqatigiissinnerat	24	23
Angutit / arnat	82/149	107/225

Najoqqutaq: Piareersarfinniit nalunaarutit

siutunut ilinniagaqalersussat kisiisa sammillugit. AEU-mi pikkorissarneri atuartitsinerni sisamani piukkussarsinnaapput; dansk, tuluttut, kalaallisut aamma matematik.

Kisitsisit suulliit takutippaat pikkorissartut amerlassuut angusaqarlutik procentiat qaffasissuq. Pikkorissartut oqaatigineqareersutut atuartitsinerni sisamaannarni misilitsissinnaapput, misilitsiffiusut amerlassusaat pikkorissartut amerlassusaannit qaffasinnerullutik. Agguaqatigiissitsinermi 23 aamma 24-it akornanni ukioqarput. Arnat 70 %-it misaanniipput.

Naalakkersuisut aamma siumut sammisumik Piareersarfiit qitiutinniarpaat, taakku inuiaqatigiinni suliassamik annertuumik kivitsisuummata inuusuttunik ilitersuinerikkut, kisianni aamma suliffissaaleqisunik aamma/imaluunniit ilinniagaqarsimangitsunik ilinniagaqalernissamik imaluunniit pikkorissarnissamik kissaateqartunut.

Allamut atuaqqinneq aamma atorsinnaasamik pisinnasaqarnermik naliliineq

Suliniuteqarfiit pingaaruteqartut ilaat tassaavoq sulusinnaasut ilinniagaqarsimangitsortaanik allamut ilinniartitsineq piginnaangorsaaqqiinerlu. Sulinnaasut taakku pikkorissarneqarnissaat Naalak-

kersuisunit isiginiarneqarpoq, taamaalilluni ukiuni aggersuni inuusutissarsiutunik ingerlataqarfiit inuusutissarsiutillu siuariartorfiusut iluini unammintartut ilaat akuersaarneqarlutik. Taamatut suliniuteqarneq ilinniagaqarsimangitsunut piginnaangorsaaqqiinnikkut ingerlanneqassaaq. Manna tikillugu aatsitassarsiornerup, sanaartornerup, isumaginninnerup, niuertarfiit, oqaatsit, aalisakkeriviit inuusutissalerinerullu iluini pikkorissarnerit ingerlanneqartarput. 2008-p aamma 2009-p ingerlanerini ilinniagaqarsimangitsunut atorsinnaasanik pisinnaasaqarnissamik pikkorissarneri 2.000-it missaaniittut peqataasimapput katillugillu sapaatit akunneri pikkorissarfiusut 3.253-iullutik. Pikkorissarnerit Nunarput tamakkusallugu agguarsimapput, illoqarfinni 14-ini ingerlanneqarsimammata.

2010-mi takornariaqartitsinermut tunngasut ilanngunneqarnissaat pilersaarutaavoq, Nunatsinni Takornariartitsinermut Inuusutissarsiutinullu Siunnersuisoqatigiit suleqatigalugit Naalakkersuisoqarfimmit ineriartortitsisimaneq tunngavigalugu. Aamma Sisimiuni aatsitassarsiornermi atuarfimmi pilersinneqaaqqammersumi ingerlataqartut suli amerlerinissaat kiisalu Savimileriffimmi atuartitsissutit ilaasa ilanngunneqarnissaat pilersaarutaalluni.

Atorsinnaasanik pisinnaasaqarnerit akuerineqarneri Europa tamakkerlugu inersimasut ilinniartinneri ilinniqaqqinnerillu iluini ineriartortitsinermi pingaarute-

qarlutik ilaalernikuupput. Inuiaqatigiinni pisariaqartinneqartunik pisinnaasaqartunik sulisunik nuttarsinnaasunik sungiussiasunillu nalinginnaasumik kissaateqarnermut atatillugu tamanna isigineqassaaq. Inuiaqatigiit tungaanniit isigalugu atorsinaasanik pisinnaasaqarnerit akuerineqarneri sunniuteqartumik sivikitsumillu pikkorissarnikkut ilinniaqqinnikkullu ilinniartitaanermut aningaasat pitsaasumik atornerqarnissaannut periarfissiipput. Inunnullu ataasiakkaanut atorsinnaasanik pisinnaasaqarnerit akuerineqarneri ilikkagaqarnissamut kajumissuseqarnermik annertusisitsivoq, peqatigisaanillu ilikkagaqarnissamut aallaaviusussaq ersarinnerusinnaalluni.

Tamanna tunngavigalugu Naalakkersuisut atorsinnaasanik pisinnaasaqarnermik nalilersuinissaq akuersinissamullu suliniutit aallartippaat, aamma 2010/11-ip ingerlanerani misiligutaasumik suliniut aallartissallugu atorsinnaasanik pisinnaasaqarnermik aqqissuussaasumik paasiniaanissamut nalilersuinissamullu najoqqutassap ineriartortinnissaanik siunertaqartoq.

Naalakkersuisut tassunga atatillugu suliffeqarfimmi akissarsiat pilersinneqartarneri imatut aqqissuunneqartalernissat atorsinnaasanik pisinnaasaqarnermik ineriartortitsinermut atatillugu pikkorissanerini peqataanissamut ataasiakkaat aningaasatigut kajumissuseqalersinnissaat sulissutiginiarpaat.

4. 2011-MUT ANINGAASANUT INATSIT

2010-mut aningaasanut inatsisikkut inuiaqatigiinnut imminut napatinnerulersussanut alloriarneq siulleq Inatsisartunit tiguneqarpoq. Aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi sukaterisoqarpoq peqatigisainillu inuiaqatigiit kalaallit inuttut inooqatigiinnikkullu patajaallisaanissaq qulakkeerniarlugu atugarissarnikkut pitsannguutissanut arlalinnut inissaqalersitsilluni.

Ukiut kingulliit ingerlanerini Nunatta Karsiani amigaroorit qaffakkiartorsimapput. Tamanna attaneqartuaannarsinnaangilaq, taamaattumillu ineriartornerup taassuma mumisinneqarnissaa pingaaruteqarluni. Taamaalilluni 2010-mi ingerlatsinermut sanaartornermullu aningaasartuutit oqimaatigiisinnissaat iluatsinneqarpoq 2013-imi 95 mio. kr.-inik sinneqartoornissamut qaffatsillugit.

Naalackersuisut isumaqarput ineriartorneq taanna 2011-mut aningaasanut inatsimmi tapersorsorneqarlunilu ingerlaannassasoq.

Suliasaq oqitsuunngilaq, tassa aningaasaqarnikkut ajornartornerup kingorna nunani killerni aningaasarsiornikkut ingerlanerliormata immaqaluunniit aningaasarsiornikkut ajutoortoqarluni, tamannalu Nunatsinnut tuniluulluni. Tamanna ilaatigut isumaqarpoq toqqaannartumik toqqaannangitsumillu akileraarutiniit iluanaarutigut 2010-mi 50.75 mio.-nik apparjarnissaat naatsorsuutigineqarluni.

Isertitatigut apparjartoqarnissaanik naatsorsuuteqarnermut ilaatigut nalinginnaasumik ingerlataqarnerit apparjernerannik, raajat akiisa apparjernerannik aningaasarsiornermilu ajornartorneq pissutigalugu takornariat ikilerannik tunngatinneqarpoq.

Tassunga ilanngutissaaq 2010-mi aningaasanut inatsimmi ukiumut 105 mio. kr.-inik isertitassanut sillimmatissat ilanngunneqarneri, ilaatigut 2011-

mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummut atatillugu akileraarutit akitsuutillu oqimaatigiis-sakkat piviusunngortinnissaannut.

Taakku saniatigut naatsorsuutigineqarsinnaavoq sulianut ingerlanneqareersunut qaavatigut aningaasaliisoqarsinnaanera. Ilaatigut peqqinnissaqarfimmit naatsorsuutigineqarpoq ukioq manna missingersu-siorfimmi annertunerusumik atuinissap piviusunngornissaa aarlerinarsinnaasoq. Peqqinnissaqarfiup aningaasaqarnikkut tatisimaneqarnera nalinginnaasumik peqqinnissaqarfimmi sullissinernik annertunerusumik piumasaqarnermik tunngaveqarpoq. Ilaatigut utoqqaat amerliartornerannik, sivisunerusumik inuusalerterup inuusaatsimillu tunngaveqartumik nappaatit amerlinerannik, soorlu kræfti, uummatikkut, taqarsuakkut puakkullu nappaatit, ilaatigullu katsorsorneqarnissamut periarfissat pillugit ilisimasaqarnerulerneq innuttaasunilu nalinginnaasumik katsorsartinnissamik piumasaqarnermik pissuteqarluni.

Aningaasartuutitigut tatisimanninneq annikitsumiitinniarlugu peqqinnissaqarfiup suliniutit arlallit aallartissimavai, aningaasaqarnikkut isumalluutit pitsaanerpaamik iluaqutigineqarnissaat qulakkeerniarlugit. Tassani sulineq siunnerfilerniarlugu 2010-mi peqqinnissaqarfimmi aningaasaqarneq aaqqissugaanerlu misissoqqissaarneqassaaq, isumalluutit pitsaanerusumik iluaqutigineqarnissaannut tunngavissaqalernissaq anguniarlugu.

2011-mi aningaasanut inatsimmi suliniutinut aningaasartuuteqarfiusunut nutaanut aningaasaqarnikkut pisinnaasaqarneq taamaattumik killeqassaaq. Aningaasanut inatsisissamut piareersarnerup aallartinneqarnissaa sioqqulluguli 2010-mut aningaasanut inatsimmi ilanngullugit anguniakkat naammassineqarnissaannut aningaasat millionit arlallit amigaatigissuagut.

Unamminartoq taanna kisimiinngilaq. Inuttut inooqatigiinnikkullu patajaallisarnissamik sulinerup ingerlateqqinnissaanut aningaasanik aamma nassarriartussaavugut.

Meeqqanut inuusuttunullu tunngasuni suliniutit ilaneqarnissaannut pisariaqartitsisoqassaaq. Ullutsinnut naleqquttunik innuttaasunut tamanut ineqartitsinissap qulakkeerneqarnissaanut sulineq nangeqqissavarput. Inuussutissarsiutit siuariartorfiusut nutaat kivinneeqarnissaannut inuiaqatigiit uagut piareersimasariaqarpugut.

Suliniutit taamaallaat naammassisinnaavagut ingerlataqarfinnut taakkununga sulisunik pisariaqartineqartunik ilinniarsimasunillu pilersuisinnaagutta. Tamanna pissutigalugu inuussutissarsiutitta aqqisugaanikkut naleqqussarnissaat maannangaq aallartittaqariaqarparput. Tumatuma pingaarnertigut kinguneraa qangaaniilli inuussutissarsiutaasimasuni inuit sulisut ikilisinneeqarnissaat. Inuit taakku asser-suutigalugu meeqqanik inuusuttunillu suliaqarnermi, sanaartornermi sulinermi siunissamilu inuussutissarsiutitit siuariartorfiusuni nutaani sulinermi peqataasinnaasunngorlugit atuartinneqartariaqarput.

Allatut oqaatigalugu inuiaqatigiit kalaallit inuttut inooqatigiinnikkullu patajaallisarnissaanut suliniutit nutaat ingerlatiinnarnissaat pisariaqarpoq. Taakku akileraarutitigut akitsuutitigullu aqqissuusseqqinnikkut imaluunniit suliat ingerlanneqareersut siipaarfiginerisigut aningaasalersorneqassapput. Periarfissaq alla tassaavoq ingerlataqarfinni assigiingitsuni suliniutit ataatsimut aqqissuunnerisigut maannakkut aningaasaliissutaasimasut pitsaanerumik atorneqarsinnaanerannik nalilersuineq.

2011-mut aningaasanut inatsimmut atatillugu taamaattumik ingerlataqarfiit sorliit sunniiveqatigiinermik kinguneqartitsisinnaanersut paasineqarnis-

saat pisariaqarpoq, taamaalilluni aningaasaqarnikkut toqqammavigisat ikilisinneeqarsimasut iluanni ingerlatat allangortinnagit igerlatiinnarneqarsinnaallutik, immikkut aningaasanik ilasisoqanngikku-luortoq.

ILANNGUSSAQ A: ANINGAASAQARNIKKUT INISSISIMANEQ

Missiliuigallannerit malillugit 2009-mi aningaasarsiornikkut ingerlanerliortoqarsimavoq, tunisassiat ataatsimut nalingat apparisimalluni niueqatigiinermilu eqqunneqartut amerlanerusimallutik. Suliffissaaleqisut amerlassusaat aamma qaffariarsimapput, pingaartumik illoqarfinni aalisakkerivinnik matusiffiusimasuni.

Taamatut ingerlaneq 2008-miit ingerlaannarsimavoq, raajat akii appassisut, orsussamik akit qaffassisut akitsuutillu qaffanneri aningaasarsiornikkut ingerlatsinermut sunniuteqarlutik.

² Piviusumik siuarneq procentinngorlugu

³ Missiliutaagallartut

⁴ Illoqarfinni qammammut agguaqatigiissillugu suliffissaaleqisut amerlassusaat. Kisitsisini ilaapput inuit 15-62-inik ukiullit (2009-mi 15-63-inik ukiullit) Nunatsinni inunngorsimasut illoqarfinnilu najugaqartut.

⁵ (Kisitsisaagallartut)

⁶ Kisitsit missiliuussaq: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁷ Kisitsit missiliuussaq: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁸ Kisitsit missiliuussaq: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁹ Ukiumi ataatsimut allannguut pct.-inngorlugu, 1. kvartalimiit 1. kvartalimut

¹⁰ Ukiumi ataatsimut allannguut pct.-inngorlugu, julimiit julimut

¹¹ Allannguut pct.-inngorlugu/Najooqutaq: Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik

¹² Missiliutaagallartut

Tabel A.1 Piffissami 2004 – 2009-mi aningaasarsiornikkut kisitsisit pingaarutillit..

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tunisassiat ataatsimut nalingat ²	2,6	1,0	2,6	1,0	1,5	0 – -2 ³
Suliffissaaleqineq ⁴	1.854	1.682	1.543	1.498	1.134	1.313
Niuernermi oqimaatigiissuseq (mio. kr.)	-987	-1.166	-1.308	-1.310	-1.941 ⁵	-2.002 ⁶
Nioqqutissanik eqqussuineq (mio. kr.)	3.269	3.591	3.656	3.643	4.421	4.075 ⁷
Avammut niuernerq (mio. kr.)	2.282	2.426	2.348	2.332	2.480	2.074 ⁸
Niuertarfinni kaaviiartitat ⁹	-0,2	3,7	2,6	-1,7	-0,3	1,0
Atuisunut akigititat ¹⁰	2,3	1,4	2,9	1,7	9,2	0,6
Akileraarutinit isertitat akilerneqartut ¹¹	6,2	11,0	5,1	4,4	3,3	1,8 ¹²

Najoqqutat: Naatsorsueqqissaartarfik kiisalu Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Siuariarneq

Kisitsisaagallartut malillugit tunisassiat ataatsimut nalingisa piviusumik siuariarnerat 2009-mi pitsaangilaq. Tunisassiat ataatsimut nalingisa appariarnerinut ilaatigut pissutaavoq nunani tamalaani aningaasarsiornikkut ingerlanerliorneq maannakkut Nunatta aningaasarsiornernerat sunniuteqalernera ilaatigullu raajartassiissutit raajallu akii apparsimallutik.

Suliffissaaleqineq

Qammammut agguaqatigiissillugu illoqarfinni suliffissaaleqisut amerlassusaat ukiup siulianut naleqqiullugu 2009-mi amerlanerusimapput. Aningaasarsiornikkut ingerlanerliornerup suliffissaaleqisut amerlinerannut sunniuteqarpoq, tamannalu illoqarfinnut mikinernut sakkortunerusumik eqquisimalluni, kiisalu ilinniagaqarsimanngitsunut. Aammattaaq sinerissami tunisassiorfiit arlallit matunerisa kingunerisaannik aalisarnermik ingerlataqartuni suliffissaaleqineq annertunerusimalluni.

Tabel A2: Qaammammut agguaqatigiissillugu illoqarfinni suliffissaaleqisut amerlassusaat 2005-2009-imi, pct.-inngorlugu aamma amerlassusaat.

	2005		2006		2007		2008		2009	
	% Amerl.		% Amerl.		% Amerl.		% Amerl.		% Amerl.	
Illoqarfiit katill.	6,2	1.684	5,6	1.543	5,4	1.498	4,0	1.134	4,6	1.313
Nanortalik	10,6	98	10,6	96	9,1	81	8,0	72	13,3	119
Qaqortoq	7,0	132	5,4	106	5,8	119	5,7	116	6,4	134
Narssaq	5,3	56	5,2	55	7,1	72	6,8	69	10,9	108
Paamiut	4,9	54	2,4	26	4,2	46	3,4	36	5,3	55
Nuuk	4,8	372	4,2	336	4,1	333	2,4	198	1,7	149
Maniitsoq	8,6	149	7,4	129	6,6	116	6,6	114	7,5	130
Sisimiut	5,0	160	3,8	122	2,4	78	1,7	57	2,4	81
Kangaatsiaq	7,5	29	7,6	30	10,2	42	9,2	38	17,2	68
Aasiaat	8,3	161	10,5	204	11,6	215	6,3	114	5,3	102
Qasigianguit	7,5	62	8,5	68	6,5	50	3,9	28	4,6	34
Ilulissat	4,0	108	4,0	107	2,5	69	2,5	71	4,5	126
Qeqertarsuaq	4,5	27	3,5	22	2,4	15	2,8	17	3,8	22
Uummannaq	9,6	79	6,4	52	6,0	50	5,5	46	5,3	44
Upernavik	7,0	47	6,5	44	6,0	42	4,9	35	6,5	47
Qaanaaq	5,9	22	7,6	29	7,2	28	-	-	4,4	17
Tasiilaq	7,8	81	7,1	73	10,5	113	9,4	102	5,0	56
Ittoqqortoormiit	15,0	46	14,0	44	10,0	31	8,1	24	7,4	21

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Nunanut allanut niuernerq

Missiliugallarneq malillugu 2009-mi niuernerup oqi-maaqatigiissinnerata takutippaa 2 mia. kr.-it missa-annik amigartoortoqartoq. Tamatuma takutippaa 2007-mili niuernikkut oqimaatigiissitsinermi amigartoorutit qaffakkiartorneri ingerlaannartut.

Aammattaaq takuneqarsinnaavoq nioqqutissanik eqqussuineq aamma avammut niuernerq marluullutik 2009-mi apparisimasut. Nioqqutissanik eqqussuinerup apparneranut pissutaavoq nunatsinni aningaasarsiornikkut ingerlanerliorneq, avammullu niuernerup apparneranut pingaartumik pissutaallu raajar-niarnermi TAC-p appasinnerunera, guulitimillu avam-mut niuernerup ingerlajunnaarsimanera.

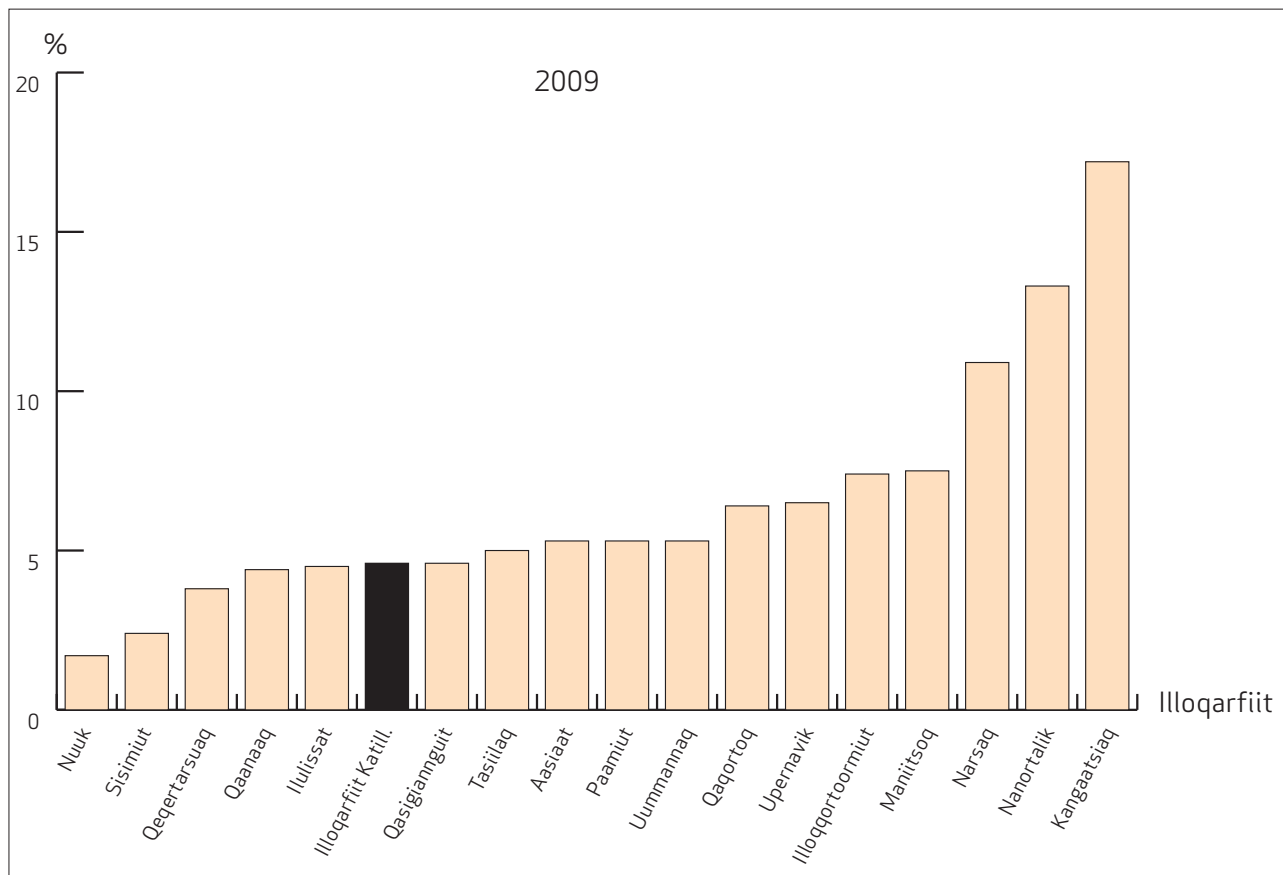
Tabel A3: 2004-2009-mut Nunatsinni Danmarkimilu atuisunut akigititanut naleqqersuutit procentinngor-lugu allanngorneri

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nunarput	2,3	1,4	2,9	1,7	9,2	0,6
Danmark	1,2	1,8	1,9	1,7	3,4	1,3

Ukiuumut prc.-inngorlugu qaffariarnerit naleqqersuutit akunnaallisarneratigit naatsorsorneqarput.

Najoqqutat: Naatsorsueqqissaartarfik, Danmarks Statistik

Titartagaq A1: Qaammammut agguaqatigiissillugu illoqarfinni suliffissaaleqisut amerlassusaat 2009-mi ukioq naallugu illoqarfinnut agguarlugit.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik

Inuit atuinerat

Niuertarfiit kaaviiartitsinerat 2008-mut naleqqiullugu 2009-mi procentingorlugu qaffarilaarsimavoq, ukiut siuliini appariartorsimalluni. Atuisunut akigitat ilaatigut imigassanut tupanullu akitsuutit annertuumik 2008-mi qaffannerisa kingorna patajaallisimapput.

Akit ineriartorneri

Atuisunut akigititanut naleqqersuutip ineriartornerata takutippaa atuisunut akigitat danmarkimi akinit naleqqiullutik 2008-mi malunnaatilimmik qaffassimasut. Tamatumunnga pissutaavoq siusinnerusukkut eqqaaneqartutut akitsuutit qaffanneri. 2009-mi akit patajaallisimapput, danmarkimilu akinit naleqqiullutik annikinnerusumik qaffariarsimallutik.

Pisortat aningaasartuutaat isertitaallu

Piffissami 2006-imiit 2013-mut Namminersorlutik Oqartussat kommunillu 2006-imiit 2009-mut isertitaat aningaasartuutaallu tabel A.2-mi takutinneqarput.

Namminersorlutik Oqartussat 2010-mut sanaartornermut aningaasartuutini 45 mio. kr.-it missaannik annertuumik sipaaruteqarlutik aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi sukungasuumik ingerlatsipput.

2010-mut aningaasanut inatsimmi aamma 2013 ti-killugu 227,-nik, 163-inik, 145-nik aamma 32 mio. kr.-inik ISA-mi amigartoortoqarnissaanik missingersuusiortoqarpoq. Piffissamat ISA-mi amigartoortuutissatut missingersuutigineqartut taamaalillutik kattillugit 567 mio. kr.-iupput.

Akiligassat akilinngisat

Akiliisitsiniartarnermut tunngasoq 1. april 2008-mi qitiusumi ingerlanneqalerpoq, soorlu aamma akilerarnermut tunngasut assigalugit siumut naat-

sorsuutiginnisanik arlalinnik ajornartorsiuteqarsimavoq, siusinnerusukkulli misilittakkat iluaqutigalugit akilerarnermut tunngasutut annertutigisimasanatik.

Akiliisitsiniartarnerup qitiusumit isumagineqaleraneranut atatillugu suliat arlallit suli aqqinneqartussaapput, akiligassalli akilinngisat pissarsiassat tamar-miusut qaffasissusaasa allanngortinneqannginnissaat iluatsinneqarluni, soorlu aamma qitiusumit isumagineqaleranera kingunerisaanik akiliisitsiniartarnermut atatillugu paasiuminarnerulerlutillu assigiia- arnerulerneq anguneqarluni minnerunngitsumillu qitiusumi isumaginninneq akiitsoqartunut ataasiak- kaanut inatsisitigut isumannaatsuuneq annertunerulerluni.

Akiligassat akilinngisat annertussusaat 2009-ip ingerlanerani appariartorsimapput, naliliisoqarlunili appariarnerup annerpaartaa tassaasoq pisoqalival- laarneri allatigulluunniit akilerneqarsinnaannginneri pissutigalugu pissarsiassanik isumakkeerinnineq.

2009-mut A-akilerarutini akiligassat akilinngisat pillugit kisitsimmi aamma A-akilerarutini akilinngi-

Tabel A4: Pisortat ingerlataqarfiit aningaasarsiornermi kisitsisit pingaarutillit 2006-2013

	2006	2007	2008	2009‡	2010‡	2011‡	2012‡	2013‡
Nunatta Karsiata aningaasartuutai	5.444	5.925	6.144	6.319	6.262	6.347	6.334	6.231
- taakkunanga sanaartorneq	700	1.003	930	815	758	938	906	803
Nunatta Karsiata isertitai	-5.484	-5.659	-5.863	-6.009	-6.035	-6.184	-6.199	-6.199
ISA-mi nikinganeq	-40	267	318	311	227	163	145	32
Kommunit aningaasartuutaat	2.452	2.604	3.058	3.125				
- taakkunanga sanaartorneq	265	259	402	309				
Kommunit isertitaat	-2.866	-2.966	-2.901	-3.147				
Iernerneq	-149	-102	157	-23				

Najoqqutat: AI2010, kiisalu KANUKOKAp missingersuutai naatsorsuutaalu. ‡= Missingersuutit kisitsisai

sat suli akiliisitsiniartarfimmut nassuineqarsimanngitsut ilaatinneqarput (176,35 mio. kr.). Januar 2010 eqqarsaatigalugu kisitsit 168,45 mio. kr.-inut naatsorsorneqarpoq. Ineriartornerup takutippaa akiligassat akilinngisat taamatut annertutigisunngorlugit allannngortinnginnissaat iluatsinneqarsimasoq, tassa uummaarissumik ingerlasoqarmat, taamaattumik annertunersaat tassaallutik akiligassatigut akilinngisatoqqat akilerneqartarlutik, nutaallu pinngortarlutik. Akileraartarnermut Aqutsisoqarfiup isumaa malillugu 75 – 100 mio. kr.-inik anner-

tussusilinnik "akiligassanik akilinngisaqartarpoq", pissarsiassat/nassuiaatit nalunaarsorneqarnerisa akiliinerillu nalunaarsornerisa akornanni piffissat nikkinnerisa kingunerisaannik.

Akiliisitsiniarluni sulineq 2009 tamakkerlugu A-akileraarutit aamma sulisoqarnermut akileraarutit akiitsorineqartut akilersinnissaat aallunneqarsimapput, tassa akileraartarnermut tunngasut (01/01-2007) akiliisitsiniartarfiullu (01/04-2008) qitiusumi ingerlanneqalerneranut piffissat nikinga-

Tabel A5: Tabellimi ataaniittumi august 2009-mi akiligassat akilinngisat januar 2010-mut sanillunneri takutinneqarput.

Akiligassat suuneri	JANUAR 2010		AUGUST 2009	
	Suliat amerlassusaat	Akiligassat annertussusaat 1.000 Kr.	Suliat amerlassusaat	Akiligassat- annertussusaat 1.000 Kr.
Meeqqanut akilersuutit	61.315	237.452	59.202	218.090
Akileraarutitut tapissat	7.625	82.824	18.987	130.560
ESU	124	71.917	121	71.301
A-akileraarutit	1.448	199.030	1.494	208.082
Ingerlatseqatigiiffii akileraarutaat	48	2.294	50	2.433
Ineqarnermut akiliut	15.808	70.193	15.270	69.856
Akileraarutitut erniat	28.658	40.805	31.896	34.285
Kommuninut akiligassat assigiinngitsut	22.540	39.606	10.861	33.556
Ikiorssiissutit utertillugit akilerneqartussat	7.013	25.557	6.754	21.874
Ilinniagaqarnermi taarsigassarsiat	857	12.618	922	12.482
Ulluunerani paaqqinnittarfiit	19.647	18.373	18.461	15.282
Eqqagassat	60.328	16.183	54.932	12.590
Kommunini inuussutissarsiutinut taarsigassarsiat	513	6.574	520	6.544
Nammi. Oqartussanut akiligassat	1.100	3.271	1.233	10.053
Boligstøttimi taarsigassarsiat	146	4.286	112	4.275
Namineq illuliortut taarsigassarsiat	657	7.203	639	7.887
Innaallagialq/imeq	8.274	5.599	5.998	3.743
Meeqqaat inissinneqartillugit angajoqq. akiliutaat	4.935	9.079	4.736	7.037
Nunat avannarliit piumasaqaataat	1.558	28.023	1.692	30.810
Akiligassat akilinngisat allat	4.223	1.674	10.323	8.206
Katillugit	246.817	882.561	244.203	908.946

Najoqqutaq: Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik

nerisa kingunerisaanik ukiup nikinnerani
2008/2009-mi A-akileraarutini kinguaattoorutit
350 – 400 mio. kr.-inut amerlisimmata, 2009-illu
ingerlanerani siunnerfeqartumik akiliisitsiniarnermi
sulisoqarneratigut 170 mio. kr.-it missaannut appar-
tineqarsimallutik (sapaatit akunnerini tallimani
kaaviiartitatut annertutigisut).

Nunatsinni kommunini akiligassani akilinngisat eqq-
arsaatigalugit, taakkunani annertunersaat tassaap-
put meeqqanut akilersuutit 237 mio. kr.-it, ukiut siu-
liinut naleqqiullugu qaffariarsimallutik.

2008-mi 1. aprilip kingornali december 2009 tikillu-
gu taamaalilluni katillugit 109 mio. kr.-it missaat nu-
natsinni kommuninut akiliisitsiniarnerusimapput.

